

Euroopa Parlament
Sisepoliitika peadirektoraat
Struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika direktoraat

Kultuuri- ja hariduskomisjoni (Kultuur ja haridus) jaoks tehtavad teadusuuringud

Euroopa mitmekeelsuse strateegia: tulud ja kulud.

(kättesaadav inglise keeles

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU\(2016\)573460_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU(2016)573460_EN.pdf))

Sisepoliitika peadirektoraat
Poliitika B osakond: Struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika
Kultuur ja haridus

CULT-komisjoni teadusuuringud – Euroopa mitmekeelsuse strateegia: tulud ja kulud.

Seda dokumenti taotles Euroopa Parlamendi kultuuri- ja hariduskomisjon.

Autor(id):

Michele Gazzola, keelte ja majanduse uurimiserühm (edaspidi „REALi rühm“), Humboldt-Universität zu Berliini haridusuuringute osakond ja Sloveenias Ljubljanas asuv etniliste uuringute instituut.

Vastutav administraator:

Euroopa Parlamendi teadusuuringute administraator: Miklos Gyorffi
Projekti- ja avaldamisabi: Jeanette Bell
Poliitika B osakond: Struktuuri- ja htekuuluvuspoliitika Euroopa Parlament
B-1047 Brüssel
E-post: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Keeleversioonid: algupärane EN

Toimetaja kohta:

Poliitikaosakonnaga kontakteerumiseks või igakuise uudiskirja tellimiseks kirjutage:
poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Käsikiri valmis 2016. aasta oktoobris.  Euroopa Liit, 2016

Originaalne trukiversioon: ISBN 978–92–823–9557–8 doi: 10.2861/437739 QA-02–16–689-EN-C

Originaal PDF ISBN 978–92–823–9558–5 doi: 10.2861/491411 QA-02–16–689-EN-N

Originaaldokument on kättesaadav internetis aadressil:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

**Tõlge prantsuse keelde Pierre Dieumegard
Euroopa-Demokraatia-Esperanto nimel**

Tõlget ei ole teinud Euroopa Liidu poolt kvalifitseeritud ja rahastatud tõlkijad. See võib (tõenäoliselt) sisaldada vigu, kuid sellel on ka mõned lisaselgitused, mis hõlbustavad prantsuse lugejate, eriti prantsuse keele lugejate arusaamist.

Selle eesmärk on võimaldada suuremal arvul Euroopa Liidu kodanikel ja elanikel mõista Euroopa Liidu koostatud dokumente (mida rahastatakse nende panusest).

See on näide mitmekeelsuse vajadusest Euroopa Liidus: ilma tõlketa on suur osa elanikkonnast arutelust välja jäetud.

Usaldusväärse tõlke jaoks oleks Esperanto rahvusvaheline keel väga kasulik oma lihtsuse, korrapärasuse ja täpsuse tõttu.

Internetis:

Euroopa Föderatsioon-Demokratio-Esperanto: <http://e-d-e.org/> või <http://demokratio.eu>

Euroopa-Demokraatia-Esperanto (Prantsusmaa): <http://e-d-e.et/> contact@e-d-e.fr

Pange tähele:

Käesolevas dokumendis väljendatud seisukohtade eest vastutab ainuisikuliselt autor ega esinda tingimata Euroopa Parlamendi ametlikku seisukohta.

Reprodutseerimine ja tõlkimine mitteäriilistel eesmärkidel on lubatud tingimusel, et on märgitud allikas, sellest teavitatakse kirjastajat ja kirjastaja on saanud koopia.

Kokkuvõte:

Käesolevas aruandes tutvustatakse keeleökonomika uuringute erinevaid tulemusi, mis käsitlevad mitmekeelsuse eeliseid ja puudusi Euroopa Liidu majanduses, ühiskonnas ja institutsioonides. Need tulemused annavad üldise, kuigi ilmselgelt piiratud pildi keelepoliitika vajadustest praeguses Euroopa mitmekeelses keskkonnas. Seda silmas pidades hindame Euroopa mitmekeelsuse strateegia üldeesmärkide ja soovitude asjakohasust. Lisaks võtame kokku olemasolevad tõendid meetmete ja meetmete kohta, mida komisjonon turumajandusliku kohtlemise rakendamiseks võtnud, ning võimaluse korral esitame andmed nende eeliste ja puuduste kohta.

Sisukord

- 1 MES ja ELi keelepoliitika 9
 - 1.1 MESi eesmärgid 9
 - 1.2 Kulud, tulud ja turumajandusliku kohtlemise asjakohasus 13
- 2 Mitmekeelne Euroopa kontekst 18
 - 2.1 Mitmekeelne majandus 19
 - 2.1.1 Keeleoskus kui inimkapitali vorm 19
 - 2.1.1.1 Tuluerinevused 19
 - 2.1.1.2 Sotsiaalse tulemuslikkuse määrad 22
 - 2.1.1.3 Tööalane konkurentsivõime 22
 - 2.1.2 Keele panus SKPsse ja kaubandusse 23
 - 2.1.3 Keelepoliitika ja innovatsioon 24
 - 2.2 Mitmekeelne ühiskond 25
 - 2.2.1 Liikuvus, kaasamine ja valem „Emakeel + 2“ 26
 - 2.2.2 Sisserändajate integreerimine 32
 - 2.3 Mitmekeelsed institutsioonid 32
 - 2.3.1 ELi keelerežiimi tõhusus ja õiglus 32
 - 2.3.2 Euroopa mitmekeelsus pärast Brexitit 36
- Turumajandusliku staatuserakendamine 38
 - 3.1 Sotsiaalne ühtekuuluvus, kultuuridevaheline dialoog ja Euroopa integratsioon 39
 - 3.2 Elukestev keeleõpe 40
 - 3.3 Tööalane konkurentsivõime ja tööalane konkurentsivõime 43
 - 3.4 Keelelise mitmekesisuse edendamine tõlkimise kaudu 45
 - 3.5 mitmekeelsuse välismõõde 47
- 4 Järeldused 51
- 5 Viited 55
- 6 Lisad 61
 - 6.1 Haridustasemed ISCED/ISCED 2011 järgi 61
 - 6.2 ISCED astmete 2011 ja ISCED 1997 vastavus 61
 - 6.3 15-aastaste ja vanemate ELi kodanike inglise keele oskus, 2012 62
 - 6.4 Keele välistamise määr 25 ELi riigis, 25–64aastased elanikud, 2013 63

Lühendite loetelu:

AES Täiskasvanuhariduse uuring = täiskasvanuhariduse uuring

ADR Absolute (lingvistiline) valimisõigusest ilmajätmisemäär = keeleliste õiguste absoluutne välistamise määr

Kariibi mere piirkonna kirjaliku ja suulise tõlke uurimisinstituut = Kariibi mere piirkonna Tõlke- ja Tõlkeuuringute Instituut

Euroopa keeleõppe raamdokumendi ühine keeleõppe raamdokument = ühine keeleõppe raamdokument (Euroopa)

EILC Erasmus intensiivsed keelekursused = Erasmus intensiivsed keelekursused

EMCI Euroopa konverentsitõlke magistriõpe = Euroopa konverentsi suulise tõlke magistrikraad

EMT Euroopa tõlkemagister = Euroopa tõlkemagister

Euroopa patendikonventsiooni Euroopa patendikonventsioon = Euroopa patendikonventsioon

EPO Euroopa Patendiamet = Euroopa Patendiamet

ESF Euroopa Sotsiaalfond = Euroopa Sotsiaalfond

ESM – Euroopa mitmekeelsuse strateegia = Euroopa mitmekeelsuse strateegia

Euroopa vabatahtlik teenistus = Euroopa vabatahtlik teenistus

Teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmes raamprogramm = teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmes raamprogramm

IAMLADP rahvusvaheline keelekorraldust käsitlev aastakoosolek,

Dokumentatsioon ja väljaanded = keelekorraldust käsitlev iga-aastane rahvusvaheline kohtumine

IATE Interactive Terminology for Europe = Interactive Terminology for Europe

Intellektuaalomandi õigused = intellektuaalomandi õigused

ISCED rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus = rahvusvaheline klassifitseerimine Hariduse liik (ISCED)

LILAMA keelepoliitika tööturul = keelepoliitika tööturul

LindWeb Keeletööstuse veebiplatvorm: keeletööstuse veebiplatvorm

Elukestva õppe programm = elukestva õppe programm

LPP Keelepoliitika ja planeerimine Keelepoliitika ja planeerimine

OLS Online keeletugi = Online keeletugi

MT@EC Masintõlge haldusasutustele = masintõlge haldusasutustele

Pimlico Keele- ja kultuuridevahelise kommunikatsiooni strateegiate edendamine, rakendamine, kaardistamine organisatsioonides ja ettevõtetes = Keele- ja kultuuridevahelise kommunikatsiooni strateegiate edendamine, rakendamine, kaardistamine organisatsioonides ja ettevõtetes

RDR suhteline (lingvistiline) valimisõigusest ilmajätmise määr = Suhteline ainuõigustemäär (keeleline)

VKEde väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad = väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKEde)

Voll Kutsekeeleõpe = kutsekeskne keeleõpe

VTS Külalastaja Translator Scheme = külalistõlke programm.

Tabeliteindeks

Tabel 1: sissetulekuerinevused Šveitsis (mehed). Tulemuste protsent 20

Tabel 2: auhinnad keeleoskuse eest erinevates Euroopa riikides. Tulemuste protsent 21

Tabel 3. Võõrkeele õpetamise sotsiaalne tootlus Šveitsis (mehed) 22

Tabel 4. Euroopa kodanikud, kes teatavad võimalusest pidada vestlust vähemalt kahes

muus keeles kui nende emakeel. Tulemuste protsent 27

Tabel 5. keelelise tõrjutuse määr ELis. Tulemuste protsent 34

Tabel 6. keelelise tõrjutuse määr ELis pärast Brexitit. Protsentuaalsed tulemused. 37

Tabel 7. Kokkuvõtte Euroopa Komisjoni tegevusest turumajandusliku staatuse rakendamisel 49

Illustratsioonide indeks

Joonis 1. Hindamiskriteeriumid ja poliitikatsükkel 15

Joonis 2: nende õpilaste osakaal, kes õpivad ELis vähemalt kahte võõrkeelt aastatel 2000–2010 (allikas: Euroopa Komisjon, 2012c:39) 28

Joonis 3: inglise, prantsuse ja saksa keelt õppivate õpilaste protsent ISCED/ISCED 3. astmel (keskharidus = keskkool), 2005–2010, allikas: Euroopa Komisjon (2012 c: 40) 30

Üldkokkuvõte

Taust ja eesmärgid:

Euroopa mitmekeelsuse strateegial on kolm üldist sotsiaal-majanduslikku eesmärki: tööjõu liikuvuse edendamine ühtsel turul, tööalane konkurentsivõime ja majanduskasv Euroopas, sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine, rändajate integreerimine kultuuridevahelisesse dialoogi ning mitmekeelse teabevahetuse tõhus ja kaasav haldamine riigiüleses demokraatias. Nende eesmärkide saavutamise viisid on elukestva keeleõppe edendamine ning kirjaliku ja suulise tõlke toetamine. Käesolevas aruandes antakse üldine hinnang turumajandusliku kohtlemise asjakohasusele. Uurime seost strateegia eesmärkide ja nende probleemide vahel, mida turumajanduslik staatus peaks lahendama.

Selline hindamine viiakse läbi keeleökoonoomika alase akadeemilise kirjanduse empiirilisi ja teoreetilisi tulemusi silmas pidades. Need tulemused annavad üldise, kuid piiratud pildi keelepoliitika vajadustest praeguses mitmekeelses Euroopa keskkonnas. Sellega seoses hindame turumajandusliku staatuse üldeesmärkide ja soovitude asjakohasust. Kui poliitika ei ole asjakohane, ei too see tõenäoliselt ühiskonnale kasu. Lõpuks käsitletakse käesolevas aruandes komisjoni meetmeid turumajandusliku kohtlemise rakendamiseks. Aruandes tehakse kokkuvõtte selliste meetmete kohta kättesaadavatest tõenditest ning võimaluse korral esitatakse andmed nende eeliste ja puuduste kohta. Arutelu tuuakse esile eesmärgid, mis võivad vajada suuremat toetust, ning andmete ja teabe liik, mida on vaja turumajandusliku staatuse rakendamise järelevalve parandamiseks.

Tulemused:

MESi esimene üldeesmärk on edendada tööjõu liikuvust ühtsel turul, tööalast konkurentsivõimet ja majanduskasvu Euroopas. Empiirilised uuringud erinevates riikides näitavad, et võõrkeeleoskus toob üksikisikutele majanduslikku kasu positiivsete sissetulekute erinevuste näol. Väga head keeleoskust premeeritakse selgemalt kui piiratud keeleoskust. Inglise keelel on Euroopa tööturul vaieldamatu majanduslik väärtus, kuid see ei ole ainus keeleline väärtus, millesse investeerida; mõnes kontekstis saab teiste keelte oskust paremini tunnustada kui inglise keelt. See näitab, kui oluline on õpetada ja õppida rohkem kui ühes võõrkeeles, järgides Euroopa Ülemkogu soovitusi, mis on kokku võetud valemis „emakeel + kaks võõrkeelt“ ($MT+2 = LM+2$). Võõrkeelte õpetamise positiivne sotsiaalne tasuvus näitab, et keeleõppe on väärtuslik investeering ühiskonnale tervikuna. Kuigi võõrkeeleoskuse tähtsust tööalase konkurentsivõime seisukohast rõhutatakse erinevates ELi dokumentides, on seda väidet toetavad empiirilised tõendid siiski ennatlikud. Mõned uuringud näitavad, et keeleoskus aitab kaasa sisemajanduse koguproduktile (SKP), kuid kahjuks ei puuduta ükski neist uuringutest ELi riike. Vastuvõtva riigi keel(t)e oskus mõjutab positiivselt rändajate töösissetulekut ja tööalast konkurentsivõimet. Ühe või mitme ühise keele olemasolu suurendab oluliselt kaubavoogusid riikide vahel. Keele ja tehnoloogilise innovatsiooni vahelise seose osas on tõestatud, et keelepoliitika mõjutab uenduslike ettevõtete intellektuaalomandi õiguste, eelkõige patentide kaitsmisega seotud kulude jaotust.

Turumajandusliku staatuse eesmärk on toetada keeleõpet, et edendada Euroopa-sisest liikuvust ja edendada kaasatust vastuvõtvast riigis. Empiirilised tõendid kinnitavad väidet, et keeleõppe hõlbustab liikuvust. Vastuvõtva riigi keele rääkimine suurendab rännet sellesse riiki peaaegu viie võrra. Peale selle võib kaasatust hõlbustada vastuvõtva riigi ametliku keele õppimine. Siiski ei ole hea ja väga hea võõrkeeleoskus ELis veel normiks. Ainult veerand Euroopa kodanikest ütleb, et nad oskavad rääkida vähemalt kahte võõrkeelt.

Aastatel 2001–2012 püsis see protsent peaaegu muutumatuna. Lihtne inglise keeles ei ole Euroopas universaalne põhiteadmised: ainult 7 % Euroopa kodanikest teatab, et oskavad väga heal tasemel võõrkeelena inglise keelt rääkida. Kesk- ja elementaarsed tasemed on palju laialdasemad. Üldiselt ei saa keelepoliitika, mis põhineb LM+ 2 valemil või ühe sõidukikeele edendamisel, lahendada liikuvuse ja kaasamise vahelist pinget, sest see ei lahenda piisavalt üksikisikute liikuvusvõimaluste ettearvamatus probleemi. Liikuvuse ja kaasamise edendamiseks ja hõlbustamiseks võib olla vaja võtta täiendavaid meetmeid nii Euroopa kui ka riiklikul tasandil. Keele õppimine enne välismaale minekut ja/või kohe pärast vastuvõttvasse riiki saabumist peaks muutuma kättesaadavamaks ja odavamaks. Toetada tuleks mitmekeelsemate avalike teenuste ja haldusvormide pakkumist mitmes keeles. See rõhutab kirjaliku ja suulise tõlke tähtsust mitmekeelse teabevahetuse korraldamisel Euroopas.

Turumajandusliku staatuse kolmas üldeesmärk on edendada mitmekeelsust ELi institutsioonides. Mitmekeelsus on kõige tõhusam keelerežiim teabe edastamiseks ELi kodanikele. Nende inimeste osakaal, kes jäetaks kõrvale, kui inglise keel oleks ainus ametlik keel ELis, oleks vahemikus 45–80 %, sõltuvalt kasutatavatest näitajatest ja andmetest. Inglise, prantsuse ja saksa keelel põhinev kolmekeelne poliitika välistaks 26–50 % ELi täiskasvanud elanikest. Tõrjutud inimeste osakaal on märkimisväärselt suurem Lõuna- ja Ida-Euroopas. Lisaks on majanduslikult ja sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevatel inimestel vähem tõenäoline võõrkeelte rääkimine ning seetõttu on oht, et EL ei kasuta enam nende emakeelt või alghariduse keelt. Sellest vaatenurgast aitab mitmekeelsus kaasa sotsiaalsele ühtekuuluvusele. Tuleb märkida, et kõrvalejätmist ei põhjusta mitte ainult keelte arvu üldine vähenemine; isegi ametliku keele praeguste kasutusvaldkondade vähendamisel on sarnane mõju (nt Euroopa Komisjoni veebilehtedel). Keelelise tõrjutuse määr, mis on seotud ühe- ja/või kolmekeelse poliitikaga, suureneb pärast Ühendkuningriigi väljaastumist EList. See rõhutab mitmekeelse lähenemisviisi tähtsust ELi välissuhtluses.

Kokkuvõtteks võib öelda, et turumajanduslikus strateegias sätestatud kolm eesmärki on selgelt asjakohased, sest need on kooskõlas probleemidega, millega strateegia peaks silmitsi seisma. Seetõttu peaks turumajanduslik staatus tooma ELi kodanikele ja Euroopa majandusele mitmesuguseid hüvesid. Liikuvuse ja kaasatuse vaheliste pingete leevendamiseks võiks teha rohkem.

Käesoleva aruande teises osas analüüsitakse meetmeid, mida komisjon võttis turumajandusliku kohtlemise rakendamiseks. Selliseid meetmeid on kolme liiki. Esimene on koguda väga kasulikke andmeid õpilaste ja üliõpilaste võõrkeelte oskuste kohta (nt esimene Euroopa keeleoskuse uuring) ja andmeid täiskasvanute keeleoskuse kohta (nt Eurobaromeetri uuring ja täiskasvanuhariduse uuring). Teine algatuste kogum on dokumentide, veebisaitide ja aruannete avaldamine, mille eesmärk on suurendada teadlikkust keelelise mitmekesisuse ja keeleõppe eelistest ühiskonnas ja majanduses. Kuid selgete tulemusnäitajate puudumine takistab meid hindamast nende algatuste lõplikku mõju ja ulatust. Kolmandat liiki meetmed hõlmavad keeleõppe otsesest rahalist toetamist elukestva õppe programmi ja Euroopa Sotsiaalfondi kaudu. Elukestva õppe programmi raames on rahastatud erinevaid keeleõppega seotud projekte, kuid selgete tulemusnäitajate puudumine ei võimalda hinnata nende projektide tõhusust ja kulutasuvust. Euroopa Sotsiaalfondi on kasutatud keeleõppeks, mille eesmärk on parandada sisserändajate tööalast konkurentsivõimet ja integratsiooni, kuid ei ole avaldatud täpset arvutust, mis määraks sel eesmärgil investeeritud vahendite summa ja

hindaks saavutatud mõju. Mitmekeelsuse välismõõtmelise edendamiseks on tehtud vähe algatusi.

Üldiselt ei ole teave ELi programmide ja meetmete kulude ja tõhususe kohta turumajandusliku staatuse järgimiseks täielik. Keelepoliitika tulemuste hindamise näitajad tuleks selgemalt määratleda. Rohkem tähelepanu tuleks pöörata õpilaste ja täiskasvanute keeleoskuse parandamisele suunatud programmide lõppmõju hindamisele. Suurt tähelepanu tuleks pöörata turumajandusliku staatuse ja muude ELi poliitikavaldkondade vahelisele sidususele, mis võib mõjutada keelelist mitmekesisust, ning LM+ 2 valemikohaldamisele, eelkõige kõrghariduses.

1 MES ja ELi keelepoliitika

Peamised tulemused:

- Mitmekeelsuse kuldaeg oli ajavahemik 2007–2010. Pärast 2014. aastat ei olnud mitmekeelsus üks komisjoni prioriteete.
- Praegune mitmekeelsusele tähelepanu pööramine ei ole õigustatud.
- Euroopa mitmekeelsuse strateegial (ESMS) on kolm peamist sotsiaal-majanduslikku eesmärki: 1) sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine, rändajate ja kultuuridevahelise dialoogi integreerimine; 2) tööjõu liikuvuse edendamine ühtsel turul, töölane konkurentsivõime ja majanduskasv Euroopas; 3) mitmekeelse suhtluse juhtimine riigiüleses demokraatias tõhusal ja kaasaval viisil.
- Elukestva keeleõppe edendamine ning kirjaliku ja suulise tõlke toetamine on tegevuseesmärgid üldeesmärkide saavutamiseks.

1.1 Turumajandusliku staatuseesmärgid

Euroopa Ülemkogu resolutsioon Euroopa mitmekeelsuse strateegia kohta (Euroopa Liidu Nõukogu 2008 b) on üks ELi avaldatud dokumentidest, milles käsitletakse Euroopa üldist keelepoliitikat. Seetõttu ei saa turumajanduslikku kohtlemist eraldi uurida. On kahte liiki asjakohaseid dokumente, mis vastavad käesoleva dokumendi eesmärkidele ja mis on:

ametlikud dokumendid, milles määratletakse ELi üldine keelepoliitika, näiteks nõukogu resolutsioonid, komisjoni teatised või Euroopa Parlamendi resolutsioonid. Need dokumendid hõlmavad nelja valdkonda. Esimene valdkond on haridus, eelkõige keeleõpe ja õpetamine. Teine valdkond puudutab keelte rolli ja tähtsust kaasatuse, sotsiaalse ühtekuuluvuse, kultuuridevahelise dialoogi, Euroopa kodakondsuse ja keelelise demokraatia seisukohast. Kolmandaks käsitletakse eri dokumentides keeleoskuse mõju üksikisikute liikuvusele, nende töölasele konkurentsivõimele ja ettevõtete konkurentsivõimele. Neljas poliitikavaldkond, mis pärast 2000. aastat muutus üsna marginaalseks, puudutab vähemuskeelte toetamist.

välisekspertide koostatud aruanded või uuringud ELi keelepoliitika mitme aspekti kohta.

Lisaks on olemas mitmeid ametlikke dokumente, aruandeid või uuringuid, milles viidatakse kaudselt või juhuslikult keeltele või keelepoliitikale muude teemadena, nagu täiskasvanud sisserändajate ja nende laste integreerimine, tsentraliseeritud mõjuga Euroopa patendi loomine ja kõrgharidus. Me ei võta arvesse Euroopa Parlamendis esitatud keeleprobleemidega seotud küsimusi, Euroopa Kohtu või Euroopa Ombudsmani otsuseid keeleprobleemide kohta ja dokumente, mis käsitlevad ELi keelepoliitika sisemisi tunnuseid, näiteks sätteid, millega määratakse kindlaks parlamendi keelekord (nt määrus 1/58). Avaldatud dokumentide kogum on oluline (vt Gazzola 2016, ülevaate saamiseks). Näiteks avaldasid ELi institutsioonid ja asutused 1981. –2015. aastal ligikaudu 100 dokumenti, mis kuuluvad rühma (a), samal ajal kui aastatel 1996–2015 avaldas EL 70 rühma väljaannet (b). Käesolevas teabedokumendis ei ole võimalik ega asjakohane esitada nende dokumentide kokkuvõtet. Siiski on vaja mainida mõnda neist, et muuta nõukogu resolutsioon turumajandusliku staatuse kohta konteksti ja tutvustada Euroopa keelepoliitika üldist raamistikku.

Mitmekeelsuse kuldajastu oli tõenäoliselt ajavahemik 2007–2010. Sel ajaloli komisjonil täieõiguslik mitmekeelsuse volinik (hr Orban). Sel perioodil avaldati mitmeid olulisi poliitikadokumente, sealhulgas turumajanduslikku kohtlemist. Muu hulgas peaksime mainima komisjoni teatist "*Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus*" (Euroopa Komisjon 2008) ja *Euroopa Parlamendi 24. märtsi 2009. aasta resolutsiooni mitmekeelsuse kohta* (Euroopa Parlament 2008). Loomulikult ei tähenda see, et enne 2007. aastat ei pööratud tähelepanu keelilisele mitmekesisusele. Enne 2007. aastat oli mitmekeelsus Euroopa Komisjoni hariduse, kultuuri ja mitmekeelsuse voliniku selge poliitikavaldkond (mida juhtis hr Figel aastatel 2004–2007) ning oluline teema hariduse, kultuuri, noorte, meedia ja spordi voliniku päevakorras (mida juhtis pr Reding aastatel 1999–2004). Aastatel 1999–2007 avaldati mitmeid olulisi keeleõpet käsitlevaid poliitikadokumente, näiteks komisjoni teatis keeleõppe ja keelilise mitmekesisuse *edendamise kohta. Tegevuskava 2004–2006* (2003), „*komisjoni uus mitmekeelsuse raamstrateegia*“ (2005) ning 2002. aastal Barcelonas toimunud *Euroopa Ülemkogu järeldused*, milles nõukogu soovitas liikmesriikidel õpetada õpilastele lisaks nende emakeelele veel vähemalt kahte võõrkeelt (seda valemit nimetatakse mõnikord „emakeeleks + 2“ või LM+ 2). Tasub mainida *Euroopakeelteaastakorraldamist* 2001. aastal. Pärast 2010. aastat integreeriti mitmekeelsus siiski uuesti hariduse ja kultuuri portfelli (mida haldas pr Vassiliou) ning lõpuks kadus 2014. aastal, kui asus ametisse Jean-Claude Junckeri juhitud komisjon. Lühidalt öeldes, aastakümme aastatel 2000–2010 oli aeg, mil keeleline mitmekesisus ja mitmekeelsus olid palju nähtavamad kui praegu. See ei tähenda siiski, et mitmekeelsus ja keelepoliitika on tänapäeva Euroopas vähem olulised ja asjakohased kui varem, hoopis vastupidi. Ma tulen selle punkti juurde tagasi oma järeldustes.

SEM kutsub liikmesriike ja komisjoni üles võtma kolme liiki meetmeid. Selliseid meetmeid mainitakse mõnikord muudes ametlikes dokumentides. Esimene neist on **keeleõppe tugevdamine** kogu elu jooksul (SEM-i punkt 2). See tähendab, et investeeritakse rohkem vahendeid keeleõppesse kõigilharidustasanditel (st kohustuslik, kutse- ja kõrgharidus), parandatakse keeleõppe võimalusi formaalses, mitteformaalses ja informaalsetes kontekstis, toetatakse keeleõpetajate koolitust ja kaasatakse nad rahvusvahelisse vahetusse. Keelepoliitikat ja planeerimist käsitlevas akadeemilises kirjanduses (LPP = PPL) on see määratletud *omandamise planeerimisena* (vt Hornberger 2006).

Turumajandusliku staatuse määruse punktis 5 kutsub nõukogu komisjoni ja liikmesriike üles **edendama ELi keeli kogu maailmas**. Selleks soovib nõukogu tugevdada koostööd liikmesriikide kultuuriasutuste vahel ning tugevdada koostööd keeleõppe ning kultuurilise ja keelilise mitmekesisuse valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega. LPP = PPL-is nimetatakse seda *riiklikuks planeerimiseks*.

Lõpetuseks rõhutab nõukogu tõlketööstuse **tähtsust ning** julgustab võtma meetmeid, et toetada tekstide ja filmide tõlkimist, tõlkijate koolitamist ning mitmekeelsete terminoloogia andmebaaside ja keeletehnoloogia arendamist¹.

¹ Erinevaid näiteid programmide või andmebaasidest, nagu „Loov Euroopa“, Euroopa interaktiivne terminologie (IATE) ja haldusasutuste masintõlke süsteem, käsitletakse üksikasjalikult punktis 3.4.

Käesoleva teabedokumendi eesmärk ei ole arutada kolme äsja esitatud meedet või mitte. Pigem keskendume **turumajandusliku kohtlemise kolmele kaudsele või sõnaselgele üldeesmärgile**. Elukestva keeleõppe edendamine ja tõlketööstuse toetamine ei ole turumajandusliku staatuse lõppeesmärgid. Need on eeltingimused muude üldiste sotsiaal-majanduslike eesmärkide saavutamiseks, nimelt:

1. Sotsiaalse ühtekuuluvuse, rändajate integreerimise ja kultuuridevahelise dialoogi tugevdamine (SEMi punkt 1)
2. Tööjõu liikuvuse edendamine ühtsel turul, tööalane konkurentsivõime ja majanduskasv Euroopas (ühtse turu strateegia punkt 3);
3. tõhusalt ja kaasavalt hallata mitmekeelset teabevahetust riigiüleses demokraatias (lõplikud soovitusel komisjonile).

Turumajanduslikku staatust tuleks hinnata nimetatud kolme üldeesmärgi valguses.

MESi esimene eesmärk on edendada mitmekeelsust eesmärgiga „tugevdada sotsiaalset ühtekuuluvust, kultuuridevahelist dialoogi ja Euroopa integratsiooni“. Neid mõisteid ei ole ametlikult määratletud ei turumajanduslikku kohtlemist käsitlevas dokumendis ega komisjoni teatistes "*Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus*" (Euroopa Komisjon, 2008 e). Seetõttu võtame käesolevas artiklis vastu järgmised töömõisted².

Sotsiaalset kaasatust võib määratleda kui protsessi, mille abil konkreetsel territooriumil elavad inimesed, olenemata nende sotsiaal-kultuurilisest taustast, saavad kasutada oma täielikku potentsiaali elus. Poliitikameetmed, millega edendatakse võrdset juurdepääsu avalikele teenustele ja meetmed, mis võimaldavad kodanikel osaleda nende elu mõjutavates otsustusprotsessides, on näited jõupingutustest sotsiaalse kaasatuse parandamiseks. *Sotsiaalne ühtekuuluvus* on naaberkontseptsioon, mida võib määratleda kui ühiskonna tunnus, milles kõigil rühmadel on kuuluvus-, osalus-, kaasamis-, tunnustus- ja legitiimsustunne. Euroopa Nõukogu määratleb *kultuuridevahelise dialoogi* kui „avatud ja lugupidavat arvamuste vahetust erinevatesse kultuuridesse kuuluvate üksikisikute ja rühmade vahel, mis viib üksteise üldise taju sügavama mõistmiseni“³. Kuigi *Euroopa integratsiooni* ametlikku määratlust ei ole, võime seda mõistet tõlgendada dunaamilise protsessina, millega EL on järk-järgult poliitilise üksusena arenenud. Ta viitab osalisele vastastikusele sõltuvusele, mis on järk-järgult laienenud majanduselt poliitilistele sfääridele.

Need määratlused on liiga laiad ja liiga ebamäärased, et neid saaks tõlgendada konkreetsete poliitiliste eesmärkidena, ning neid tuleks paremini täpsustada (me tuleme selle aspekti juurde tagasi järeldustes). Seetõttu keskendume käesolevas artiklis nende mõistete erilisele tõlgendamisele, mis kerkivad esile turumajandusliku staatuse ja teistes ametlikes mitmekeelsust käsitlevates deklaratsioonides, nagu *nõukogu 22. mai 2008. aasta järeldused mitmekeelsuse kohta* (Euroopa Liidu Nõukogu 2008a) ja *Euroopa Parlamendi 24. märtsi 2009. aasta resolutsioon mitmekeelsuse kohta* (Euroopa Parlament 2008).

Sotsiaalse ühtekuuluvuse, kultuuridevahelise dialoogi ja Euroopa integratsiooni tugevdamine võib tähendada erinevaid asju. Esiteks on täiskasvanud sisserändajate ja nende laste keeleline integreerimine kindlasti üks turumajandusliku staatuse selgesõnalisi

² Sotsiaalse kaasatuse ja ühtekuuluvuse määratlusi kohandab ÜRO sotsiaalpoliitika ja arengu osakond <http://undesadspd.org/socialintegration/definition.aspx>

³ vt http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_EN.asp#P30_3374

eesmärke (vt ka Euroopa Komisjoni 2008. aasta *roheline raamat rände kohta*). See ei tähenda, et integratsioon ei tohiks võimaldada rändajatel säilitada oma päritoluriigi keelt (keeli). Teiseks peaks võõrkeeleoskuse omandamine olema võimalik ja kättesaadav kõigile ühiskonnaliikmetele. Teisisõnu ei tohiks keeleoskus olla eliidi eelisõigus. Võõrkeeleoskus ja keeleline integratsioon peaksid aitama vältida nn paralleelsetekogukondade tekkimist, mis on teatavas ühiskonnas keelebarjääride vahel jagatud (või isegi eraldatud). See kehtib mitte ainult rändajate, vaid ka välismaale liikuvate ELi kodanike kohta. Keeleoskus hõlbustab kultuuridevahelist dialoogi, sest see suurendab ELi kodanike võimet mõista teiste eurooplaste (ja rändajate) kultuuri ning aitab seega kaasa Euroopa integratsioonile.

Turumajandusliku staatuse teine üldeesmärk on „edendada tööjõu liikuvust ühtsel turul, tööalast konkurentsivõimet ja majanduskasvu Euroopas“. Liikuvus on mõiste, mis viitab erinevatele nähtustele: imigratsioon (riiki sisenevad *välismaalased*), *väljaränne* (*riigist* lahkuvad kodanikud), *tagasiränne* (riiki naasvad kodanikud) ja *korduvränne* (kodanikud liiguvad riikide vahel mõlemas suunas)" (Vandenbrande 2006:9). See eesmärk on samuti väga üldine, kuid seda on suhteliselt lihtsam määratleda ja mõõta kui esimest. Pange tähele, et viimase 15 aasta jooksul on ELi mitmekeelsuse teemalises arutelus muutunud valdavaks teine üldeesmärk. Alates 2000. aastate algusest on võõrkeelte õppimist käsitlevad ELi kõned olnud üha enam seotud ELi üldiste sotsiaal-majanduslike eesmärkide saavutamise, mis on määratletud *Lissaboni tegevuskavas 2000-2010 ja strateegias „Euroopa 2020“* (Krzyzanowski ja Wodak 2011)⁴.

See ei tähenda, et keeleõppe kultuurilised või kognitiivsed aspektid on tähelepanuta jäetud. Pigem on laiendatud ELi keelepoliitika ulatust. Võõrkeeleoskusi peetakse üha enam inimkapitali vormiks, mis võib tuua majanduslikku kasu üksikisikutele, ettevõtetele ja majandusele tervikuna. Komisjoni komisjonis "*Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus*" (Euroopa Komisjon 2008 e) näiteks esitatakse keeleoskust kui teatavat liiki suutlikkust, mis aitab kaasa majanduslikule heaolule, vara, mis suurendab Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet, ning inimkapitali vormi, mis võib positiivselt mõjutada kodanike tööalast konkurentsivõimet. Komisjoni teatise "*Uus mitmekeelsuse strateegiline raamistik*" (Euroopa Komisjon 2005) on Euroopa võõrkeelte oskuse parandamine otseselt seotud Euroopa projekti ühe keskse eesmärgiga, nimelt täieliku majandusliku integratsiooni saavutamise. Selles dokumendis väidab komisjon, et "ühtse turu tõhususe tagamiseks vajab liit liikuvamat tööjõudu. Mitme keele oskus suurendab võimalusi tööturul."

Nõukogu järeldestes keeleoskuse kohta liikuvuse parandamiseks (Euroopa Liidu Nõukogu 2010) kirjeldatakse keeleoskust kui "konkurentsivõimelise teadmispõhise majanduse põhikomponenti. Võõrkeelte oskus on kõigi ELi kodanike jaoks oluline pädevus, mis võimaldab neil kasutada nii majanduslikke kui ka sotsiaalseid hüvesid, mis tulenevad vabast liikumisest liidus." Hiljutises komisjoni teatise "*Hariduse ümbermõtestamine: investeerimine oskustesse sotsiaal-majanduslike tulemuste parandamiseks*" (Euroopa Komisjon 2012 f, Euroopa Komisjon 2012 d) kirjeldatakse keeleoskust kui "suuremat tähtsust noorte tööalase konkurentsivõime ja liikuvuse suurendamiseks"; lisaks sellele "on töötajate vabale liikumisele suureks takistuseks madal keeleoskus. Ettevõtted vajavad ka ülemaailmsel turul tegutsemiseks vajalikku keeleoskust. Sellistel avaldustel on kindlad majanduslikud põhjused. Seda arutatakse üksikasjalikumalt järgmises osas.

⁴ Lissaboni tegevuskava oli Euroopa Komisjoni koostatud kava, mille eesmärk oli muuta EL „kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmispõhiseks majanduseks maailmas, mis on võimeline jätkusuutlikuks majanduskasvuks, paremate ja enamate töökohtade loomiseks ning suuremaks sotsiaalseks ühtekuuluvuseks enne 2010. aastat“. Strateegia „Euroopa 2020“ on 10-aastane aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia, mille raames koordineeritakse paremini liikmesriikide ja Euroopa poliitikat.

Turumajandusliku staatuse kolmas eesmärk on mitmekeelse teabevahetuse juhtimine ELi institutsioonides. Nõukogu kutsus komisjoni üles pöörama erilist tähelepanu teabe esitamisele kõigis ametlikes keeltes ja mitmekeelsuse edendamisele komisjoni veebisaitidel. See soovitus on kooskõlas Euroopa Parlamendi eespool nimetatud soovitusel (2008), milles parlament rõhutab vajadust tunnustada ELi ametlike keelte võrdsust kõigis avaliku tegevuse aspektides, ning nõukogu 2008. aasta järeldusi (2008a), milles rõhutati, et "Euroopa keelelist mitmekesisust ja keelte võrdsust tuleks täielikult austada. ELi institutsioonid peaksid etendama võtmerolli nende eesmärkide saavutamisel." TMESi rõhuasetus kirjaliku ja suulise tõlke väärtusele ning keeletööstuse tähtsusele on osaliselt seotud nõukogu toetusega mitmekeelsusele ELi institutsioonides. EL on tegelikult maailma suurim tõlkijate ja tõlkide tööandja.

1.2 Turumajandusliku kohtlemise kulude, tulude ja asjakohasusemääratlemine

Üldiselt määratletakse avalikku korda kui rida tahtlikult sidusaid otsuseid või tegevusi, mida teevad või viivad ellu erinevad avaliku sektori ja mõnikord ka erasektori osalejad, kelle ressursid, institutsioonilised sidemed ja huvid on erinevad, eesmärgiga käsitleda sihipäraselt probleemi, mida poliitiliselt määratletakse kollektiivsena. See otsuste ja tegevuste rühm toob kaasa rohkem või vähem piiravat laadi ametlikud meetmed, mille eesmärk on sageli muuta selliste sotsiaalsete rühmade (üksikisikute) käitumist, mis eeldatavasti on lahendatava kollektiivse probleemi (sihtrühmad) aluseks või kes suudavad seda lahendada kõnealuse probleemi negatiivset mõju kannatava sotsiaalse rühma huvides (lõplikud abisaajad)" (Knoepfel et al. 2007:24).

Keelepoliitikat võib iseloomustada avaliku poliitika eriliigina, mille lõppeesmärk on muuta konkreetse sihtrühma keelekäitumist (viior Grin 2003, Gazzola 2014 on aruteluks). Täpsemalt on keelepoliitika meetmete kogum, mida tavaliselt võtavad riik, piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused, et otseselt või kaudselt mõjutada ühe või mitme keele korpust, staatust ja omandamist. Nagu eelmises osas näidatud, võib mõnda turumajandusliku staatuse raames soovitatud meetet või tegevust vaadelda staatuse ja omandamise kavandamise vormina. Näiteks elukestva keeleõppe edendamise eesmärk on muuta üksikisikute käitumist, suurendades nende keeleoskust.

Kuna elukestvat keeleõpet ja tõlkimist esitletakse kaudselt kui vahendit ELi muude üldiste sotsiaal-majanduslike eesmärkide saavutamiseks, tuleks turumajandusliku staatuse eeliste ja puuduste (ehk hüvede ja kulude) ning selle jaotusliku mõju hindamine läbi viia kooskõlas nimetatud üldeesmärkidega. Enne kui arutatakse, kuidas saab turumajandusliku kohtlemise eeliseid ja puudusi iseloomustada, on vaja meelde tuletada mõningaid olulisi määratlusi.

Riikliku poliitika kujundamist ja rakendamist esitletakse sageli tsükliina (või poliitikatsükliina), mille etapid võib kokku võtta järgmiselt⁵:

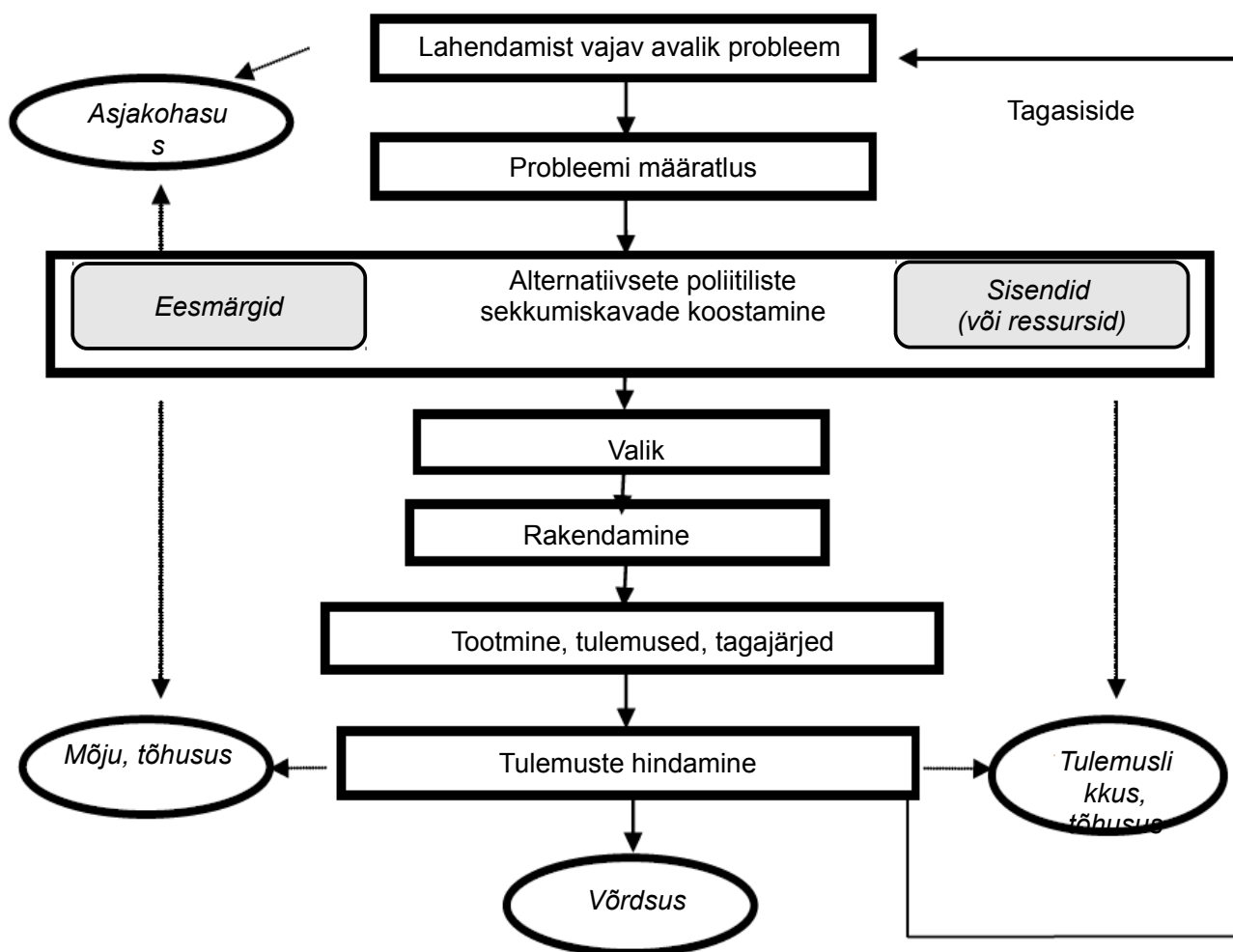
- a. lahendatava avaliku probleemi tekkimine ja tajumine (nt piisava keeleoskuse puudumine tööturul, liikuvust takistavad keelebarjäärid);
- b. probleemi mõistmine ja määratlemine;
- c. võimalike lahenduste või alternatiivsete tegevuskavade (nt täiskasvanute keeleõppe edendamise alternatiivsed viisid) sõnastamine ja võrdlemine;

5 vt Gazzola (2014 a: 53–54, tsiteerides Knoepfel et al. 2007) aruteluks.

- D. lahenduse valik,
- e. rakendamine,
- F. Tooted ja tulemused
- g. Tulemuste hindamine
- H.i) -(re)probleemi tekkimine ja tajumine.

Avaliku poliitika hindamine toimub erinevate kriteeriumide alusel. Kõige olulisemad kriteeriumid on järgmised: *asjakohasus*, *tulemuslikkus*, *tõhusus* (mida tõlgendatakse sageli rakendusuringute kulutõhususena) ja *võrdsus*. **Asjakohasus** viitab hinnangule, kas poliitika selgesõnalised eesmärgid on asjakohased seoses probleemidega, mida see peaks lahendama. Poliitika**tõhususe**hindamine tähendab eesmärkide saavutamise ulatuse selgitamist. Tõhususe hindamine nõuab saavutatavate eesmärkide põhjalikku läbivaatamist, poliitika ja selle lõppeesmärkide vaheliste põhjuslike seoste analüüsi ning poliitikatulemuste mõõtmist (vt allpool). Eri poliitikavaldkondade**tõhususe**hindamine (= tulemuslikkus kulutasuvuse tähenduses) tähendab kasutatud vahendite ja saavutatud tulemuste sidumist. Poliitikaanalüüsis hõlmab**võrdsete võimaluste**hindamine seda, kes kaotab, kes võidab, ja (võimaluse korral) kui palju ja kuidas jagatakse alternatiivse poliitika kulud üksikisikute ja rühmade vahel.

Seetõttu ei ole poliitilises analüüsis (nt Just, HUETH, ja Schmitz 2004) tehnilises „omakapitali“ mõistes konkreetset eetilist sisu ning seetõttu võib kaaluda keelepoliitika õiglust, pidades silmas alternatiivse keelepoliitika jaotuslikku mõju asjaomastele osalejatele. Joonisel 1 on esitatud kokkuvõtte poliitikatsükli peamistest etappidest. Hindamiskriteeriumideks on ovaalsed mullid.

Allikas: Gazzola (2014a 53–54)

Joonis 1: Hindamiskriteeriumid ja poliitikatsükkel

Poliitika **sisendid** (või ressursid) on määratletud kui kõik sekkumise rakendamiseks kasutatavad rahalised, inim-, materiaalsed, organisatsioonilised ja regulatiivsed ressursid. **Kulud** arvutatakse kasutatud vahendite alusel. Poliitika **tulemused** on poliitika otsene mõju, st mida rahastatakse ja saavutatakse poliitikale eraldatud vahendite abil. Teisisõnu on tulemused kõik, mis saadakse vastutasuks avaliku sektori kulutuste eest (mõned konkreetset näited on esitatud järgmistes jagudes). Tulemused (või **väljundid** või **tagajärjed**) on poliitika lõppmõju muutujate osas, mida soovitakse mõjutada (nt töölase konkurentsivõime edendamine keeleõppe kaudu). Tasuvusanalüüsis tuleb poliitikast saadavat kasu (või kasu) mõõta rahaliselt. Keelepoliitika eeliste väljaselgitamine ja arvutamine on siiski raske ülesanne, kuna keele keeruka olemuse tõttu on meetodilised ja epistemoloogilised raskused, mida ei ole kaugeltki lahendatud (aruteluks vt Grin 2003). Tuleb märkida, et keelepoliitika eelised ei piirdu üksnes keelte turuväärtusega, vaid ka nende mitteheavõi **sümboolseväärtusega** (aruteluks vt Grin ja Vaillancourt 1997). Näiteks kutseõppes omandatud keeleoskust saab kasutada töökohal ja see toob üksikisikutele majanduslikku kasu. Samas võivad need parandada ka kultuuridevahelist dialoogi eri riikide taustaga inimeste vahel. Keelepoliitika hindamisel määratletakse **kasu** või **kasu** kui poliitika positiivset mõju osalejatele, keda poliitika ise otseselt puudutab. Mõnel juhul võib selliseid hüvitisi kvantifitseerida rahalises mõttes, näiteks suurenenud palgaerinevused kakskeelsete töötajate puhul, kes on läbinud keeleõppe, samal ajal kui

muudel juhtudel tuleb kasutada muid mitterahalisi mõõtühikuid. Keelepoliitika hindamisel on seega vaja lihtsustada (nt „töötute arv, kes leiavad tööd kutseõppe käigus omandatud keeleoskuse tõttu“ ja „nende ELi kodanike osakaal, kes saavad aru ELi ametlikest keeltest“). Mõned näited esitatakse järgmistes jagudes.

Joonisel 1 esitatud standardset hindamismudelit kohaldatakse turumajandusliku kohtlemise puhul siiski ainult teataval määral. SEM seab tegelikult väga üldised eesmärgid väga erinevates poliitikavaldkondades, nagu tööturg, sotsiaalne kaasatus ja kodakondsus. Selleks et hinnata turumajandusliku staatuse eeliseid ja puudusi ühes sihtvaldkonnas, peaksid poliitikakujundajad eesmärgid üksikasjalikumalt täpsustama ja selgitama loogilist ahelat, mis ühendab investeeritud vahendid oodatavate tulemustega. See oleks muidugi (komisjoni) resolutsiooni jaoks liiga konkreetne, kuid mitte eraldi rakenduskavade jaoks. Lisaks tuleks kasu määratleda ja kindlaks teha tulemusnäitajate kogumi abil ning veelgi olulisem on esitada piisavad ja usaldusväärsed andmed. Meie teada ei ole see teave kättesaadav ning see, mis on kättesaadav, on piisav vaid mõne turumajandusliku kohtlemise aspekti jaoks. Üks võimalik viis nende takistuste ületamiseks on piirata analüüsi ulatust ja eristada turumajandusliku kohtlemise üldeesmärkide asjakohasuse hindamist komisjoni poolt turumajandusliku kohtlemise rakendamiseks võetud meetmete mõju hindamisest.

Käesolev aruanne koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse üldine hinnang turumajandusliku kohtlemise asjakohasusele. Uurime seost strateegia eesmärkide ja nende probleemide vahel, mida turumajanduslik staatus peaks lahendama. Selline hindamine viiakse läbi keeleökonoomika alase akadeemilise kirjanduse empiirilisi ja teoreetilisi tulemusi silmas pidades. Käesolevas aruandes tutvustatakse erinevaid uurimistulemusi mitmekeelsuse eeliste ja puuduste kohta majanduses, ühiskonnas ja ELi institutsioonides. Need tulemused annavad üldise, kuigi piiratud pildi keelepoliitika vajadustest praeguses mitmekeelses Euroopa keskkonnas. Sellega seoses hindame turumajandusliku staatuse üldeesmärkide ja soovitude asjakohasust, s.t hinnates, kas turumajanduslik staatus pakub välja eesmärgid ja meetmeid, mis on olulised mõne kõige olulisema keeleprobleemi lahendamiseks praeguses mitmekeelses Euroopa keskkonnas. Kui poliitika ei ole asjakohane, ei too see tõenäoliselt ühiskonnale kasu.

Aruande teises osas keskendume komisjoni meetmeteleturumajandusliku staatuse rakendamiseks. Teeme kokkuvõtte selliste meetmete kohta kättesaadavatest tõenditest ning võimaluse korral esitame andmed nendeeeliste ja puuduste kohta, kasutadesjoonisel 1 esitatud lihtsat raamistikku. Arutelus tuuakse esile eesmärgid, mis võivad vajada täiendavat toetust, ning andmete ja teabe liik, mida on vaja turumajandusliku staatuse rakendamise järelevalve parandamiseks.

2 Mitmekeelne Euroopa kontekst

Peamised tulemused:

- Üldiselt toob võõrkeeleoskus üksikisikutele majanduslikku kasu sissetulekute positiivse erinevuse näol. Väga head keeleoskust premeeritakse palju rohkem kui piiratudkeeleoskust. Inglise keelel on Euroopa tööturul vaieldamatu majanduslik väärtus, kuid see ei ole ainus vara, millesse investeerida; mõnes kontekstis saab teiste keelte oskust paremini tunnustada. See rõhutab, kui oluline on õpetada rohkem kui ühte võõrkeelt Euroopa riikide haridussüsteemides.
- Võõrkeelte õpetamise positiivne sotsiaalne tasuvus näitab, et keeleõpe on väärtuslik investeering ühiskonnale tervikuna.
- Kuigi võõrkeeleoskuse tähtsust töölase konkurentsivõime seisukohast on rõhutatud erinevates ELi dokumentides, ei ole empiirilised tõendid selle väite toetuseks ikka veel piisavad. Sellegipoolest on vastuvõtva riigi keele(te) oskusel positiivne mõju rändajate töösissetulekule ja töölasele konkurentsivõimele.
- Mõned uuringud näitavad, et keeleoskus aitab kaasa sisemajanduse koguproduktile (SKP), kuid kahjuks ei puuduta ükski neist uuringutest Euroopa Liitu.
- Ühine ametlik või kõneldav keel suurendab oluliselt kaubavoogusid riikide vahel.
- Keelepoliitikal võib olla mõju Euroopa uuenduslike ettevõtete kulude jaotamisele intellektuaalomandi õiguste kaitsmiseks patentide kaudu. See võib tekitada kahtlusi seoses tsentraliseeritud mõjuga Euroopa patendi kavandiga.
- Keeleõpe hõlbustab liikuvust. Riigi keele rääkimine suurendab sellesse riiki rändamise tõenäosust umbes viis korda.
- Valem „Emakeel pluss kaks võõrkeelt“ või ühe sõidukikeele edendamine ei ole piisav, et edendada nii Euroopa-sisest liikuvust kui ka integreerumist vastuvõtva riigi ühiskonda.
- Ainult veerand Euroopa kodanikest ütleb, et nad oskavad rääkida vähemalt kahte võõrkeelt. Aastatel 2001–2012 püsis see protsent peaaegu muutumatuna. Valdaval enamikul eurooplastest on võõrkeelte alg- või kesktase. Keeleoskuse tase peaks lähitulevikus paranema, kuid ainult teataval määral.
- Ainult 7 % ELi kodanikest teatab, et oskavad väga heal tasemel võõrkeelena rääkida inglise keelt. Kesk- ja elementaarsed tasemed on palju tavalisemad. Vaatamata suurtele investeeringutele inglise keele õpetamisse haridussüsteemis, ei ole kakskeelsus lähitulevikus oodata. Inglise keele oskus ei ole Euroopas universaalne „põhipädevus“.
- Vaja on täiendavaid meetmeid, et leevendada pingeid liikuvuse ja kaasamise vahel, st võimalus õppida tõhusalt keelt enne välismaalt lahkumist ja/või kohe pärast vastuvõtvasse riiki saabumist peaks muutuma lihtsamaks ja vähem kulukaks.
- Kui ELi institutsioonid võtaksid vastu ühekeelse poliitika, mis põhineb ainult inglise keelel või kolmekeelsel režiimil, mis põhineb inglise, prantsuse ja saksa keelel, välistaksid nad suure osa ELi kodanike suhtlusest ELiga. Väljajäetud inimeste osakaal oleks Lõuna- ja Ida-Euroopas väga suur.
- Mitmekeelsus on endiselt kõige tõhusam keelerežiim nende alternatiivide hulgas, mida tavaliselt kirjanduses uuritakse.
- Majanduslikult ja sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevatel inimestel on vähem

tõenäoline võõrkeelte rääkimine ning seetõttu on neil suurem tõenäosus, kui EL lõpetab nende emakeele või alghariduskeele kasutamise. Mitmekeelsus aitab kaasa sotsiaalsele ühtekuuluvusele.

- Lisaks keelte arvu üldisele vähenemisele, mis tooks kaasa tõrjutuse. Isegi praeguste ametliku keele kasutusvaldkondade vähenemisel oleks sarnane mõju.
- Ühe- või kolmekeelse poliitikaga seotud keelelise tõrjutuse määrad suurenevad pärast Brexiti. See rõhutab mitmekeelse lähenemisviisi tähtsust ELi välissuhtluses.

Eelmises punktis esitatud kolm üldeesmärki on seotud Euroopa mitmekeelse keskkonna kolme omavahel seotud aspektiga, milleks on majandus, ühiskond ja ELi institutsioonid. Käesoleva jao eesmärk on esitada mõned asjakohased tulemused, mis on saadud nende teemadega seotud majandusteaduses, ilma et see oleks ammendav. See on lähtepunkt 4. jaos, kus ELi meetmeid turumajandusliku staatuse rakendamiseks arutatakse allpool esitatud empiiriliste tõendite kontekstis.

2.1 Mitmekeelne majandus

Keeleliste ja majanduslike muutujate suhe on mitmekeelsust käsitlevate akadeemiliste väljaannete kasvava kogumi keskmes (vt Gazzola et al. 2016 üksikasjaliku bibliograafia kohta, vt ka Grin 2003, ning Zhang ja Grenier 2013, küsitlused). Mõned selles töös käsitletud küsimused on turumajandusliku kohtlemise seisukohast olulised, kuna neis tuletatakse sageli meelde mitmekeelsust toetavaid majanduslikke argumente. Seetõttu on kasulik mainida mõningaid kõige olulisemaid tulemusi selles valdkonnas.

2.1.1 Keeleoskus kui inimkapitali vorm

Esimene uurimissuund keskendub teise või võõrkeele oskuse netomõju hindamisele üksikisikute sissetulekutele ja nende ametialasele staatusele. See tähendab hindamist, kas riigi või piirkonna (nt hispaania keel Prantsusmaal) sotsiaalmajanduslikult domineeriva keele oskus toob üksikisikutele majanduslikku kasu. Teises uurimissuunas keskendutakse sisserändajate sissetuleku ja valdava kohaliku keele (nt saksa keel türklaste puhul Saksamaal) keeleoskuse vahelisele suhtele. Selles osas tutvustame mõningaid esimese uurimisrühma tulemusi. Punktis 2.2 käsitletakse keeleoskuse mõju sisserändajate sissetulekutele.

2.1.1.1 Erinevused sissetulekutes

Keeleoskust võib vaadelda inimkapitali vormina, mis toob üksikisikutele majanduslikku kasu, sest nad võivad mõjutada nende tootlikkust ja suurendada seeläbi nende tõhusust töökohal (nt ostude või müügi kiirendamine ning uute võrgustike loomine). Sellist kasu hinnatakse üldiselt nende isikute netosissetulekute vahe arvutamise teel, kes oskavad konkreetset keelt teise või võõrkeelena, kusjuures kõik asjaolud onaga võrdsed (st kõigi muude asjakohaste muutujate püsivus). Sissetulekute erinevuse hinnangud on üldiselt suurte andmekogumite ökonomeetrilise analüüsi tulemus. See võimaldab kontrollida muid asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke muutujaid, nagu töökogemus, haridustase ja vastajate perekonnaseis.

Vähesed uuringud käsitlevad võõrkeeleoskusega seotud sissetulekute erinevust Euroopas. Selle peamine põhjus on piisavate ja usaldusväärsete andmete puudumine. Selles osas esitatakse mõned tulemused erinevate Euroopa riikide kohta (mitte tingimata ELis). Tabelis 1 on esitatud mitmekeelsete isikute netosissetuleku erinevus Šveitsi kolmes erinevas keelepiirkonnas. Tulemused on eristatud vastajate esitatud keele ja keeleoskuse

tasemega. Näiteks riigi prantsuskeelses osas teenib väga heade saksa keele oskustega mees keskmiselt 23,2 % rohkem kui keegi ilma selle oskuset, kõik asjad on aga võrdsed. Palgaerinevused, mis on seotud põhi- või heade oskuste tasemega, on väiksemad.

Keel	Keelepiirkond	Meisterlikkuse tase		
		Põhi	Hea	Suurepärane
Saksa keel	Prantsuskeelne	10	12,4	23,2
	italofon	N.S.	N.S.	27,6
Prantsuse keel	Saksakeelne	N.S.	15,1	15,5
	italofon	N.S.	14,1	23,4
Inglise keel	Prantsuskeelne	N.S.	N.S.	N.S.
	Saksakeelne	N.S.	19,4	25,1
	italofon	7	N.S.	29,3
ns = ei ole oluline			allikas: Grin (1999, 8. peatükk)	

Tabel 1: sissetuleku erinevused Šveitsis (mehed). Tulemuste protsent

Di Paolo ja Tansel (2015) näitavad, et Türgi tööturul toob vene ja inglise keele oskus võõrkeelena keskmiselt kaasa positiivse sissetuleku erinevuse üksikisikutele (vastavalt 20 % ja 10,7 %). Need erinevused suurenevad koos oskuste tasemega. Prantsuse ja saksa keele tundmine on samuti positiivne, kuid vähemal määral (vastavalt 8,4 % ja 8,2 %). Saksamaal toob heainglise keele oskus selliste oskuste kasutamise kontekstis kaasa umbes 12 % suuruse positiivse sissetuleku erinevuse (Stöhr, 2015); teiste võõrkeelte oskust tunnustatakse mõnel erialal. Williamsi hinnanguliseloomustab teise keele kasutamist tööl positiivne palgaerinevus 3–5 % erinevates Lääne-Euroopa riikides (Williams, 2001). Inglise keel on kõige enam premeeritud keel 14 Lääne-Euroopa riigis, mida autor on õppinud, kuid mõnes riigis tasustatakse ka saksa, prantsuse ja itaalia keele kasutamist. Ginsburg ja Prieto (2011) uurivad võõrkeeleoskuse (ja nende tööl kasutamise) mõju üksikisikute sissetulekutele Austrias, Hispaanias, Itaalias, Kreekas, Itaalias, Portugalis, Prantsusmaal, Saksamaal, Soomes ja Taanis. Tulemused on esitatud tabelis 2. Kontrolli taset ei ole täpsustatud. Tulemused näitavad, et kõigis uuritud riikides tunnustatakse tööturul inglise keele oskust positiivselt. Mõnes riigis tunnustatakse positiivselt ka prantsuse ja saksa keele oskust ning mõnikord isegi rohkem kui inglise keele oskust.

Riik	Keel		
	Inglise keel	Prantsuse keel	Saksa keel
Austria	11	N.S.	/
Taani	21	N.S.	-11
Soome	23	N.S.	N.S.
Prantsusmaa	29	/	46
Saksamaa	26	N.S.	/
Kreeka	15	24	N.S.
Itaalia	18	21	28
Portugal	31	34	N.S.
Hispaania	39	49	N.S.
ns = ei ole oluline	allikas: Ginsburg ja Prieto (2011:612)		

Tabel 2: auhinnad keeleoskuse eest erinevates Euroopa riikides. Tulemuste protsent

Käesolevas jaos nimetatud uuringud erinevad mitmes aspektis. Andmekogumid erinevad nii kvaliteedi poolest kui ka vaatlusaluse perioodi kohta. Autorid on vastu võtnud erinevad hindamisstrateegiad ja see võib selgitada, miks saadud tulemuste suurus on väga erinev. Lisaks uurivad autor(id) mõnes artiklis keeleoskuse mõju üksikisikute sissetulekutele, samas kui teistes dokumentides on uuritud muutujaks keele kasutamine tööl. Lisaks ei ole alati võimalik uurida eri keeleoskustasemetega mõju sissetulekule. Hoolimata nendest puudustest **lähenevad kõikuuringud samadele järeldustele**. Esiteks **ei ole keeleoskusega seotud sissetulekuerinevused tähtsusetud**. See viitab sellele, et võõrkeelte õppimine võib olla üksikisikute jaoks hea investeering. Teiseks **tunnustatakse** väga head keeleoskust märkimisväärselt rohkem kui piiratud keeleoskust. Sellel tulemusel on ilmne mõju hariduspoliitikale. Kolmandaks **on inglise keelel Euroopa tööturul vaieldamatu majanduslik väärtus**, kuid see ei ole ainus keeleline väärtus, millesse investeerida; mõnes kontekstis saab teiste keelte oskust paremini tunnustada kui inglise keelt. See rõhutab, kui oluline on õpetada rohkem kui ühte võõrkeelt Euroopa riikide haridussüsteemides kooskõlas LM+ 2 valemiga.

Nimetatud empiirilised uuringud käsitlevad tavaliselt ainult Lääne-Euroopa riike ja keskenduvad laialdaselt kõneldavatele keeltele, sest saadaval on rohkem andmeid. Selle tulemusena arvutavad autorid hinnanguid sissetulekute erinevuse kohta, mis vastavad keeltele, mida inimesed juba teavad (tavaliselt seetõttu, et nad õppisid neid koolis), kuid **vähe on teada nende keelte majanduslikust väärtusest, mida (veel) vähe räägitakse**.

2.1.1.2 Sotsiaalsed tulumäärad

Keelte õppimine võib olla väärtuslik investeering mitte ainult üksikisikutele, vaid ka ühiskonnale tervikuna. Selle asemel, et otsida üksikisikute sissetulekute erinevusi, uurime nüüd üldist taset. Individuaalsete sissetulekute erinevuste hinnangute põhjal on võimalik arvutada võõrkeele õpetamise sotsiaalne tasuvusmäär, st ühiskonna kui terviku keeleõppesse investeeritud ühe euro tootluse protsent. Tabelis 3 on esitatud keeleõppe sotsiaalne tootlus Šveitsis, mis on üks vähestest riikidest, kus andmed on kättesaadavad.

Keel	keelepiirkond		
	Prantsuskeelne	Saksakeelne	italofon
Saksa keel	6,5 %	andmed puuduvad	21,5 %
Prantsuse keel	andmed puuduvad	10 %	11,7 %
Inglise keel	4,7 %	12,6 %	andmed puuduvad
n.a. = ei ole kättesaadav		allikas: Grin (1999: 9. peatükk)	

Tabel 3: Võõrkeele õpetamise sotsiaalne tootlus Šveitsis (mehed)

Näiteks on Šveitsi itaaliakeelses osas Saksa haridusse ühe euro suuruse avaliku sektori raha investeerimise tasuvus 21,5 %, mis on suhteliselt suur võrreldes riskivaba finantskapitali keskmise tasuvusega ja turul raha laenamise pikaajalise kuluga. Kahjuks puuduvad meil andmed teiste Euroopa riikide kohta. Siiski **viitavad sellised andmed sellele, et keeleõpe võib olla ühiskonnale väärtuslik investeering mitte ainult kultuurilistel põhjustel, vaid ka majanduslikust seisukohast.**

2.1.1.3 Töölane konkurentsivõime

Kuigi võõrkeeleoskuse tähtsust töölase konkurentsivõime jaoks on rõhutatud erinevates ELi dokumentides ja turumajanduslikus staatuses, on **selle väite toetuseks endiselt vähe empiirilisi tõendeid, lisaks komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse esitatud esialgsetele tõenditele** (vt Araújo et al. 2015). Mõnes akadeemilises kirjanduses sisalduvas artiklis käsitletakse sõnaselgelt keeleoskuse mõju tööhõivele ning üldiselt uuritakse nende vastustega seost kohaliku domineeriva keele oskuse ja sisserändajate töövõimaluste vahel (vt ülevaadet Gazzola jt.2016).

Eespool nimetatud uuringus Araújo et al. (2015) leiavad autorid inglise keele oskuse positiivset ja statistiliselt olulist mõju töölasele konkurentsivõimele Saksamaal, Kreekas, Itaalias, Lätis, Leedus, Luksemburgis, Madalmaades, Portugalis ja Sloveenias. Mõju mõõdetakse tõenäosusega, et inimene, kes oskab inglise keelt, mitte töötuks olemise tõenäosus, mitte keegi, kellel seda oskust ei ole, kõik muud asjad on võrdsed. Küprosel, Hispaanias, Soomes ja Maltal on inglise keeleoskusel (st väga hea keeleoskus) positiivne mõju töölasele konkurentsivõimele. Prantsuse keele tundmisel on positiivne mõju töölasele konkurentsivõimele Maltal, Saksamaal, Taanis ja vene keeles Bulgaarias, Lätis, Leedus ja Poolas. Autorid ei esita siiski ühtegi hinnangut nende mõjude ulatuse kohta. Euroopa Komisjoni tööhõive peadirektoraadi hiljutine uuring tõi paremini esile tööturul kõige nõutavama keeleoskuse, keskendudes vabade töökohtade teadetele veebis (Beadle et al. 2015). Tulemused näitavad, et märkimisväärne osa tööandjatest vajab kõrgetasemelist võõrkeeleoskust.

Šveitsis vallandatakse mitmekeelse töajõu - st prantsuskeelsete elanike, kes oskavad saksa või inglise keelt, ning saksa keelt emakeelena kõnelevate, prantsuse või inglise keelt oskavate rääkijate – töötaja vallandamine ühekeelsest inimesest väiksema tõenäosusega. Keskmiselt, kui töajõu hind tõuseb 5 % (st töajõud muutub kallimaks), väheneb ühekeelse töajõu arv 8,7 %, samas kui mitmekeelsete töötajate arv väheneb ainult 3,7 % (Grin et al. 2009).

2.1.2 Keelte panus SKPsse ja kaubandusse

Mõnes artiklis käsitletakse keelte panust majanduse kogulisandväärtusesse, st sisemajanduse koguprodukti (SKP). **Keelteoskus võib aidata luua lisaväärtust, sest**

see võib muuta ostu-, tootmis- ja müügi protsessi tõhusamaks. Šveitsis moodustavad välis- või teise keele oskus (ainult inglise, prantsuse ja saksa keel) umbes 10 % Šveitsi SKPst, millest pool moodustab inglise keel (Grin, Sfreddo ja Vaillancourt 2010). Quebeci hinnangud moodustavad umbes 3 % provintsi SKPst.

Kahjuks puuduvad andmed ELi riikide kohta. Mõned uuringud on siiski tehtud piirkondlikul tasandil. Näiteks Baskimaa valitsuse hiljutine aruanne Hispaanias näitab, et baski keelega seotud mitmesuguste tegevuste majanduslik mõju on hinnanguliselt 4,2 % autonoomse piirkonna piirkondlikust SKPst (Gobierno vasco 2016). Vt ka Bane Mullarkey Ltd. (2009) Galway Gaeltacht kohta Iirimaa.

ELANI uuringus (CILT 2006) uuritakse võõrkeelte oskuse puuduse mõju Euroopa ettevõtete ekspordile, keskendudes väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEd) valimile. Samasugune uuring tehti Kataloonia kohta Hispaanias (Hagen 2010). McCormick (2013) väidab, et riigi SKP ja inglise keele oskuse keskmise taseme vahel on üldiselt positiivne suhe. Keeleoskuse taset mõõdetakse inglise keele oskuse indeksiga (EPI), mille on kujundanud rahvusvaheline haridusettevõtte Education First ja mis on meedias populariseeritud. McCormicki tulemused põhinevad aga lihtsal statistilisel korrelatsioonianalüüsil ega näita tegelikku põhjuslikku mõju isikukaitsevahendite ja SKP vahel. Lisaks võivad kasutatud andmed kannatada enesevalikust tingitud kallutatuse tõttu.

Kaubanduse ühise keele kasutamisetagajärgi on uuritud mitmes artiklis (vt muu hulgas Méliitz 2008, FIDRMUC ja FIDRMUC 2015, Egger ja Toubal 2016, Egger ja Lassman 2016). **Vahetuste struktuuri võib mõjutada keel kolmel erineval viisil.** Riigid võivad jagada ametlikku keelt ja see näitab üldiselt geopoliitiliste sidemete olemasolu (nt ühine koloniaaljalugu). Nad võivad jagada emakeelt selles mõttes, et inimesed, kes elavad kahes eri riigis, räägivad sama keelt kui nende emakeel. Seda võib vaadelda kultuurilise kuuluvuse näitajana. Lisaks võivad riigid jagada ühist keelt, mis on tavaliselt võõrkeelena õpitav keel, mis võimaldab suhelda eri emakeeltega inimeste vahel. Tulemused näitavad, **etühine keel (ametlik või suuline) suurendab kaubavooge keskmiselt 44 %** (Egger and Lassmann 2012). Ühise kõnekeele mõju on tugevam kui ühise emakeele mõju, kuid mõlemad on märkimisväärselt positiivsed (Egger ja Lassman 2016). FIDRMUC ja FIDRMUC (2015) näitavad, et ulatuslik keelteoskus ELis on väliskaubanduse oluline tegur, kusjuures eriti oluline roll on inglise keelel.

2.1.3 Keelepoliitika ja innovatsioon

Keelte mõju tööstusinnovatsioonile ei ole veel piisavalt uuritud. Tööstusinnovatsioon tähendab tehnoloogilist innovatsiooni, mida kaitsevad intellektuaalomandi õigused, nagu patendid, kaubamärgid ja tööstusprojektid. Kuigi mõnes uuringus käsitletakse mitmekeelsuse ja loovuse vahelise seoseküsimumust ning seega ka loovuse kaudu toimuva innovatsiooni küsimust (Marsh and Hill 2009), **keskendutakse keelelise mitmekesisuse ja tööstusinnovatsiooni seoseid käsitlevates artiklites keelepoliitika mõjule innovatsioonile (erinevalt keeltest).**

Intellektuaalomandiõigusmahukad tööstusharud on määratletud kui intellektuaalomandi õiguste keskmised väärtused töötaja kohta (sealhulgas autoriõigus). ELis annavad intellektuaalomandiõigusmahukad tööstusharud 26 % tööhõivest ja 39 % SKPst; ainuüksi patendimahukad tööstusharud annavad 13,9 % ELi SKPst ja 10,3 % kogu tööhõivest (EPO-OHIM 2013). Saksamaal Münchenis asuv Euroopa Patendiamet (EPO = EPO) on piirkondlik asutus, kes annab välja patente, mille ülesanne on taotleda ja läbi vaadata Euroopa patenditaotlusi 38 Euroopa patendikonventsiooni osalisriigi nimel. Euroopa Patendiameti ametlikud keeled on inglise, prantsuse ja saksa keel. Euroopa Patendiamet

annab Euroopapatendi, st siseriiklike patentide „tala“, mis tuleb seejärel kinnitada patendisaja määratud riikides. Valideerimismenetlused hõlmavad valideerimis- ja pikendamislõivude maksmist ning mõnel juhul kogu patendi (või selle osa, tavaliselt patendinõudluse) tõlkimist ühte asjaomase riigi ametlikku keelde. Enamik artikleid, mis käsitlevad keeli ja Euroopa patendisüsteemi, annavad hinnangu selliste patendi väljaandmise järgsete tõlkekulude kohta ning arutavad nende mõju patenditaotlejatele ja nende riikide arvu, kus Euroopa patendid on kinnitatud (vt Van Pottelsberghe ja Mejer 2010, Van Pottelsberghe ja François 2009, Harhoff, Hoisl et al. 2009). Tulemused näitavad, **et väljastamisjärgsete tõlkekulude vähenemisel on tõenäoliselt positiivne mõju registreeritud taotlejate arvule.** Gazzola (2014a, 2015) uurib Euroopa Patendiametilt patenti taotlevate Euroopa taotlejate väljaandmiseelse tõlkekuludeerinevusi. Tulemused näitavad, et **patendimenetlustele juurdepääsu üldkulud Euroopa taotlejate puhul, kelle esimene keel ei ole inglise, prantsuse ega saksa keel, on vähemalt 27 % suuremad kui kulud, mida kannavad inglise, prantsuse või saksa keele taotlejad.**

Euroopa Patendiamet ei ole osa ELi institutsioonidest ega asutustest ja turumajandus ei käsitle intellektuaalomandi õiguste küsimust. Tehnoloogiline innovatsioon on aga mitmel viisil seotud ELi keelepoliitikaga. 2012. aastal jõudsid ELi esindajad kokkuleppele luua Euroopa ühtne patent ehk **ühntse mõjuga Euroopa patent**. Ühtne patent on Euroopa patent, mille annab välja Euroopa Patendiamet vastavalt CEB (Euroopa patendikonventsiooni) eeskirjadele ja menetlustele, millel on patendi omaniku taotlusel ühtne mõju ühtses patendisüsteemis osalejate territooriumil. EL ratifitseerib praegu kokkuleppe luua Euroopa patendikohus. Lisaks ei ole veel selge, kuidas on Ühendkuningriigis 23. juunil 2016 toimunud ratifitseerimisprotsessi referendumi tulemus. Piisab, kui märkida, et praegu kehtivates määrustes on täpsustatud, et ühtne patent antakse välja ühes keeles inglise, prantsuse ja saksa keeles ning et patendinõudluse tõlkimine kahte teise keelde ei ole nõutav (Euroopa Liidu Nõukogu 2012). Ta lisab siiski, et patendijõustamiseks ole vaja teha täiendavaid tõlkeid⁶. **Ühtse patendikeelekasutuse** kord vähendab seega väljastamisjärgseid tõlkekulusid, kuid ei muuda olemasolevaid erinevusi Euroopa taotlejate vahel võrreldes tõlkekuludega, mis olid olemas enne patendi väljaandmist. Kulud, mis on seotud patenditaotluse tõlkimisega Euroopa Patendiameti töökeelde, tuleks tegelikult hüvitada ainult kindlaksmääratud ülemmäära piires ja ainult teatavate taotlejate kategooriate puhul. Masintõlge võib aidata vähendada patenditeabe kulusid, kuid ainult teataval määral. Ühtse patendi mõju innovatsioonitegevusele ei ole veel võimalik hinnata (arutelu ühtse mõjuga Euroopa patendi eeldatavate kulude ja tulude üle vt Danguy ja Van Pottelsberghe de la Potterie 2011). Tuleb siiski märkida, et ELi institutsioonide, organite või asutuste töökeelte arvu **valik ja sellega seotud tõlkekorraldus võivad mõjutada Euroopa uuenduslike ettevõtete intellektuaalomandi õiguste kaitsmisega seotud kulude jaotust. See võib põhjustada omakapitaliprobleeme.** Seda ei tohiks ELi üldises keelepoliitikas tähelepanuta jätta.

6 12-aastase üleminekuperioodi jooksul on patendikirjelduste täielik tõlge inglise keelde, kui Euroopa Patendiameti menetluskeel on prantsuse või saksa keel, või ühte liikmesriikide ametlikku keelde, mis on liidu ametlik keel, Euroopa Patendiameti menetluskeel inglise keel. Itaalia ja Hispaania otsustasid ühtsest patendist taganeda, sest nad pidasid tõlkekorraldust diskrimineerivaks. 2015. aastaseptembris otsustas Itaalia lõpuks algatada menetlused kavandatava ühtse patendiga ühinemiseks. See otsus tehti pärast Euroopa Liidu Kohtu otsust, millega lükati tagasi Hispaania hagid määruste vastu, millega rakendatakse tõhustatud koostööd ühtse patendikaitse loomise valdkonnas (otsus kohtuasjas C-146/13: Hispaania vs. parlament ja nõukogu ning kohtuasi C-147/13: Hispaania vs. nõukogu).

2.2 Mitmekeelne ettevõte

Ühtse rakendusmeetme punktis 3 kutsub nõukogu liikmesriike üles investeerima võõrkeelte õpetamisse, et edendada tööjõu liikuvust ühtsel turul. Sellel soovitusel on tugevad majanduslikud põhjused. Neoklassitsistlik majandusteooria viitab sellele, et tootmistegurite (tööjõud ja kapital) liikuvus parandab majanduslikku tõhusust. Kuigi tööjõu liikuvus võib vähendada töötuse määra erinevusi piirkonniti, võrdub see vähese töövillakusega, parandades seega toetuse tõhusust. **Tööjõu liikuvus ELis on siiski endiselt piiratud nähtus.** Ametlike andmete kohaselt "umbes 2 % ELi 27 liikmesriigi tööealistest kodanikest elab ja töötab praegu teises liikmesriigis. Võrdluseks võib öelda, et ELis elavate kolmandate riikide kodanike osakaal on peaaegu kaks korda suurem" (Euroopa Komisjon 2007/3). Hiljutised andmed ei näita olulisi muutusi. 1.^{jaanuari} 2015. aasta seisuga elas ühes ELi liikmesriigis 15,3 miljonit inimest, kellel on teise ELi liikmesriigi kodakondsus (ligikaudu 3 % ELi kogurahvastikust)⁷. Rahvusvahelist liikuvust takistavad erinevad tegurid, lisaks vajadusele õppida uut keelt. Muu hulgas peame mainima isiklike põhjuseid, nagu hirm kaotada perekondlikud sidemed, halduslikud ja institutsioonilised tõkked, nagu maksusüsteemide erinevused ja raskused kutsekvalifikatsioonide vastastikusel tunnustamisel (vt Vandenbrande 2006: 24 ülevaadet).

Võõrkeeleõppe edendamine ei ole oluline mitte ainult liikuvuse hõlbustamiseks; samuti võib see aidata kaasa liikuvate inimeste integreerimisele vastuvõtva riigi ühiskonda. Põhiteenuse osutajad (tervishoid, kool, kohalikud omavalitsused ja kohtud) „peavad üha enam suhtlema inimestega, kes räägivad muid keeli, samal ajal kui nende töötajad ei ole koolitatud töötama muus keeles kui nende emakeel ja neil ei ole kultuuridevahelise suhtlemise oskusi“ (Euroopa Komisjon 2008c:21). Üks tänapäeva Euroopa riikide ees seisvaid väljakutseid on soodustada inimeste (nt töötajad, üliõpilased ja teadlased) liikuvust ning samal ajal anda ruumi uute tulijate keelevajadustele, et vältida tõrjutust ja eraldi kogukondade tekkimist (Grin et al. 2014). **Seega on küsimus selles, kas LM+ 2 valem võib aidata saavutada kahte näiliselt vastuolulist ELi sotsiaal-majanduslikku eesmärki, nimelt edendada ELi-sisest liikuvust ning hõlbustada kaasatust ja sotsiaalset ühtekuuluvust.** Põhjalik arutelu selles küsimuses läheks kaugemale käesoleva dokumendi piiridest⁸. Siiski on kasulik tuua esile mõned kesksed punktid ja esitada mõned andmed.

2.2.1 Liikuvus, kaasamine ja valem „Emakeel + 2“

Empiirilised tõendid kinnitavad väidet, et keeleõpe hõlbustab liikuvust. Riigikeele rääkimine suurendab sellesse riiki rände tõenäosust peaaegu viis korda (Aparicio Fenoll ja Kuehn 2016). Keelte õppimine kohustusliku hariduse ajal vähendab inimeste, eriti noorte rändekulusid. Oskuste arendamine vastuvõtva riigi ametlikus keeles hõlbustab uustulnukate kaasamist (vt järgmine punkt). Siiski ei ole LM+ 2 valem ega ühe sõidukikeele edendamine praegu selle eesmärgi saavutamiseks piisavad ning tõenäoliselt ei ole need lähitulevikus piisavad. Esiteks räägib ainult väike osa eurooplastest võõrkeeli. Teiseks tuleb veelgi parandada haridussüsteemide tõhusust võõrkeelte õpetamisel. Kolmandaks ja põhimõttelisemalt ei ole ei LM+ 2 valem ega ühe sõidukikeele edendamine piisavad, et lahendada inimeste liikumise võimaluste

7 Vt http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics&oldid=292846

8 Kaasamise ja liikuvuse ühitamise eri strateegiateuuring on praegu ELi kaasrahastatava projekti „Liikuvus ja kaasamine mitmekeelses Euroopas“ (2014–2018) teema. Vt www.mime-project.org

ettearvamatus probleemi. Käesolevas osas käsitletakse neid küsimusi üksteise järel.

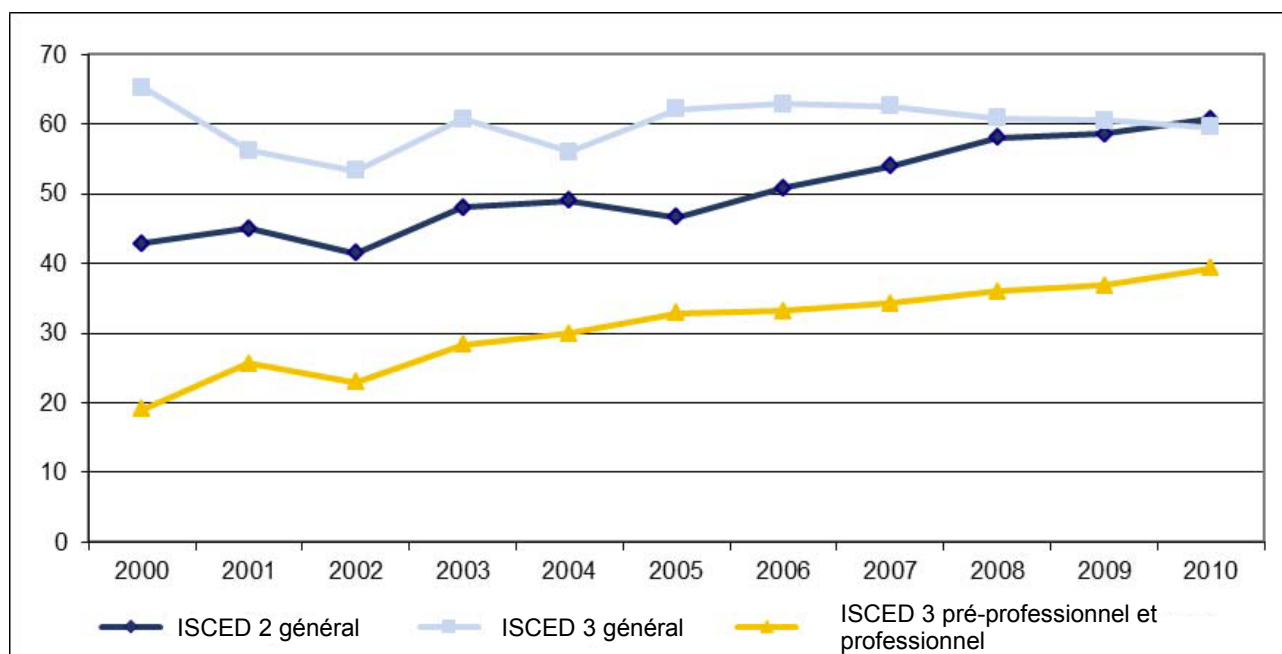
Tabelis 4 on esitatud nende vähemalt 15-aastaste ELi kodanike osakaal, kes väidavad, et neil on võimalik pidada vestlust vähemalt kahes muus keeles kui nende emakeel. Andmed avaldati aastatel 2001, 2006 ja 2012 Eurobaromeetri uuringu erinevates lainetes. Korduvate laienemiste tulemusena on liikmesriikide arv muutunud. Perioodidevahelise võrdluse võimaldamiseks on tabelis 4 esitatud 2006. ja 2012. aasta tulemused, mis viitavad Euroopa Liidule vastavalt 15 ja 25ga.

Tabelist 4 nähtub, et **ainult veerand Euroopa kodanikest on teatanud, et oskab rääkida vähemalt kahes keeles, ning see protsent püsis aastatel 2001–2012 peaaegu muutumatuna. See ei ole üllatav**, sest haridusreformid võtavad oma mõju näitamiseks aastakümneid. Lisaks on Eurobaromeetri uuringu eri lainete andmed võrreldavad ainult teataval määral (vt Ó Riagáin 2015) ja me peame hinnangutes lubama teatavat veamäära.

EL	Eurobaromeetri uuringu laine		
	2001	2006	2012
EL 15	26	26	25
EL 25	andmed puuduvad	28	26
EL 27	andmed puuduvad	andmed puuduvad	25
n.a. = ei ole kättesaadav		allikas: autori koostatud tabel	

Tabel 4: Euroopa kodanikud, kes teatavad võimalusest pidada vestlust vähemalt kahes muus keeles kui nende emakeel. Tulemuste protsent

Olukord paraneb tulevikus, kuid ei muutu radikaalselt. Eurobaromeetri uuringu (Euroopa Komisjon 2012a) kolmanda laine andmed näitavad, et noortel, eelkõige 15–24-aastastel noortel on suurem tõenäosus omandada teadmisi kahes võõrkeeles (37 %) kui üle 55-aastastel (17 %). Vähemalt kahte võõrkeelt õppivate õpilaste osakaal kasvab. Vähemalt kahte võõrkeelt õppivate õpilaste osakaal keskhariduse alguses (ISCED 3. aste) püsib suhteliselt muutumatuna, nagu on näidatudjoonisel 2.

Joonis 2: nende õpilaste osakaal, kes õpivad ELis vähemalt kahte võõrkeelt aastatel 2000–2010 (allikas: Euroopa Komisjon, 2012c:39)

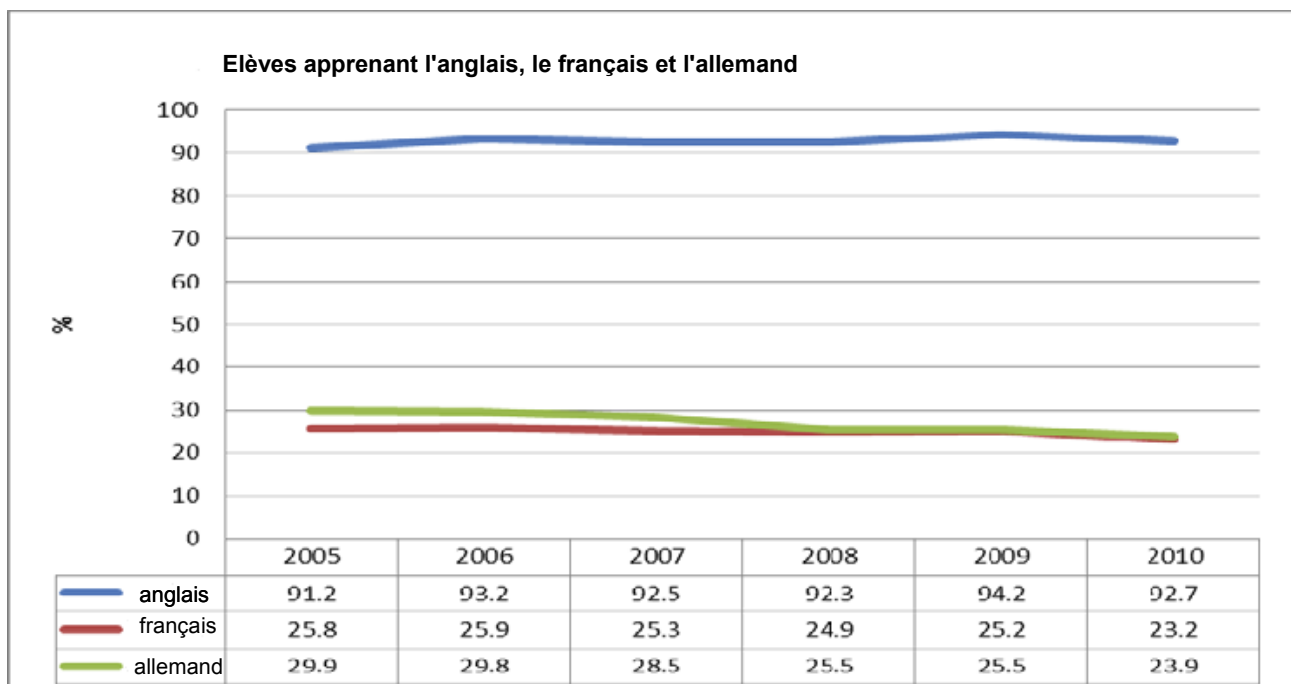
Hiljutised andmed kinnitavad, et kahte või enamat võõrkeelt ISCED 3 üldtasemel õppivate üliõpilaste osakaal EL 28s püsis aastatel 2009–2014 peaaegu muutumatuna (Eurostat 2016). Tuletatakse meelde, et ISCED = ISCED on rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus (vt lisa 6.1 ja lisa 6.2).

Siiski ei tagakohustuslikus hariduses keelte õppimine iseenesest, et enamik õpilasi õpib neid hästi. On hästi teada, et keeleoskus ei ole dichotoomne muutuja (nt: Ma tean/ma ei tea), kuid pigem keeruline kontinuum, ja et iga oskus on aegunud, kui seda ei kasutata piisavalt. Mõnel juhul võib piisata põhiteadmiste tasemest (st võimalus tellida toitu välismaalt), kuid paljudes muudes olukordades on nõutav hea või isegi väga hea keeleoskus (ja mida tunnustatakse tööturul, vt punkt 2.1.1 eespool). Eurobaromeetri 2012. aasta andmed näitavad, et kontrolli tase on kodanike seas väga erinev. **Valdav enamik vastanutest teatas, et neil on alg- või kesktaseme keeleoskus.** Näiteks neist, kes ütlevad, et neil on vähemalt natuke inglise keelt, peab ainult 20 % oma taset „väga heaks“. **Keeleoskuse tase lähitulevikus eeldatavasti ei parane.** Esimese Euroopa keeleoskuse uuringu (Euroopa Komisjon 2012b) tulemused näitasid, et võõrkeelte õppimise tulemus Euroopas on kehv: ainult neli kümnest õpilasest jõuavad „sõltumatu kasutaja“ tasemele esimeses võõrkeeles, mis vastab võimele olla lihtne vestlus. Veerandjõudis sellele tasemele teises võõrkeeles. Liiga palju õpilasi – 14 % esimese ja 20 % teise keele puhul – ei jõua põhikasutaja tasemele, mis tähendab, et nad ei saa isegi abiga kasutada väga lihtsat keelt" (Euroopa Komisjon 2012 d:1). Kokkuvõtteks võib öelda, et empiirilised tõendid näitavad, et **LM+ 2 valem ei ole enamiku eurooplaste jaoks ikka veel reaalsus.** Kuigi viimase kahe aastakümne jooksul on haridussüsteemides tehtud märkimisväärsed ja julgustavaid **edusamme, on veel palju arenguruumi.**

Isegi kui enamik eurooplasi (või vähemalt noorem põlvkond) oskavad vabalt rääkida vähemalt kahte võõrkeelt, **ei ole LM+ 2 tõenäoliselt parim keelepoliitika liikuvuse ja kaasamise edendamiseks samal ajal, välja arvatud juhul, kui sellega kaasnevad muud keelepoliitilised meetmed.** Probleemi tuum on järgmine: Keegi ei saa ennustada,

millist keeleoskust tulevikus vajatakse, ning puudub garantii, et võõrkeeled, mida õpilased oma kohustusliku hariduse ajal õpetavad, on just need, mida nad vajavad, kui nad otsustavad täiskasvanueas välismaale kolida. Lisaks võivad inimesed liikuda mitu korda oma elus erinevate ajavahemike järel (nt paar kuud või aastat) ja eri riikides. Seega ei ole üksikisiku keeleoskuse tase eelnevalt teada.

Üks võimalik vastus üksikisikutelt (või õpilaste perekondadelt) selle probleemiga tegelemiseks on investeerida laialdaselt kõneldava keele õppimisse, mida saab erinevates riikides kasutada sõidukikeelena. Euroopas täidab seda rolli peamiselt, kuid mitte ainult inglise keel. Inglise keel on tegelikult võõrkeel, mida Euroopa kodanikud kõige sagedamini räägivad. Siiski näitavad andmed, et inglise keel ei ole veel saavutanud põhipädevuse staatust Euroopas. Eurobaromeetri uuringus 2012. aastal avaldatud andmete kohaselt räägib 38 % EL 27 eurooplastest võõrkeelena inglise keelt ning saavutatud pädevuse tase on tavaliselt keskmine või madal. **Ainult 7 % ELi kodanikest teatab, et oskavad väga heal tasemel võõrkeelena rääkida inglise keelt. Kesk- ja elementaartasemed on tavalisemad** (vastavalt 17 % ja 12 %). Teisisõnu, nende ELi kodanike osakaal, kes on inglise keelt emakeelena kõnelevad või kes räägivad seda ladusalt, ei ületa 21 % elanikkonnast. Selles osas on ELi riikide vahel suured erinevused (vt lisa 6.3). Olukord muutub tulevikus, kuid ainult teatud määral. 2014. aastal õppis peaaegu 80 % algharidusega lastest EL 28s võõrkeelena inglise keelt (Eurostat 2016). Joonisel 3 on näidatud, et üle 90 % üliõpilastest õpib inglise keelt ISCED/ISCED 3 keskhariiduse omandamisel.

Joonis 3: inglise, prantsuse ja saksa keelt õppivate õpilaste protsent ISCED/ISCED 3. astmel (keskhariidus = keskkool), 2005–2010, allikas: Euroopa Komisjon (2012 c: 40)

2014. aastal oli see protsent 94,1 % (Eurostat 2016). See ei tähenda siiski, et enamik inglise keelt õppivatest õpilastest on jätnud pädevaks. Esimese Euroopa keeleoskuse uuringu (Euroopa Komisjon 2012 b) tulemused näitavad, et ainult 28 % õpilastest, kes

õpivad inglise keelt viimase keskhariduse omandamise aastal (= ISCED/ISCED 2) või teisel keskhariduse aastal (= keskkool, ISCED/ISCED 3), saavutab Euroopa keeleõppe raamdokumendi (CEFR) taseme B2. **Vaatamata suurtele investeringutele inglise keele õpetamisse haridussüsteemis, ei ole kakskeelsus lähitulevikus oodata.** Selle tulemusena **ei ole ikka veel ühist keelt, mida räägitaks laialdaselt heal tasemel või mida valdaks valdav enamik Euroopa kodanikke.**

Nagu käesoleva osa alguses märgitud, suurendab riigi ametliku keele oskus sellesse riiki migreerumise tõenäosust. Seetõttu soodustab keelepoliitika, mille eesmärk on edendada inglise keelt kui lihtsat keelt Euroopas, põhimõtteliselt pigem liikuvust inglise keelt kõnelevatesse riikidesse kui teistesse eurooplastesse. Selle asümmeetria mõju Euroopa tööturule ei ole veel üksikasjalikult uuritud⁹.

Siiski väärrib märkimist, et kaasamine ei oleks tingimata lihtsam, kui kõigil eurooplastel oleks ühine teine keel. On üldteada, et edastamine ei hõlma pelgalt teabe edastamist. Inglise keel võib olla kasulik juurdepääsul kõrgharidusprogrammidele suurtes linnades, nagu Milano või Berliin, ja võib-olla leida tööd pankades või IT- ettevõtetes, mis asuvad nendes linnades. Kuid sellest ei piisa ilmselt täielikuks integreerimiseks ühiskonda, kus vastavalt itaalia ja saksa keel on endiselt domineerivad kohalikud keeled. Kui keeleoskust võib teataval hetkel pidada inimkapitaliks, kasutatakse keeli erinevates olukordades ning mõnes kontekstis on mõned keeled teistest kasulikumad ja/või sobivamad. Isegi kui isik teatab teatava võõrkeele oskusest, ei tähenda see, et ta kasutab (või on entusiastlikult) seda keelt sageli aktiivselt või passiivselt kasutanud. Näiteks võib mandri suurtes linnades elavatel inimestel olla keskmiselt hea inglise keele oskus, kuid nad ei pruugi olla valmis inglise keelele üle minema, kui välisriigi kolleeg või sõber viibib. Seda valikut ei tohiks vähemalt a priori tõlgendada šovinistliku natsionalismina. Suhtluse eelistamine domineerivas kohalikus keeles võib olla tingitud õigustatud põhjustest, näiteks vajadusest tunda end „kodus“ või soovist vältida või minimeerida keelelist ebakindlust. Liikuvus tähendab, et suhtlemine välismaalastega nii töö kui ka eraelus muutub sagedasemaks. See omakorda suurendab selliste olukordade arvu ja sagedust, kus oleks vaja kasutada sõidukikeelt. Kuid inimesed ei pruugi seda muutust aktsepteerida. Üks selle võimalikke negatiivseid mõjusid (või „kulud“ väga üldises mõttes) võib olla „paralleelse ühiskonna“ tekkimine, kus kohalikud elanikud ja välismaalased (või välismaal viibivad) elavad eraldi kogukondades ja võrgustikes. Mõnel juhul, eriti kõrghariduses, on see juba toimunud¹⁰.

Seetõttu ei saa ei LM+ 2 ega ainult inglise keel lahendada liikuvuse ja kaasamise vahelist pinget. Need võivad muidugi olla osa lahendusest, kuid rakendada tuleks ka muid keelepoliitika vorme. Näiteks **peaks tellitavate keelte õppimine muutuma lihtsamaks ja eelkõige odavamaks.** Nõudel keelte õppimisega tähendab see võimalust õppida tegelikult keelt enne välismaalt lahkumist ja/või kohe pärast vastuvõttvasse riiki saabumist. Kasulik näide on veebipõhine keeletugi, mille Euroopa Komisjon on loonud Erasmuse üliõpilastele¹¹. **Üks ELi ees seisvaid väljakutseid järgnevatel aastatel on kujundada**

⁹ Selletemalise üldise arutelu kohta ülemaailmsel tasandil vt Van Parijs (2000).

¹⁰ Näiteks näemesuhtlusvõrgustiketekkimestriiklike ja rahvusvaheliste üliõpilaste vahel, kes õpivad inglise keeles väljaspool Ühendkuningriiki või Iirimaa (Priegnitz 2014).

¹¹ Näiteks selleks, et saavutada inglise keele oskuse tase, mis on võrdne CEFRi B2-tasemega, vajab keskmine õppija umbes 500–600 tundi juhendatud õppimist algaja tasemelt. See tähendab, et keeleõppele pühendatakse 20 tundi nädalas ligi 30 nädalat (ehk 7,5 kuud) (allikas <https://support.cambridgeenglish.org/hc/en-gb/articles/202838506-Guided-learning-hours>). On selge, et on mitmeid tegureid, mis võivad mõjutada teatava keeleoskuse taseme saavutamiseks kuluvat aega (nt vanus, aeg, sihtkeele ja õppija emakeele vaheline seos jne). See lihtne näide näitab siiski, et intensiivse keeleõppe toetamine enne välismaalt lahkumist (nt kolm kuud) ja vahetult pärast kolimist (nt 4,5 kuud või

keelepoliitika, mis võimaldab ühelt poolt ära kasutada liikuvuse eeliseid ja teiselt poolt vähendada liikuvuse negatiivset mõju kaasatusele (Grin et al. 2014). Tuleme selle punkti juurde tagasi 3. osas, et näidata, kuidas komisjon seda küsimust käsitleb.

2.2.2 Rändajate integreerimine

Sisserändajate keeleoskuse küsimus on Euroopas muutunud väga vaieldavaks teemaks. Paljud ELi riigid nõuavad, et kolmandate riikide kodanikud omandaksid või testiks oma keeleoskust vastuvõtva riigi ametlikus keeles, et saada elamisluba või kodakondsus (vt Pulinx, Van Avermaet ja Extramiana 2014). Kohaliku keele oskust peetakse sageli sotsiaalse ja majandusliku integratsiooni eeltingimuseks. Empiirilised tõendid kalduvad seda seisukohta toetama, kuigi paljud märgivad, et keeleoskus on integratsiooni vajalik (kuid mitte piisav) tingimus. Üldiselt on **vastuvõtva riigi keele (või keelte) oskusel positiivne mõju sisserändajate sissetulekule töölt vahemikus 5–35 %** (vt Adserà ja Pytlíková, 2016; vt ka Chiswicki ja Milleri 2014. aasta ülevaadet), nt 27 % Hispaanias (Budria ja Swedberg 2012), 7,3 % Saksamaal (Dustmann 1994) ja 21–23 % Ühendkuningriigis (Dustmann ja Fabbri 2003). Ametliku keele oskus **mõjutab positiivselt sisserändajate tööalast konkurentsivõimet** (vt Aldashev et al. 2009 Saksamaal, Leslie ja Lindley 2001 Ühendkuningriigis ja Rendon 2007 Kataloonias). ELi eri riikides töötavad kolmandate riikide rändajad, kes teatavad heast või väga heast vastuvõtva riigi ametlikust keelest, suurema tõenäosusega kui need, kes ei oska kohalikku keelt või ei oska sobival tasemel (Gazzola 2016, on tulemas). Seotud küsimus puudutab keeleoskuse puudumise mõju sisserännanud laste haridustulemustele. **Sisserändaja taustaga õpilased saavutavad pidevalt halvemaid tulemusi kui riiklikud üliõpilased.** Õppekeele ebapiisavat oskust nimetatakse sageli selle tulemuse üheks põhjuseks (kuigi mitte tingimata kõige olulisemaks) (Euroopa Komisjon 2008b). Rände nähtus on viimastel aastatel suurenenud. Näiteks 2009. aastal kuulus ELis 9,3 % 15-aastastest sisserändajatest peredesse ning ligikaudu pooled sisserändaja päritolu õpilastest räägivad koduõppest erinevat keelt (Euroopa Komisjon 2012d 13).

2.3 Mitmekeelsed institutsioonid

Turumajanduse tingimustes tegutseva riigi staatuses määratletud kolmas üldeesmärk on edendada tõhusat ja kaasavat viisi mitmekeelse suhtluse juhtimiseks riigiüleses demokraatias. ELi institutsiooniline keelepoliitika (ehk keelerežiim) põhineb ametlikul võrdõiguslikkusel 24 ametliku ja töökeele vahel¹². See valik on viinud intensiivse aruteluni selle kulude, eeliste ja puuduste üle. ELi keelerežiimi on uurinud erinevad autorid ja akadeemikud ning seda kirjandust siin ei ole võimalik esitada. Siiski on kasulik esitada mõned ametlikel andmetel põhinevad arvud. Andmete kättesaadavus Euroopa keeleoskuse kohta Eurobaromeetri uuringutes (2001, 2006 ja 2012) ning Eurostati poolt 2011. ja 2013. aastal avaldatud AES täiskasvanuhariduse uuringu kahes etapis võimaldasid teadlastel avaldada mitmesuguseid empiirilisi artikleid ELi keelerežiimi tõhususe kohta.

2.3.1 ELi keelerežiimitõhusus ja õiglus

Kirjanduses mõõdetakse ELi keelerežiimi tõhusust, vähemalt seoses selle välissuhtlusega, tavaliselt näitajaga, mida nimetatakse keelelise tõrjutuse määraks (= keelelise

isegi vähem, kui välismaal elamine kiirendab õppimisprotsessi) võib avaldada positiivset mõju uustulnukate kaasamisele pikas perspektiivis.

12 ELi keelte kasutamise korra kirjelduse kohta vt muu hulgas Phillipson (2003), Ammon (2015:730–833), Hanf et al. (2010:81–162), Van des Jeught(2015).

valimisõigusest ilmajätmise määr = DR), mille võtsid kasutusele Ginsburgh ja Weber (2005). Tõrjutuse määr on nende kodanike või elanike protsent, kes ei räägi ühtegi ametlikku keelt oma emakeelena või võõrkeelena. See protsent on võrdne nende kodanike (või elanike) osakaaluga, kes ei saa lisada ametlikke ELi dokumente (nt eeskirjad, Euroopa Parlamendi täiskogu istungite sisu, mis edastatakse interneti kaudu, ja ELi institutsioonide veebilehed), välja arvatud juhul, kui nad leiavad muid lahendusi, näiteks makstes tõlkijale või tõlgile või paludes sõbralt või sugulaselt abi. Mida madalam ontõrjutuse määr, seda tõhusam on keelekasutuse kord. On selge, et tõrjutuse määr on ligikaudne näitaja kodanike võimaliku osalemise kohta ELi tegevuses, sest see põhineb lihtsustatud arusaamal keelest kui teabe edastamise vahendist. Kuigi on hästi teada, et keelele omistatav väärtus ületab oluliselt nende suhtlusväärtust, on tõrjutuse määral vaieldamatu eelis, et see on mõõdetav ja võrreldav. See annab empiirilise aluse avalikuks aruteluks ELi keeltekasutuse korra üle.

Autorid kasutavad erinevaid keelelise tõrjutuse määrasid. Lihtsaim määratlus on nende kodanike osakaal, kes ei räägi ametlikku keelt. Seda näitajat nimetatakse **absoluutseks tollimaksustväljaarvamismääraks** (ADR = TAED) ja see on esimene ligikaudne protsent elanikkonnast, kes võidakse ELi institutsioonidega suhtlemisest kõrvale jätta. Mõnikord määratletakse absoluutnetõrjutuse määr protsendina elanikkonnast, kes kas ei räägi ühtegi ametlikku keelt või räägib ainult ühte neist algtasemel. Sellele alternatiivsele määratlusele viitamiseks kasutame lühendit ADR. Siiski oleks riskantne võrrelda emakeelena rääkijaid inimestega, kes teatavad ainult õiglasest või keskmisest keeleoskuse tasemest. Selle tulemusena on akadeemikud välja töötanud muud õigustevälistamise määra määratlused, milles võetakse arvesse keeleoskuse erinevusi. RDR = **suhteline valimisõigusest ilmajätmise määr on näiteks nende kodanike** protsent, kes ei ole vähemalt ühe ametliku keele emakeelena kõnelejad ega räägi seda asjakohasel tasemel¹³. Suhtelinetõrjutuse määr peegeldab ideed, et põhi- või vahekeele oskuse tase ei ole piisav, et osaleda ELi tegevuses ilma liigsete jõupingutusteta ja asetada teid emakeelena kõnelejadega võrdsetele alustele.

Autorid võrdlevad tavaliselt nelja alternatiivset keelerežiimi. Esimene on status quo (ametlike keelte vaheline võrdsus). Teine võimalus on keelerežiim, mis hõlmab ainult kuut ELi suurimat ametlikku keelt emakeelena, st inglise, prantsuse, saksa, itaalia, poola ja hispaania keelt. Kolmas alternatiiv on kolmekeelne keelerežiim, mis põhineb inglise, prantsuse ja saksa keelel, samas kui viimane võimalus on ainult inglise keele poliitika. Tuleb märkida, et praktikas on need neli keelerežiimi juba kasutusel. **Kuigi ametlikud dokumendid tuleb tõlkida kõikidesse ELi ametlikesse keeltesse, on paljud õiguslikult mittesiduvad dokumendid (nt komisjoni erinevad veebilehed) kättesaadavad ainult piiratud arvus keeltes.** Näiteks 2014. aastal avaldas komisjoni 33 peadirektoraadist 14 oma kodulehe ainult inglise keeles, 8 peadirektoraati inglise, prantsuse ja saksa keeles, üks peadirektoraat 11 keeles ja 10 peadirektoraati 24 või 23 ametlikus keeles (Gazzola 2014 b: 249–250). Tabelis 5 on esitatud hinnanguline keelelise tõrjutuse määr, mis tuleneb äsja kirjeldatud neljast keelerežiimist. Arvud pärinevad viiest erinevast uuringust. Võimaluse korral on tabelis 5 esitatud kolm välistamismäära

¹³ Eurobaromeetri uuringus paluti osalejatel hinnata oma suutlikkust lihtsa skaala abil kolmel tasandil (väga hea, hea ja lihtne), kuid need tasemed ei olnud ametlikult kindlaks määratud. Vastupidi, AESi keeleoskust hinnatakse deskriptorite abil, st sobivana ("Ma mõistan ja kasutan kõige levinumaid igapäevaseid väljendeid. Kasutan keelt seoses tuttavate asjade ja olukordadega,,"), hea ("Ma mõistan selge keele põhitõdesid ja valmistan lihtsaid tekste. Oskan kirjeldada kogemusi ja sündmusi ning suhelda üsna sujuvalt,,"), ja pädev ("Ma saan aru paljudest nõudlikest tekstidest ja kasutan keelt paindlikult. Ma olen peaaegu täiesti valdav keel).

määratlust: ADR, ADR2 ja RDR. Suhteline tõrjutuse määr annab kõige tavapärasema hinnangu keelelise tõrjutuse kohta, sest eeldatakse, et elanikel on suur vajadus keeleoskuse järele, et mõista ELi dokumente ja osaleda ELi asjades ilma liigsete raskusteta.

Uuring	Keelte kasutamise kord										
	Ainult inglise keel			3 keelt			6 keelt			täielik mitmekeelsus	
	VAI DLU STE KOH TUV ÄLI NE LAH END AMI NE	ADR 2	MAA ELU ARE NGU MÄÄ RUS	VAI DLU STE KOH TUV ÄLI NE LAH END AMI NE	ADR 2	MAA ELU ARE NGU MÄÄ RUS	VAI DLU STE KOH TUV ÄLI NE LAH END AMI NE	ADR 2	MAA ELU ARE NGU MÄÄ RUS	VAI DLU STE KOH TUV ÄLI NE LAH END AMI NE	MAA ELU ARE NGU MÄÄ RUS
1. Ginsburg ja Weber (2005), EL 15	43	–	–	19	–	–	4				
2. Firdmuc, Ginsburg ja Weber (2010), EL 27		62,6	–	–	37,8	–	–	16,4	–	–	–
3. Gazzola ja Grin (2013), EL 27	50	62	79	–	–	–	–	–	–	0	0
4. Gazzola (2014), EL 24	49	–	81	28	–	55	12	–	26	0	4
5. Gazzola (2016), EL 25	45	65	79	26	39	49	8	14	19	0	4
Netotulemused. Topeltarvestust ei toimu, st isikut, kes tunneb inglise ja prantsuse keelt, arvestatakse ainult üks kord.											
Allikas: Gazzola (2016)											

Tabel 5: keeleliisetõrjutuse määr ELis. Tulemuste protsent

Ginsburgi ja Weberi esimeses uuringus (2005) kasutatakse Eurobaromeetri (2001) andmeid ja hinnatakse alternatiivset vaidluste lahendamist EL-15 riikides. Selles uuringus hõlmab kuuel keelel põhinev keelerežiim poola keele asemel hollandi keelt. Kasutades vähemalt 15-aastaste ELi kodanike keeleoskust käsitleva Eurobaromeetri 2006. aasta uuringu teise laine andmeid, FIDRMUC, Gingsburgh ja Weber (2010. aasta hinnang ADR 2 kohta EL 27 riikides. Gazzola and Grin (2013) hindavad ELi 27 liikmesriigi erinevaid tõrjutuse määrasid 2012. aasta Eurobaromeetri uuringu andmete põhjal. Gazzola (2014b) õpib 24 ELi riigis täiskasvanud elanike (sealhulgas välisriigist pärit alaliste elanike) keelelist tõrjutust, kasutades ESA/EAA esimese laine andmeid (2011). AESis/EAA-s on täiskasvanud 25–64-aastased. Andmete puudumise tõttu ei hõlma me Horvaatiat, Maltat, Luksemburgi, Iirimaa ja Madalmaid. Peale selle hindab Gazzola (2016) täiskasvanud elanikeväljajätmist 25 ELi riigis (Horvaatia, Rumeenia ja Madalmaad on välja jäetud usaldusväärsete ja piisavate andmete puudumise tõttu), kasutades ESA (2013) teist lainet. Näiteks 5. uuringu tulemusi tuleks tõlgendada järgmiselt: 45 % uuritud 25 riigi elanikest ei

oska inglise keelt, 65 % vastanutest kas ei oska inglise keelt või räägivad seda ainult õiglasel tasandil; 79 % kas ei räägi inglise keelt või ei oska seda õiglasel või keskmisel tasemel (või vastupidi, ainult 21 % vastanutest on kas inglise keelt emakeelena kõnelevad või võõrkeelena kvalifitseeritud). Näiteks kui ELi ainsad ametlikud keeled oleksid inglise, prantsuse ja saksa keel, oleks 25 uuritud riigi elanike osakaal 26–49 % keeleliselt välistatud, sõltuvalt kasutatavast näitajast. Täielikult mitmekeelsest korrast tulenev alternatiivne vaidluste lahendamine oleks null, samal ajal kui maaelu arengu määrus oleks 4 %. Selle põhjuseks on erinevate vähemuste olemasolu, kellel ei ole elukohariigi ametlikus keeles väga head keeleoskust (nt venekeelne vähemus Balti riikides või araabiakeelne vähemus Prantsusmaal).

Kuigi viies uuringus kasutatakse erinevaid andmekogumeid ja uuritakse riikide eri rühmi, on hinnangud üsna sarnased ja tulemused ühtivad samade järeldustega. Ühekeelne keelepoliitika, mis põhineb kogu inglise keelel või kolmekeelsel keelerežiimil, mis hõlmaks inglise, prantsuse ja saksa keelt, välistaks suure osa ELi kodanike suhtlusest ELiga. Kuue keele kasutamine vähendaks keelelise tõrjutuse määra, kuid ainult teataval määral. **Mitmekeelsus on nelja uuritud alternatiivi hulgas kõige tõhusam keelerežiim.**

Oluline on märkida, et tabelis 5 esitatud tulemused on keskmised väärtused ELi kohta tervikuna või suure osa kohta. **Riikide vahel on suured erinevused** seosestõrjutuse määraga, mis tuleneb ühekeelsest keelerežiimist või keelepoliitikast, mis põhineb kolmel või kuuel keelel. Ilmselt on tõrjutuse määr väga madal riikides, kus on ELiga ühine keel, samas kui teistes riikides on see kõrgem (ja mõnikord palju kõrgem) (vt lisa 6.4).

Lisaks näitavad uuringud, et **sotsiaalselt ja majanduslikult ebasoodsas olukorras olevatel inimestel on vähem tõenäoline võõrkeelte rääkimine ja seetõttu on neil suurem tõenäosus saada negatiivsem, kui EL lõpetab nende emakeele või esimese hariduskeele kasutamise** (Gazzola 2014b, 2016). Näiteks tabelis 5 nimetatud viiendas uuringus uuritud 25 riigis ei ole kolmanda taseme hariduse edukalt omandanud elanikest 17 % inglise keele oskust, võrreldes 47 %-ga nendest, kes on omandanud ainult keskhariduse. Umbes 21 % tööga hõivatud vastanutest ei oska inglise, prantsuse või saksa keelt ei võõra ega emakeelena, kuid 41 % töötute seas. Prantsusmaal räägib umbes kolm neljandikku inimestest, kes moodustavad 10 % sissetulekust, mõnevõrra inglise keelt, samas kui ainult kolmandik madalama 10 % sissetulekuga inimestest teeb seda. Itaalias räägivad ülemise sissetulekuga inimesed kaks korda suurema tõenäosusega inglise keelt võõrkeelena kui madalama sissetulekuga detsiilid.

ELi ametlike keelte arvujärsul vähendamisel oleks seega kaks negatiivset tagajärge. Esiteks tekitaks see märkimisväärset ebavõrdsust kodanike vahel, kes elavad riigis, mille emakeel või põhihariduskeel on ELi ametlik keel, ja enamiku kodanike vahel, kes elavad riikides, kus ei ole ELiga ühist ametlikku keelt. Teiseks oleks mitmekeelsusest loobumisel regressiivne mõju, sest see oleks eriti kahjulik ebasoodsas olukorras olevatele ühiskonnarühmade rühmadele, kes on kõige vähem haritud, madalama sissetulekuga inimestele ja töötutele. Tuleb rõhutada, et kõrvalejätmist ei põhjusta mitte ainult keelte arvu üldine vähendamine. **Isegi ametlike keelte kasutusvaldkondade arvu vähenemisel oleks sarnane mõju.**

Kuigi mitmekeelsuse korrast tulenevat kasu ei ole võimalik rahaliselt väärtustada,

selgitabtõrjutuse määrade analüüs mitmekeelsuse eeliseid ELi teabevahetuse tõhususe ja selle levitamise tagajärgede seisukohast. Tuleks meenutada, et ELi institutsioonid kulutavad keeleteenustele ligikaudu 1,1 miljardit eurot. See moodustab vähem kui 1 % ELi institutsioonide eelarvest ja alla 0,009 % Euroopa SKPst (Gazzola ja Grin 2013).

2.3.2 Euroopamitmekeelsus pärast Brexitit

Pärast 23. juunil 2016 toimunud referendumit otsustas Ühendkuningriik Euroopa Liidust lahkuda. Läbirääkimised Ühendkuningriigi EList väljaastumise ametlikuks muutmiseks võivad kesta kuni kaks aastat ja me ei tea, milline on ELi tulevik. Lisaks ei ole võimalik ennustada, kas Šotimaa, kus enamus hääletas ELi jäämise poolt, otsustab Ühendkuningriigist eraldada. Seetõttu on igasugune katse kirjeldada ELi keelerežiimi pärast Brexitit tingimata hüpoteetiline. Paremate andmete puudumise tõttu arvutame ADRI ja RDRi, jättes välja Ühendkuningriigi kõigist riikidest. Pärast Ühendkuningriigist lahkumist on inglise keel vaid väikese vähemuse emakeel uue EL 27 rahvastikust (peamiselt mandril elavad iiri ja britid). Millist mõju võib see muudatus avaldada Euroopa Liidu keelerežiimile? Mõnel inimesel võib tekkida kiusatus öelda, et Brexit lahendab ELi teabevahetuse õigluse ja tõhususe küsimuse. Inglise keel muutuks liidu ainsaks ametlikuks keeleks, mis vähendaks tõlkekulusid ja asetaks kõik võrdsetele alustele Euroopa institutsioonide ja kodanike vahelises suhtluses. Andmed annavad aga teistsuguse pildi. **Brexit suurendab tõenäoliselt mitmekeelse keelerežiimi tähtsust.** Tabelis 6 on esitatud absoluutsed jasuhtelised tõrjutuse määrad, mis on seotud ühekeelse (kõik-inglise) keelerežiimi ja kolmekeelse keelerežiimiga (inglise, prantsuse ja saksa keel) pärast Brexitit. Kasutame kahte erinevat andmekogumit, st 2012. aasta Eurobaromeetri uuringut ja 2013. aasta täiskasvanuhariduse uuringu teist lainet.

Tulemused ühtivad sama järeldusega. Üle-inglise keelepoliitika välistaks üle 50 % ELi elanikkonnast ilma Ühendkuningriigita ning muudaks suhtlemise 90 % kodanike jaoks keeruliseks, eriti madala haridustasemega ja suhteliselt madala sissetulekuga inimeste jaoks. Ainult 10 % elanikkonnast on teatanud, et räägib inglise keelt emakeelena või väga hästi võõrkeelena. See tähendab, et vaid 10 %-l eurooplastest oleks juurdepääs ELi dokumentidele ilma liigsete jõupingutusteta. Kolme keele kasutamine põhjustaks ka palju tõrjutust. Kolmandik Euroopa kodanikest jääks ELiga suhtlemisest täielikult kõrvale ning enam kui pooltel oleks raskusi juurdepääsuga ELi dokumentidele.

Riikide ja andmete kogum	Keelte kasutamise kord			
	kõik inglise keel		Inglise-prantsuse-saksa keel	
	VAIDLUSTE KOHTUVÄLINE LAHENDAMINE	MAAELU ARENGU MÄÄRUS	VAIDLUSTE KOHTUVÄLINE LAHENDAMINE	MAAELU ARENGU MÄÄRUS
EL 26° (Eurobaromeeter 2012)	56	90	36	58
EL 24* (täiskasvanuhariduse uuring 2013)	51	90	30	56
° EU-26 = EL 28 miinus Ühendkuningriik ja Horvaatia andmete puudumise tõttu. Euroopa kodanikud vanuses 15 aastat ja vanemad, tähelepanekute arv 26751				
* EL 24 = EL 28 miinus Ühendkuningriik, Horvaatia, Rumeenia ja Madalmaad piisavate andmete puudumise tõttu. ELi elanikud vanuses 25–65 aastat, vaatluste arv 166 311				
Allikas: autori koostatud tabel				

Tabel 6: keelelise tõrjutuse määr ELis pärast Brexitit. Protsentuaalsed tulemused.

Võrrelda tabelis 6 esitatud tollimaksustväljajätmise määrasid ja tabelis 5 esitatud määrasid. **Pärast Brexitit suureneb keelelise tõrjutuse määr, mis on seotud ühe- ja/või kolmekeelse poliitikaga.** See rõhutab mitmekeelse lähenemisviisi tähtsust ELi välissuhtluses.

3 Turumajandusliku staatuse rakendamine

Peamised tulemused:

- Vähesed aruanded käsitlevad turumajandusliku staatuse rakendamist ELi ja riiklikul tasandil ning olemasolevad andmed ei ole piisavad turumajandusliku staatuse põhjalikuks hindamiseks.
- Esimene Euroopa keeleoskuse uuring on üksturumajandusliku staatuse olulisemaid saavutusi.
- Elukestva õppe programmi raames on rahastatud erinevaid projekte keeleõppe toetamiseks, kuid selgete tulemusnäitajate puudumine ei võimalda hinnata nende projektide lõppmõju võrreldes osalejate keeleoskusega.
- Euroopa Komisjoni poolt Erasmuse üliõpilastele pakutav veebipõhine keeletugi (OLS) on paljutõotav vahend keeleõppe toetamiseks ja keeleoskuse enesehindamiseks.
- Euroopa Sotsiaalfondi on kasutatud keeleõppeks, mille eesmärk on parandada sisserändajate tööalast konkurentsivõimet ja integratsiooni, kuid meil puuduvad andmed sel eesmärgil investeeritud rahaliste vahendite suuruse ja saavutatud sotsiaal-majandusliku mõju kohta.
- Mitmed meetmed, mida komisjon võttis vastuseks turumajandusliku staatuse soovitudele, hõlmasid dokumentide, veebisaitide ja aruannete avaldamist, mille eesmärk on suurendada teadlikkust keelelise mitmekesisuse ja keeleõppe eelistest ühiskonnas ja majanduses.
- Enamik komisjoni poolt kirjaliku ja suulise tõlke valdkonnas võetud meetmetest on suunatud ja asjakohased. Euroopa Komisjoni välja töötatud „Machine translation for public Administration system = MT@ED“ on kasulik vahend avaliku sektori asutuste vaheliseks kasulikuks piiriüleseks teabevahetuseks.
- Mitmekeelsuse välismõõtmelise edendamiseks on tehtud vähe algatusi.

Aruande selles osas teeme kokkuvõtte meetmetest, mida komisjon on turumajandusliku staatuse rakendamiseks võtnud. Meile teadaolevalt on *nõukogu 21. novembri 2008. aasta resolutsiooni (Euroopa mitmekeelsuse strateegia kohta – edaspidi rakendamisaruanne)* (Euroopa Komisjon 2011f) *rakendamisaruanne* ainus ametlik dokument, milles käsitletakse konkreetselt turumajandusliku staatuse rakendamist komisjoni poolt. ELi tasandil puudub dokument, mis võtaks kokku liikmesriikide võetud meetmed (kui need on olemas). Veel üks tõend, mis võib olla asjakohane turumajandusliku kohtlemise hindamisel, on esitatud kahes töödokumendis, mille komisjon avaldas 2008. ja 2011. aastal (Euroopa Komisjon 2008d, 2011 a). Lõpetuseks tuleks mainida raportit "*Mitmekeelsus: poliitikaeesmärkide ja rakendamisevahel*" jäselle lisade vahel, mille avaldas 2008. aastal Euroopa Parlament (Cullen et al., 2008a, 2008b). Käesolev aruanne sisaldab kasulikku teavet 2004.–2006. aastategevuskava (Euroopa Komisjon 2003) rakendamise kohta. Selle tähtsus turumajandusliku seisundi hindamisel on siiski piiratud.

Käesolevas jaos tehakse kokkuvõtte olemasolevatest tõenditest turumajandusliku kohtlemise *rakendamise kohta rakendamisaruanne* alusel, ajakohastatakse selle tulemusi lisaallikatega¹⁴ ning antakse võimaluse korral üldine hinnang komisjoni algatustele, võttes

¹⁴ Lisateavet rakendamise kohta on esitatud Saville'i ja Gutierrez Eugenio hiljutises uuringus (2016). See uuring avaldati aga täpselt samal ajal kui meie uuring. Seetõttu ei olnud võimalik selle sisu täielikult

arvesse punktis 1.2 selgitatud mõisteid ja 2. jaos esitatud tulemusi. Algatused esitatakse vastavalt turumajandusliku staatuse soovitude järjestusele. Kokkuvõtte on esitatud tabelis 7 käesoleva jao lõpus.

3.1 Sotsiaalne ühtekuuluvus, kultuuridevaheline dialoog ja Euroopa integratsioon

Seoses turumajandusliku staatuse esimese prioriteediga (st mitmekeelsuse edendamine sotsiaalse ühtekuuluvuse, kultuuridevahelise dialoogi ja Euroopa integratsiooni tugevdamise eesmärgil) mainitakse rakendamisaruanDES kahte liiki algatusi. Esimene koosneb **mitmesugustest väljaannetest, sealhulgas veebisaitidest,¹⁵käsiraamatutest ja aruannetest nende küsimuste kohta**. Mõnes väljaandes käsitletakse sisserändajate ja vähemuste laste keelelisi vajadusi. Aastal avaldas komisjon Eurydice uuringu sisserändajate laste integreerimise kohta koolidesse (Euroopa Komisjon 2009). Käesolevas aruanDES tutvustatakse meetmeid, mida nad on võtnud, et edendada suhtlust sisserändajate perekondadega ja õpetada sisserändajate lastele päritolukeeli. Teema on viimastel aastatel kasvanud ja selle tulemusena on avaldatud mitmesuguseid aruandeid (nt ICF Consulting Services 2015).

Teine algatus käivitati 2009. aastal, kui komisjon lõi **kodanikuühiskonna platvormi mitmekeelsuse edendamiseks kultuuridevahelises dialoogis**. 2011. aastal koostas platvorm aruande, mis sisaldas mitmeid soovitusi. Üks platvormi töö tulemusi oli Poliglotti4.eu projekt(2011–2013). Projekti veebisaidilt kogutakse muu hulgas teavet mitmekeelsuse peamiste motivatsiooni- ja pärssivate tegurite kohta, mitmekeelse teabevahetuse haldamise heade tavade eri katalooge, mitmekeelsuse vahendite kataloogi ja erinevaid näiteid headest tavadest mitmekeelsuse poliitika rakendamisel kohalike ja piirkondlike omavalitsuste poolt. Projekti Poliglotti4.eu viimane aruanne ¹⁶ avaldati 2012. aastal. See sisaldab teavet projekti tulemuste ja tagajärgede kohta. Nende meetmete tulemusi mõõdetakse veebisaidil avaldatud teabe alusel (nt mitmekeelsust käsitlevate raamatute loetelu ja mõned näited headest tavadest), samas kui tagajärgi hinnatakse veebisaidi külastuste arvu alusel kuus. 2012. aasta juunis taaskäivitati ametlikult platvorm mitmekeelsuse edendamiseks ELis, kuid 2015. aasta lõpus otsustas Euroopa Komisjon mitte esitada uusi volitusi.

Mõlema meetmepaketi eesmärk on suurendada teadlikkust keeleõppe eelistest ja keelelisest mitmekesisusest üldiselt, kuid **ilma selgete näitajate jaandmeteta on raske hinnata nende lõplikku mõju sotsiaalse ühtekuuluvuse, kultuuridevahelise dialoogi ja Euroopa integratsiooni edendamisele. Komisjoni algatused selles valdkonnas on asjakohased** (vt eespool punkt 2.2), kuid komisjoni selgete hindamisaruannete puudumine ei võimalda meil teha selget järeldust.

3.2 Elukestev keeleõpe

Turumajandusliku staatuse teine prioriteet on elukestev keeleõpe. Tuleks meenutada, et haridus ei kuulu ELi pädevusse ning et selle valdkonna meetmete valik piirdub hariduse koordineerimise hõlbustamisega ja keeleõppega seotud projektidele otsese rahalise toetuse andmisega.

arvesse võtta.

15 Mõned neist avaldatud veebisaitidest ei ole enam võrgus.

16 vt http://poliglotti4.eu/php/about/index.php?doc_id=73&lg=en

Alates 2008. aastast on selles valdkonnas võetud mitmeid olulisi meetmeid. Aastal käivitas komisjon **uuringukava, et testida õpilaste keeleoskust erinevates võõrkeeltes**. Esimene *Euroopa keeleoskuse uuring* avaldati 2012. aastal (Euroopa Komisjon 2012b). Uuringus kontrolliti mitmes Euroopa riigis eri võõrkeelte (eriti inglise ja mõnikord prantsuse) oskustaset esinduslikus valimis, mis koosnes 53 000 õpilasest viimasel keskkariduse aastal (= keskkool, 3.^{klass}) või keskkariduse teisel aastal (= gümnaasium, klass 1e). **Oluline saavutus on üleeuroopalise uuringu väljatöötamine, mille käigus kontrollitakse õpilaste keeleoskust standardkriteeriumide alusel, kuna see on ühine alus** Barcelona eesmärkide (stLM + 2) saavutamisel tehtud edusammude jälgimiseks (kui see on olemas).

EL on rahastanud erinevaid elukestva õppega seotud projekte, peamiselt elukestva õppe programmi (2007–2013) kaudu. Rakendusaruanne sisaldab mõningaid arvandmeid keelealasele tegevusele kulutatud rahasumma kohta. LPP eelarve on peaaegu 7 miljardit eurot ning sellest on rahastatud mitmesuguseid vahetusi, õppekõlastusi ja võrgustiku tegevust. Aastatel 2007–2011, mis on viimane aasta, mille kohta on andmed olemas *rakendusaruandes*, kulutas komisjon keelega seotud tegevusele aastas ligikaudu 50 miljonit eurot. Eeldagem, et LL Pkoguelarve jaguneb kaprogrammi seitsme aasta peale (see annab 1 miljard eurot aastas). Selle eelduse kohaselt **kulutati umbes 5 % elukestva õppe programmi eelarvest keelega seotud tegevustele**. See vastab komisjoni rakendatud keelepoliitika meetmete panusele (vt joonis 1), kuid selliste meetmete tulemuste ja tagajärgede kohta on vähe täpseid andmeid. Ilma selliste andmeteta ei ole võimalik hinnata LPP tegelikku mõju.

Rakendusaruandest nähtub, et ajavahemikul 2007–2010 valiti 2. põhitegevuse „Keel“ hulgast kokku 87 mitmepoolset projekti, 17 võrgustikku ja 8 kaasmeedet (seda tegevust rahastati ka elukestva õppe programmist). Põhitegevus 2 „tunnistati keelelise mitmekesisuse ja keeleõppe tähtsust, et tagada Euroopa kodanikele paremad tööalased ja isiklikud võimalused kogu elu jooksul. Selle põhitegevuse eesmärk oli tõsta teadlikkust sellest tähtsusest mitte ainult üliõpilaste ja haridustöötajate seas, vaid ka ühiskonnas laiemalt“ (Saville ja Gutierrez Eugenio 2016:22). Eraldatud raha kogusumma oli 39 miljonit eurot (Euroopa Komisjon 2011a). Aastatel 2011–2013 rahastati 2. põhimeetmega 10 mitmepoolset võrgustikku, kaheksat kaasmeedet ja 62 mitmepoolset projekti¹⁷.

Lisaks kulutati veel 35 miljonit eurot elukestva õppe programmi keelega seotud detsentraliseeritud meetmetele. Selliseid meetmeid haldasid elukestva õppe programmi riiklikud bürood. Aastatel 2007–2010 rahastati erinevaid keelevaldkonna projekte, sealhulgas elukestva õppe programmi tsentraliseeritud meetmeid, sealhulgas *Comenius*, *Grundtvig*, *Leonardo* ja *Erasmus*. Kokku rahastati 62 projekti kogusummas peaaegu 17 miljonit eurot. Rahastatud tegevuste valik on lai. Need hõlmavad mitmepoolseid projekte, millega edendatakse keeletundlikkust ja juurdepääsu keeleõpperessurssidele, keeleõppe- ja testimismaterjalide väljatöötamist ja levitamist, samuti keelekursusi ja liikuvusmeetmeid. *Rakendusaruandes* ei esitata siiski üksikasjalikke andmeid *Comeniuse*, *Grundtvigi*, *Leonardo* ja *Erasmuse* rahastatud keelte erimeetmetesse investeeritud vahendite kohta, välja arvatud 1,57 miljonit eurot, mis kulutati 2008/2009. õppeaastal *Erasmuse* üliõpilaste intensiivsetele keelekursustele 22 riigis. Me teame teistest allikatest, et *Erasmuse* programm, mis oli elukestva õppe programmi osa aastatel 2007–2013, toetas

17 Vt <http://www.sepie.es/doc/comunicacion/publicaciones/Keyactivity2.pdf> viidatud dokumendis (Saville and Gutierrez Eugenio 2016: 22).

mitmesuguseid keelepõhiseid kõrgharidusalaseid algatusi, nagu *Erasmus intensiivsed keelekursused (EILC)*, st kuus nädalat kestnud intensiivset vastuvõtva riigi ametliku keele õpetamist (Euroopa Komisjon 2011a). Aastatel 2009–2010 osales EILC-s üle 5000 üliõpilase. Andmed EILC kulude kohta ei ole aga kättesaadavad ning selle algatuse tagajärgi ei ole veel avaldatud. **Täpsete andmete puudumine selliste algatustega nagu EILC saavutatud tulemuste kohta on lünk rakendamisaruanDES.** Kooskõlas komisjoni ametliku aruandega " *Elukestva õppe programmi 2011 -2013 kolme viimase aasta jooksul on keeleõppe edendamise mitmepoolsetesse projektidesse, võrgustikesse ja kaasnevatesse meetmetesse investeeritud 27,8 miljonit eurot. Samal ajavahemikul osales *Erasmuse intensiivsetel keelekursustelligikaudu 21000 üliõpilast või töötajat* (Euroopa Komisjon 2015:4). Ka sel juhul ei ole meil teavet nende kursuste tulemuste kohta, mis puudutavad osalejate poolt programmi lõpus omandatud keeleoskust.*

Programm *Le onardoda Vinci* oli elukestva õppe programmi osa aastatel 2007–2013. Programmiga toetati keelekasutusega kaasnevaid meetmeid, et hõlbustada üleeuroopalist praktikat ettevõtetes (Euroopa Komisjon 2011a). Praktikantidele ja praktikantidele pakuti keelealast ettevalmistust kutsehariduse ja -õppe (VOLL) kaudu, kuid VOLLi **kulude ja tulude kohta andmeid ei avaldatud.** Mõned arvud on esitanud Euroopa Komisjon (2011a), kuigi aastatel 2007–2010 toetati Leonardo programmi raames 71 uuenduslikku projekti, et edendada kaasaegset võõrkeelte õppimist. *Rakendusaruandes* ei mainita ühtegi arvu osalejate poolt välja töötatud keeleoskuse projektide tulemuste kohta. Eelarve oli üle 17,7 miljoni euro. Tuleb märkida, et elukestva õppe programmi raames võiks maksta ühekordse makse kuni 500 eurot osaleja kohta, et katta keeleline, kultuuriline ja pedagoogiline ettevalmistus välismaal õppimiseks (Euroopa Komisjon 2008d).

Elukestva õppe programmi tegevused jätkuvad uue *programmi „Erasmus+“* (2014–2020) raames. Kättesaadavate ametlike andmete kohaselt rahastas *Erasmus+* aastatel 2014–2016 38 103 projekti. Antud toetused ulatuvad mõnest tuhandest eurost kuni 3,7 miljoni euroni¹⁸. Rahastatud projektide pealkirjade lihtne pilk näitab, et paljud neist viitavad otseselt keeleõppele, mitmekeelsusele ja keeleõppele. Käesolevas teabedokumendis ei ole siiski võimalik anda usaldusväärset hinnangut keelealasele tegevusele kulutatud vahendite kohta, sest rahastatud tegevused on sageli vaid üks aspekt väga ulatuslikes projektides, mis hõlmavad üliõpilaste ja töötajate liikuvust. Mõned arvud on esitatud komisjoni hiljutises väljaandes: tänu programmile „Erasmus+“ hindas oma keeletaset ligi 220 000 üliõpilast ja rohkem kui 65 000 üliõpilast on veebis käinud keelekursustel, et tagada välismaal õppimise ja praktika paremväärtus“ (Euroopa Komisjon 2015:4). 2016. aastal saavad 66 000 kutseõppe tudengit ja enam kui 7000 Euroopa teenistuse vabatahtlikku (Youth-EVS = Euroopa vabatahtlik teenistus) kasu keelehindamisest ja veebipõhisest keeleteost. Punktis 1.2 esitatud terminoloogiat kasutades on osalejate arv üks komisjoni poolt turumajandusliku staatuse rakendamiseks võetud keelepoliitika meetmete tulemustest. **Nüüdpuuduvad andmed poliitika tagajärgede kohta, st õppijate saavutatud keeleoskuse taseme kohta ning sellest tuleneva mõju kohta õpingute ja praktika edukusele välismaal.**

Erasmus+ üks huvitavamaid tagajärgi oli veebipõhise keeleteo platvormi (OLS) loomine (<http://erasmusplusols.eu>). OLS "annab *Erasmus+* pikaajalises liikuvustegevuses osalejatele (1. põhimeede) võimaluse hinnata oma võõrkeelte oskust, mida nad kasutavad välismaal õppimiseks, töötamiseks või vabatahtlikuks tegevuseks. Lisaks saavad valitud osalejad osaleda veebipõhisel keelekursusel, et parandada oma pädevust.“ OLS oli väga populaarne (vt Saville ja Gutierrez Eugenio 2016: 24 üldist esitlust) ja see võib olla huvitav

18 Vt programmi „Erasmus+“ projektide abstraktsust:

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplplusprojects-compendium/>

vahend, mille abil muuta keeleõpe nõudmise korral odavamaks (vt punkt 2.2.1).

Rakendusaruandes mainitakse ka varajase keeleõppe käsiraamatu avaldamist (Euroopa Komisjon 2011c) ja mõningaid ühiseid suuniseid mitteformaalses ja informaalses õppes omandatud keeleoskuse valideerimise kohta¹⁹.

Kokkuvõttes kutsub **SEM komisjoni ja neid üles tugevdama elukestvat keeleõpet ning soovitab järgida kaheksat prioriteeti. Mõned neist, nagu eespool näidatud, on täielikult või osaliselt realiseeritud.** Välja on töötatud Euroopa keeleoskuse näitaja (SEM-punkt 2e) ja avaldatud viie testi tulemused. See on oluline saavutus, sest näitaja annab standardset teavet haridussüsteemide tõhususe kohta. Lisaks rahastati elukestva õppe programmi raames mitmesuguseid tegevusi, mille eesmärk oli edendada üliõpilaste ja õpetajate liikuvusvõimalusi (SEM punkt 2h). See võib aidata neil parandada oma keeleoskust. **Kättesaadavad arvud viitavad siiski peamiselt sisenditele**, seega kasutatud ressurssidele, **ja mõnikord ka poliitika tulemustele**, seega toetatud projektide arvule ja osalejate arvule (vt määratlusi punktis 1.2). **Kuid meil ei ole andmeid komisjoni või teiste elukestva õppe programmi raames rahastatavate organisatsioonide poolt rakendatud konkreetsete meetmete tagajärgede kohta** ning seega nende mõju kohta keelepoliitika sihtrühmale. Näiteks ei avaldata rakendamisarauandes piisavalt andmeid, et hinnata, kas õpilased ja õpetajad on elukestva õppe programmi raames rahastatud projektides osalemise tõttu oma keeleoskust tegelikult parandanud. Komisjon peaks parandama ELi rahastatud projektide tulemuste hindamiseks vajalike näitajate arvu ja kvaliteeti osalejate keeleoskuse seisukohast. Teisisõnu, infosüsteemi tuleks parandada. See ei tähenda tingimata andmete kogumist iga üksiku projekti kohta, kuid vähemalt mõnda projekti tuleks hoolikamalt jälgida. Ilma selliste andmeteta ei ole võimalik hinnata ELi toetuse kasulikkust keeleõppele ning vastuvõetud keelepoliitika tõhusust ja tulemuslikkust.

Barcelona eesmärkide (st valem LM+ 2, vt ühtse rakendusmeetme punkt 2a) eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude kohta on ütlused erinevad. Keskkooli astmel (ISCED/ISCED 2 = prantsuse kolledž) õpetatavate võõrkeelte keskmine arv suurenes veidi 1,4-lt 2004. aastal 1,5-le 2011. aastal (ICF GHK 2014, Euroopa Komisjon 2012^e, Euroopa Komisjon 2012f), kuid keskkoolis õpetatavate keelte keskmine arv (= prantsuse keskkool) püsis muutumatuna 1,6-ni. Vähemalt kahte võõrkeelt ISCED/ISCED 3 üldtasemel õppivate õpilaste osakaal püsis peaaegu muutumatuna (Eurostat 2016). Finantskriis ja sellele järgnenud mitmes riigis võetud kokkuhoiumeetmed võivad aidata seda suundumust selgitada.

Rohkem teavet on vaja, et hinnata meetmeid, mida nad on võtnud keeleõpetajate koolitamiseks (punkt 2.f) ning edendada digitaalse kommunikatsioonitehnoloogia ja kaugõppe kasutamist (punkti 2 alapunkt d). Täpsemaid andmeid oleks vaja, et jälgida Euroopas õpetatavate keelte mitmekesisust, sealhulgas vähem levinud tunnustatud keeli (punkti 2 alapunkt c), ning hinnata edusamme (kui neid on) seotud keelte vastastikusel mõistmisel põhinevates lähenemisviisides (punkti 2 alapunkt d). Ametlikud andmed näitavad siiski, et 2014. aastal õppis 94 % keskkooliõpilastest (= prantsuse keskkoolis) inglise keelt, kuid ainult 23 % prantsuse, 19 % saksa, 19 % hispaania, 3 % itaalia ja 3 % vene keel (Eurostat 2016). Selleks et aidata saavutada turumajandusliku staatuse

¹⁹ 2015. aasta lõpus avaldati mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimist käsitlevate Euroopa suuniste muudetud väljaanne, mis on kättesaadav aadressil <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4054>.

tulemusi, eelkõige LM+ 2 poliitika osas, **võiks EL suurendada rahalist toetust muude keelte kui inglise keele õpetamiseks**. Kui haridus kuulub subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt nende riikide pädevusse, võiks EL kasutada rahalist toetust, et edendada keelevahetust inglise keelt mittekeelelevate riikidega ISCED/ISCED 3. astme üliõpilaste puhul.

3.3 Töölane konkurentsivõime ja konkurentsivõime

SEM kutsub komisjoni üles ja edendab mitmekeelsust, et suurendada ettevõtete konkurentsivõimet ning kodanike liikuvust ja tööalast konkurentsivõimet. Nagu on näidatud käesoleva taustadokumendi punktis 2.1, on need eesmärgid asjakohased. Praegu on vähe teada ELi rahastatud programmide mõjust selles valdkonnas. Rakendusaruande kohaselt on "struktuurifonde kasutatud võõrkeeleõppe rahastamiseks, mille eesmärk on muu hulgas suurendada tööalast konkurentsivõimet, võimaldada töötajatel mõista ohutuseeskirju, arendada turismisektorit või parandada riigiteenistujate oskusi. Samuti rahastatakse vastuvõtva riigi keeleõpet, et soodustada sisserändajate ja nende perekondade integratsiooni. See on kooskõlas nõukogu soovitustega (vt turumajandusliku kohtlemise punkti 3 alapunkt c). **Kahjuks ei mainita rakendamisaruanDES täpseid arvandmeid sel eesmärgil investeeritud summade kohta, samuti ei mainita selles saavutatud mõju.**

Mõned andmed on esitatud eraldi dokumendis, mille komisjon avaldas 2011. aastal (Euroopa Komisjon 2011a). Aastatel 2007–2013 eraldas Euroopa Sotsiaalfond (ESF = ESF) kõigile 11 miljardit eurot aastas, et parandada inimeste oskusi ja töövõimalusi. Keeleõpe on üks vahend selle eesmärgi saavutamiseks, kuid **me ei tea täpselt sellele kulutatud rahasummat**. Aastatel 2007–2011 edendati keeleõpet 244 prioriteedis, mis hõlmasid 48 rakenduskava 21st (27 rakenduskavast kokku 117). Enamik rahastatud projekte oli osa laiemast keeleõppe edendamise poliitikast, mis oli suunatud peamiselt etnilistele vähemustele, sisserändajatele, (pikaajalistele) töötutele, koolist väljalangenutele, koolitajatele ja haridustöötajatele. Mõningaid näiteid ajavahemiku 2000–2006 kohta on kirjeldatud komisjoni avaldatud aruanDES (vt Euroopa Komisjon 2008d).

Komisjoni tööalast konkurentsivõimet ja konkurentsivõimet käsitlevate algatuste nähtavaks tulemuseks on teatud temaatiliste rühmade edendamine seoses keeleoskuse olulisusega majanduses ning mitmesuguste aruannete või uuringute avaldamine, mille eesmärk on suurendada teadlikkust keelte võimalikust panusest ettevõtete töölasesse konkurentsivõimesse ja konkurentsivõimesse. Käesolevas osas tutvustame selliseid algatusi ja võimaluse korral arutame nende järelmeetmeid.

- Ekspertide töörühma avaldatud aruanDES „*Keelid töökohtade jaoks*“ (Euroopa Komisjon 2011d) tuuakse välja erinevad näited headest tavadest, et viia tööturule sisenevate inimeste keeleoskus paremini vastavusse tööandjate ootustega.
- 2009. aastal lõi komisjon *mitmekeelsuse kommertsplatvormi*. Platvorm arutas muu hulgas seda, kuidas suurendada teadlikkust keelte tähtsusest ettevõtluses ning arendada teenuseid ja vahendeid, et aidata ettevõtetel ja üksikisikutel keelepoliitika abil parandada oma ametialast tulemuslikkust. Aruanne avaldati 2011. aastal²⁰. Platvorm on avaldanud ka brošüüri „Languages do our business“. Platvormi üks tulemusi on CELANivõrgustik *konkurentsivõime*ja tööalast konkurentsivõimet edendavate keelestrateegiatega edendamiseks (2011–2013). CELANi eesmärk on pakkuda ärivaldkonna sidusrühmadele keeleteenuseid, nt uurida Euroopa ettevõtete/VKEde keelevajadusi eri sektorites ning analüüsida olemasolevate keeltega seotud teenuseid ja

20 Vt http://ec.europa.eu/languages/library/documents/business_en.pdf

vahendeid. CELANi võrgustiku kõige olulisem tulemus on veebipõhise rakenduse „Keelevajaduste analüüsi rakendus“ väljatöötamine = „Keelevajaduste analüüsi rakendus“. See rakendus pakub ettevõtetele interaktiivset süsteemi, et „määrata kindlaks oma keelevajadused, võrrelda neid praeguste tavade ja juurdepääsu erinevatele keeleressurssidele, mis on kättesaadavad keelekogukonnas ja turul²¹“. Siiski ei toimu platvormi soovitude järelmeetmete järelhindamist. Arvud keelevajaduste analüüsi rakendusetegelikukasutamise kohta aitaksid hinnata selle mõju.

- 2011. aastal avaldas komisjon aruande *Euroopa VKEd e keelejuhtimise strateegiate ja parimate tavade kohta: Pimlico projekt* (Hagen 2011), kus Pimlico tähendab „organisatsioonides ja ettevõtetes keele- ja kultuuridevahelise kommunikatsiooni strateegiate edendamist, rakendamist, kaardistamist“. Pimlico projektis määratakse kindlaks ja kirjeldatakse 40 Euroopa VKE erinevaid heade tavade mudeleid, mis „on valitud nende märkimisväärseks kaubanduslikuks kasvuks keelejuhtimise strateegiate koostamise ja kasutamise kaudu“. Üks projekti tulemustest on ELi eri organisatsioonide ja keeleliste tugivõrgustike uurimine, mis tegutsevad riigiülesel, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Projekti tõhususe/tõhususe hindamiseks on vaja koguda ja avaldada andmeid selle kohta, kuidas ettevõtted seda teavet tegelikult kasutavad.
- Aastatel 2009–2011 rahastati elukestva õppe programmiga LILAMA võrgustikku (kus LILAMA tähendab *tööturu keelepoliitikat*). Võrgustik on õppeplatvorm, mille kaudu vahetada ja levitada suuniseid, parimaid tavasid ja poliitilisi soovitusi, mis aitavad kaasa tööturule suunatud keelepoliitika kujundamisele ja rakendamisele²².
- 2011. aastal avaldas komisjon uuringu *"Mapping Best Multilingual Business Practices in the EU study, European Commission 2011b"* (Mapping Best Multilingual Business Practices in the EU study, European Commission 2011b) ja dokumendi "Keelejuhend Euroopa ettevõtetele: "Teie rahvusvahelise suhtluse tõhus teavitamine " (Euroopa Komisjon 2011b). Puuduvad andmed käesoleva juhendi tegeliku kasutamise hindamiseks.

Kuigi need uuringud ja aruanded on aidanud tõsta teadlikkust keeleoskuse tähtsusest majanduses, ei ole lihtne hinnata nende tegelikku mõju asjaomastele osalejatele.

3.4 Keelelise mitmekesisuse edendamine tõlkimise kaudu

Turumajandusliku kohtlemise neljas punkt puudutab tõlkimist. Nõukogu kutsub komisjoni üles esitama teavet riiklike ja Euroopa abikavade kohta kultuuritoodete, näiteks raamatute või filmide tõlkimiseks (eelkõige subtiitritega varustamise kaudu). Samuti kutsub komitee komisjoni üles tugevdama programme tõlkijate koolitamiseks, toetama mitmekeelseid terminoloogia andmebaase ja julgustama keeletehnoloogia arendamist. Selles osas näeme ja ajakohastame kõige olulisemaid algatusi selles valdkonnas. **Üldiselt on selles valdkonnas rakendatud meetmed** rakendusaruandes hästi selgitatud. **Enamik neist on suunatud** ja asjakohased, eelkõige mitmekeelse poliitika rakendamiseks ELi institutsioonide tasandil (vt punkt 2.3).

Komisjon on elukestva õppe programmi abil käivitanud Euroopa kirjaliku tõlke magistriõppe programmi (EMT = MET), mis on Euroopa Komisjoni ja magistriõppes tõlkeprogramme pakkuvate kõrgharidusasutuste partnerluse projekt, mille eesmärk on parandada tõlkijakoolituse kvaliteeti ja saada ELis tõlkijatena töötamiseks kõrgelt kvalifitseeritud inimesi. Turumajandusliku kohtlemisega seotud ülikoolid moodustavad võrgustiku nimega EMT võrgustik (= MET-võrgustik), mis on foorum, kus MET-liikme ülikoolid kohtuvad ja vahetavad tõlkeõppe parimaid tavasid. Võrgustikul on 63 liiget. Lisaks korraldab komisjon muid programme ja tegevusi, mille eesmärk on edendada tõlkimist kui elukutset, eelkõige *kutsutud tõlkijate programmi* ja *kirjaliku tõlke peadirektoraadi külastusi*. Esimene programm võimaldab komisjoni tõlkijatel veeta paar nädalat tõlkeid õpetavas ülikoolis ja nõustada lingviste karjäärivõimaluste osas ELis, samas kui teine programm

21 Vt <http://www.celan-platform.eu/index.html>

22 Vt <http://www.lilama.org/>

korraldab kirjaliku tõlke peadirektoraadi külastusi üliõpilastele ja teistele, kellel on erialane huvi tõlkimise vastu. Lisaks korraldab komisjon tõlkevõistluse *Juvenes Translatores*, et suurendada keskkooliõpilaste teadlikkust tõlke tähtsusest²³. Komisjon ja parlament tegelesid aktiivselt Euroopa konverentsitõlke magistriõppe (EMCI) loomisega.

Komisjon teeb tõlkijatele ja terminoloogidele kättesaadavaks mitmesugused **vahendid**, viitematerjalid ja andmebaasid, nt *interaktiivne terminoloogia Euroopas* (IATE = *Interactive Terminology for Europe* = TIAE). Andmed IATE tõhusa kasutamise kohta väliskasutajate poolt aitaksid hinnata käesoleva algatuse mõju.

Komisjon on käivitanud keeletööstuse veebiplatvormi (*LIND-Web*), mis sisaldab fakte ja arvandmeid ELi keeletööstuse kohta. Avaliku sektori valduses oleva teabe direktiiviga (2003/98/EÜ) kehtestatakse konkreetne mehhanism, et edendada ELi institutsioonide ja asutuste loodud keeleressursside, näiteks tõlkearhiivide ja ELi eri keeltesse tõlgitud dokumentide taaskasutamist liikmesriikides (Euroopa Komisjon 2011a). 24 komisjoni esinduses on tõlkebüroosid, mis toimivad liidesena riigikeele sidusrühmadega. **Nende büroode praegu pakutavate teenusteandmed oleksid kasulikud turumajandusliku staatuse mõju hindamisel.**

Aastatel 2007–2011 aitas programm „Kultuur“ rahastada 1548 raamatu tõlkimist kogueelarvega 8,4 miljonit eurot (Euroopa Komisjon 2011a). 2011. aastal avaldati uuring pealkirjade kasutamise kohta võõrkeelte õppimise soodustamiseks ja võõrkeeleoskuse parandamiseks (Media Consulting Group 2011). Hiljutise aruande kohaselt rahastas komisjoni kultuuri- ja audiovisuaalsektori toetamise raamprogramm „Loov Euroopa“ 2015. aastal enam kui 500 raamatu (romaanid, uudised, näidendid, luule, koomiksid ja lastele mõeldud ilukirjandus) tõlkimist 35 Euroopa keelest peaaegu 4 miljoni euro suuruse eelarvega (Euroopa Komisjon 2015: 5).

Euroopa Komisjon on alates 2010. aastast töötanud haldusasutuste uue masintõlkesüsteemi MT@E C kallal. See süsteem "võimaldab kõigil ELi institutsioonidel ja ametitel (mitte ainult tõlkijatel, vaid ka koosseisulistel töötajatel) ning ELi riiklikel haldusasutustel saada suhteliselt täpseid automaattõlgeid kokku 552 keelepaarist, mis hõlmavad kõiki ELi ametlikke keeli. See uus süsteem on oluline areng, kuna see võimaldab mitmekeelsust avalikes teenustes"(Saville ja Gutierrez Eugenio 2016:36).

Komisjon on avaldanud mitmeid **uuringuid** tõlkimise tähtsuse kohta ühiskonnas ja majanduses. Muu hulgas tuleb mainida uurimust tõlketööstuse kohta (Rinsche ja Portera-Zanotti 2009), aruannet tõlkeameti kohta (Pym et al. 2012), dokumenti „Article on the role of translation in European society“ (Euréval 2010) ning uuringut, milles keskendutakse uute tehnoloogiate ja uute ärimudelite mõjule ülemaailmses tõlketööstuses (Tkitl ja Debussche 2014). Aastal avaldas komisjon uuringu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT = IKT) ja uue meedia mõju kohta keeleõppele (Stevens 2010).

Komisjon on **toetanud mitmesuguseid teadusprojekte** inimkeele tehnoloogia valdkonnas. Näiteks *teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmenda raamprogrammi* (2007–2013) üks *prioriteeteoli keeletehnoloogiad*, mis hõlmasid paljusid uurimisrühmi ja teadusharusid, sealhulgas loomulikke keeletööstust, kõnetehnoloogiat, väljavõtteid käsitlevat teavet ja masintõlget. Aastatel 2009–2010 käivitati kokku 25 keeletehnoloogia projekti, mille ELi rahastus kokku oli 56 miljonit eurot (Euroopa Komisjon 2011a). Keeletehnoloogia portfelli hõlmab konkurentsivõime ja uuendustegevuse programmi (2007–2013) projekte. Keeletehnoloogia ja eelkõige masintõlke projekte võib rahastada ka uue teadusuuringute ja *innovatsiooni raamprogrammi* „Horisont 2020“ (2014–2020) raames.

23 Vt http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/index_en.htm

Komisjon osaleb aktiivselt **rahvusvahelises koostöös kirjaliku ja suulise tõlke valdkonnas**, näiteks keelekorraldust, dokumente ja väljaandeid käsitleval aastakoosolekul (IAMLADP), mis on rahvusvaheliste organisatsioonide juhtide foorum ja võrgustik, kus töötavad keelekonverentside ja -teenuste pakkujad. Lisaks on Euroopa Komisjon sõlminud rahvusvahelised lepingud mitmekeelse tõlke ja terminoloogiaga tegelevate riigiasutustega, nagu Tõlkebüroo, Kanada avalikud tööd ja valitsusasutused, Kariibi mere piirkonna kirjaliku ja suulise tõlke uurimisinstituut (Euroopa Komisjon 2011a), Peterburi Herzeni riiklik haridusülikool ja Moskva Keeleülikool osalevad Küllastajate skeemis. Tõlgendamise valdkonnas on komisjonil mitmeid rahvusvahelisi koostööprogramme Hiina, Vietnami, Aomeni ja Venemaaga.

3.5 Mitmekeelsuse välismõõde

Turumajandusliku staatuse viies punkt puudutab mitmekeelsuse välismõõdet, mis tähendab Euroopa keelte edendamist välismaal ning koostöö parandamist keeleõppe ning keelise ja kultuurilise mitmekesisuse valdkonnas tegutsevate riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. *RakendamisaruanDES* mainitakse kahte algatust.

Esimene puudutab **Indiat**. Aastal korraldas komisjon New Delhis mitmekeelsuse ja kultuuridevahelise dialoogi teemalise konverentsi. Aastal allkirjastas ta India valitsusega ühisdeklaratsiooni mitmekeelsuse kohta. 2011. aastal korraldati ELi ja India poliitilise dialoogi raames kõrgemate ametnike kohtumine. Teine algatus puudutab **Hiinat**. Hiina valitsus ja komisjon allkirjastasid 2009. aastal ühisdeklaratsiooni mitmekeelsuse kohta. Aastal korraldati mitmekeelsuse ja keeleõppe teemaline konverents.

Puudub teave nende väidete järelmeetmete (kui neid on) kohta. See on veidi pettumust valmistav, sest ELi nimetatakse sageli näitena, mida tuleb uurida (ja mõnikord isegi eeskujuna) mitmekeelsetes riikides, kus on mitu ametlikku keelt, nagu India või Lõuna-Aafrika. Arvestades, et mitmekeelsus on maailmas pigem norm kui erand, peaks EL tõenäoliselt otsima mudeleid, mis annaksid konkreetseid tunnustusi sellest, kuidas hallata mitmekeelsust ja keelelist mitmekesisust konkreetsetl. Nagu Kraus märgib, kui Euroopa poliitikud selliseid mudeleid otsivad, "on nende huvi sageli haaratud Ameerika Ühendriikide juhtumist. [Sellegipoolest], kui me tahame välja töötada hea lähenemisviisi, et analüüsida ELi vaatenurki mitmekesisuse poliitilise kogukonnana, peaksime võib-olla keskenduma demokraatliku föderatsiooni kogemusele, mille poliitikat iseloomustab peamiselt mitmekultuurilisuse ja mitmerahvuseline tegur. Euroopa tulevase poliitika hindamise võrdlusraamistik nihkuks seejärel veidi põhja poole Ameerika Ühendriikidest Kanadasse " (Kraus 2008: 97: 97). Veel üks huvitav juhtum on Šveits (vt Lacey 2013).

Lisaks peaks EL pöörama rohkem tähelepanu koostöö arendamisele mitmekeelsete riikidega, et vahetada kogemusi ja tavasid. Toetada võiks võrdlevaid uuringuid mitmekeelsuse ja keelepoliitika valdkonnas. **Mitmekeelsuse ja keelepoliitika Euroopa eesistuja või uurimiskeskuseloomine võiks aidata edendada tõeliselt euroopalikku mitmekeelsuse visiooni** maailmas, mitte lihtsalt edendada Euroopa keeli kui selliseid. See oleks kooskõlas ELi toetusega suurtele mitmekeelsuse uurimisprojektidele ning teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse kuuendale ja seitsmendale raamprogrammile²⁴ ning soovitusetega, mille komisjon esitas 2005. aastal dokumendis „Uus

²⁴ Vt projekt LINEE (Languages in a Network of European Excellence = Keeled Euroopa tippkeskuste võrgustikus), DYLAN (keeled ja mitmekesisuse juhtimine), Eldia (Euroopa keeleline mitmekesisus kõigile) ja MIME (Liikumus ja kaasamine mitmekeelses Euroopas = liikuvus ja kaasamine mitmekeelses Euroopas)

mitmekeelsuse raamstrateegia“. Dokumendis märgitakse, et „komisjon toetab elukestva õppe programmi kaudu uuringuid mitmekeelsuse olukorra kohta kõrghariduses ning õppetoolide loomist mitmekeelsuse ja kultuuridevahelise mitmekesisusega seotud õppevaldkondades“ (Euroopa Komisjon 2005:8).

Tabelis 7 on esitatud kokkuvõtte Euroopa Komisjoni tegevuse peamistest tulemustest turumajandusliku kohtlemise rakendamisel ning esitatud üldine märkus nende tulemuste kohta.

Väli	Peamised tulemused	Tagajärjed ja märkused
Sotsiaalne ühtekuuluvus, kultuuridevaheline dialoog ja Euroopa integratsioon	<ol style="list-style-type: none"> Mitmesugused väljaanded Mitmekeelsuse kodanikuühiskonna platvormiloomine kultuuridevahelise dialoogi jaoks 	(1 ja 2) võib olla positiivne mõju tundlikkusele keeleõppe ja keelilise mitmekesisuse eeliste suhtes, kuid selgete andmete ja näitajate puudumine ei võimalda meil jõuda lõplikule järeldusele.
Elukestev õpe	<ol style="list-style-type: none"> Andmete kogumine (esimene Euroopa keeleoskuse uuring) Mitmesuguste elukestva õppe projektide otsene rahastamine (5 % selleks otstarbeks kasutatud elukestva õppe programmi eelarvest) Märkimisväärne arv nendes projektides osalejaid 	(1) Oluline saavutus. Uute andmete kättesaadavus haridussüsteemide tõhususe võrdlemiseks (2 ja 3) Tõenäoliselt positiivne mõju, kuid turumajandusliku staatuse rakendamise tõhususe ja kasu hindamiseks on vaja rohkem andmeid programmide tulemuste kohta (nt õppijate keeleoskuse tase).
Töölane konkurentsivõime ja konkurentsivõime	<ol style="list-style-type: none"> Mitmesugused väljaanded Otserahastamine võõrkeeleõppe toetamiseks 	(1) Võib-olla positiivne mõju tundlikkusele võõrkeelte eeliste suhtes ettevõtete jaoks. Nende väljaannete tegeliku mõju hindamiseks on vaja rohkem andmeid ja näitajaid. (2) Tõenäoline positiivne mõju, kuid sellise otserahastamise lõpptulemuste kohta on vähe andmeid. Enamik neist algatustest on suunatud ja asjakohased.
Keelilise mitmekesisuse edendamine tõlkimise kaudu	<ol style="list-style-type: none"> Euroopa tõlkemagister Uued vahendid ja andmebaasid tõlkijatele Raamatute tõlkimise toetamine Mitmesugused uuringud Mitmed rahvusvahelise koostöö meetmed 	(1 ja 2) piiratud mõju ja järeelmeetmete puudumine.

Mitmekeelsuse välismõõde	1. Ühisdeklaratsioon mitmekeelsuse kohta Indiaga 2. Ühisdeklaratsioon mitmekeelsuse kohta Hiinaga	
Allikas: autori koostatud tabel		

Tabel 7: Kokkuvõtte Euroopa Komisjoni tegevusest turumajandusliku staatuse rakendamisel

4 Järeldused

Peamised tulemused:

- Turumajandusliku kohtlemise üldised eesmärgid on asjakohased, kuna need on kooskõlas probleemidega, mida turumajandusliku kohtlemise eesmärk on lahendada. Mõned uued meetmed võivad olla kavandatud selleks, et leevendada liikuvuse ja kaasamise vahelisi pingeid, nt tugevdada nõudmise korral keeleõpet ja pakkuda rohkem mitmekeelseid avalikke teenuseid, sealhulgas haldusvorme. Heaks näiteks on veebipõhine keeletugi (OLS) ja Euroopa Komisjoni väljatöötatud masintõlge riigiasutustele (MT@EC).
- Seda asjakohasust saab hinnata piiratud empiiriliste tõendite põhjal. Meil puuduvad piisavad ja usaldusväärsed andmed, et uurida keeleoskuse mõju üksikisikute majanduslikule heaolule ja ettevõtete konkurentsivõimele. Täiskasvanuhariduse uuringu raames võiks koguda paremaid andmeid Euroopa elanike sissetulekute kohta. Vaja on rohkem kvantitatiivseid andmeid keelte kasutamise kohta Euroopa ettevõtete majandustegevuses (st ostu-, tootmis- ja müügi protsessides).
- Seoses komisjoni poolt turumajandusliku staatuse rakendamiseks võetud meetmete ja tegevuste hindamisega märgime erinevaid tunnustusi. Teave turumajandusliku staatuse järgimiseks võetud ELi programmide ja meetmete kulude ja tõhususe kohta ei ole täielik. Keelepoliitika tulemuste hindamiseks kasutatavad näitajad tuleks täpsemalt määratleda.
- Erilist tähelepanu tuleks pöörata õpilaste ja täiskasvanute keeleoskuse parandamisele suunatud programmide lõppmõjule. Hindamismeetodeid saab kohandada olemasolevate suunistega, mille komisjon on juba avaldanud.
- Stiimulid võivad olla ka tõhus viis mitmekeelsuse edendamiseks, eriti kõrghariduses.
- Turumajanduslik staatus ja muud ELi poliitikavaldkonnad, millel on kaudne mõju keelelisele mitmekesisusele ja LM+ 2 valemi kohaldamisele, peaksid olema sidusad. Mõnikord on teatavates poliitikavaldkondades valdav monokeelsus ja/või de facto kolmkeelsus.
- Euroopa Komisjoni välissuhtlus võiks olla mitmekeelne, eriti komisjoni veebisaitide puhul.

Nagu on näidatud 1. jaos, võib keeleõppe tugevdamist ja tõlkesektori toetamist vaadelda kui viise, kuidas saavutada muid sotsiaalmajanduslikke eesmärke, nagu liikuvuse edendamine, ELi rändajate ja liikuvate kodanike kaasamise hõlbustamine, töölase konkurentsivõime parandamine ning ELi ametlike keelte võrdsuse tagamine (turumajandusliku staatuse punktid 1 ja 3 ning lõplikud soovitused).

Punktis 2 esitatud empiirilised tõendid näitavad, et võõrkeeleoskusel võib olla positiivne mõju inimeste sissetulekutele ja ühiskonna heaolule ning et rohkem kui ühe võõrkeele õpetamise investeerimine on sobiv eesmärk. Sellist kasu on võimalik mõõta. Lisaks võivad võõrkeeleoskused hõlbustada liikuvust ja kaasamist. Tõendeid keeleoskuse mõju kohta töölasele konkurentsivõimele tuleb veel tõendada, kuid keeleoskuse ja ametialase staatuse vahel on positiivne seos. Keeleoskus võib aidata kaasa rändajate majanduslikule integratsioonile, suurendades nende sissetulekut ja töövõimalusi. Keelelisetõrjutuse määrade uuring näitab, et ELi ametlike keelte võrdne kohtlemine on vajalik selleks, et

tagada ELis avaldatud dokumentidele juurdepääsu tõhusus ja õiglus.

Keeleõppe toetamine ELi-sisese liikuvuse edendamiseks ja vastuvõtvasse riiki kaasamise edendamiseks on üks turumajandusliku staatuse eesmärke, kuid ei LM+ 2 valemist ega ühtse keele edendamisest ei piisa, et lahendada liikuvuse ja kaasamise vahelisi pingeid. Riiklikul ja ELi tasandil võiks välja töötada mõned uuenduslikud meetmed. **Vastuvõtva riigi ametliku keele (ametlike keelte) õppimine enne välismaalt lahkumist ja/või kohe pärast vastuvõtvasse riiki saabumist peaks muutuma kättesaadavamaks ja odavamaks.** Euroopa Komisjoni poolt Erasmuse üliõpilastele pakutav veebipõhine keeletugi on hea näide ja seda võiks laiendada teistele sihtrühmadele (vt punkt 3.2). Lisaks, nagu on soovitatud turumajandusliku staatuse punkti 3 alapunktis c, võiks EL kasutada Euroopa struktuurifonde konkreetsete keelekursuste pakkumiseks kutse- ja täiskasvanuhariduses. See oleks kooskõlas nõukogu 20. mai 2014. aasta järeldustes mitmekeelsuse ja keeleoskuse arendamise kohta esitatud soovitustega. Käesolevas dokumendis kutsub nõukogu neid üles "kasutama programmi "Erasmus+" ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide potentsiaali nende eesmärkide saavutamiseks.

Kasulik võiks olla mitmekeelsete avalike teenuste ulatuslikum pakkumine vähemalt suurtes linnades. Standardsete haldusvormide esitamine mitmes keeles võib hõlbustada majandustegevust ja sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist. Teatavaid edusamme on tehtud, kuid on veel arenguruumi²⁵. Euroopa Komisjoni väljatöötatud masintõlge haldusasutustele (MT@EC) võib olla selles valdkonnas väga kasulik (vt punkt 3.4). See rõhutab kirjaliku ja suulise tõlke tähtsust mitmekeelse teabevahetuse korraldamisel Euroopas. Selle punkti kokkuvõtteks **on turumajandusliku kohtlemise üldised eesmärgid asjakohased, sest need on kooskõlas probleemidega, mida turumajandusliku kohtlemise eesmärk on lahendada. Keeleoskus toob üksikisikutele, ühiskonnale ja ELi institutsioonile mitut liiki hüvitisi (või hüvitisi). Mõned neist eelistest on (või võivad olla) kvantifitseeritud. Siiski tuleks välja töötada mõned uuenduslikud meetmed, et veelgi vähendada pingeid liikuvuse ja kaasatuse vahel.**

Tuleb märkida, et selles uuringus hinnati turumajandusliku kohtlemise asjakohasust piiratud empiiriliste tõendite põhjal. Sellised tõendid puudutavad vaid üksikuid Euroopa riike, sealhulgas ELi mittekuuluvaid riike, nagu Türgi või Šveits. **Meil puuduvad piisavad ja usaldusväärsed andmed, et uurida keeleoskuse mõju üksikisikute majanduslikule heaolule, võrreldes seega erinevate keelte tähtsust tööturul ja võttes arvesse piirkondlikke mõjusid (näiteks itaalia keele oskust ei tasuta tõenäoliselt võrdselt Prantsuse piirkondades Rhône-Alpes ja Bretagne).** Meie teada on Eurostati avaldatud **täiskasvanuhariduseuuringpraegu ainus andmekogum, mida saab kasutada keeleoskuse ning tööalase konkurentsivõime ja/või üksikisiku sissetuleku vahelise seose üleeuroopaliseks analüüsimiseks. Siiski tuleks parandada kogutud**

²⁵ Näiteks on ELi sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise standardites sätestatud, et soodustatud isikud on hõlmatud ühe riigi õigusaktidega ja saavad selles riigis lisatasusid ning et sotsiaalkindlustusorganisatsioonid määravad kindlaks, millise jurisdiktsiooni alla kuuluvad soodustatud isikud (seda nimetatakse „kohaldatava ühtse õiguse“põhimõtteks). Näiteks peaks Austrias asuv ja seal töötav isik, kes tegeleb Slovakkias täiendava majandustegevusega, maksma kogu oma sotsiaalkindlustuse Austrias. Siiski kasutab iga riiklik organisatsioon eri keeltes erinevaid vorme, millest välismaal asuvates organisatsioonides töötavad ametnikud ei pruugi tingimata aru saada. Selle tulemusena seisavad rohkem kui ühes liikmesriigis töötavad Euroopa kodanikud silmitsi haldustakistustega, mis suurendavad liikuvuse kulusid.

andmete kvaliteeti, eelkõige andmeesitajate sissetulekut kirjeldavate muutujate puhul. Üks võimalik lahendus on avaldada mõned sihtotstarbelised uuringud või lisada korrapäraste ajavahemike järel konkreetsed küsimused keeleoskuse kohta ulatuslikesse representatiivsetesse pikisuunalistesse uuringutesse, nagu näiteks **Saksamaa sotsiaal-majanduslikupaneeli uuring** (SOEP). Puuduvad andmed keeleoskuse panuse kohta ELi SKPsse. Selleks et hinnata keeleoskuse panust konkurentsivõimesse ja lisaväärtuse loomist, on meil vaja **kvantitatiivseid** andmeid keelte kasutamise kohta Euroopa ettevõtete ostu-, tootmis- ja müügi protsessides (vt näide punkt 2.1.2). See idee ei ole täiesti uus. Komisjoni *mõjuhinnangut käsitlev komisjoni talituste töödokument: mitmekeelsust käsitlevale teatisele lisatud dokument: Euroopa rikkus ja ühine kohustus* soovib koguda uuringuandmetevõtjate, teenuseosutajate ja kohalike omavalitsuste poolt vastu võetud keelestrateegiate kohta ning koguda andmeid selle kohta, kuidas meedia keelelist ja kultuurilist mitmekesisust arvesse võtab (Euroopa Komisjon 2008c:32). **Näitena võib tuua Šveitsis kogutud andmed.**

Komisjoni poolt turumajandusliku kohtlemise rakendamiseks kehtestatud meetmete ja tegevuste hindamine näitas, et kuigi paljud tegevused olid asjakohased (arvestades punktis 2 esitatud tulemusi), on **teave ELi programmide ja meetmete kulude ja tõhususe kohta turumajandusliku staatuse eesmärkide saavutamisel sageli puudulik. Keelepoliitika tulemuste hindamise näitajad tuleks paremini määratleda.** Avaldatud andmed viitavad sisenditele (investeeringud eurodes) ja mõnikord ka toodetele (nt toetatud programmide arv), kuid suuremat tähelepanu tuleks pöörata selliste programmide lõpptulemuste (või tagajärgede) hindamisele sihtrühmale. Hea mudel vähemuskeelte toetamiseks mõeldud keelepoliitika ELi-poolse rahastamise tõhususe/tõhususe hindamiseks on esitatud Grin et al. (2003) koostatud aruandes. Hindamismeetodeid saab kohandada komisjoni poolt juba avaldatud suunistega (Euroopa Komisjon 1999, Euroopa Komisjon 2008a). Tulemusnäitajad peaksid olema paremini kavandatud (vt punkt 1.2).

Erasmuse ja rahvusvaheliste üliõpilaste keeleõppeks antava ELi rahalise toetuse tulemusi saaks paremini jälgida. Tuleb märkida, et otsene rahaline toetus on vaid üks vahend, mida EL saab kasutada turumajandusliku kohtlemise eesmärkide saavutamiseks. **Ka stiimulid võivad olla tõhus viis mitmekeelsuse edendamiseks.** Näiteks üksikisikute ja kõrgharidusasutuste keele valik vastab stiimulitele, mis on lisatud teadus- ja õppetegevuse kvaliteedi hindamise süsteemidesse (nt ülikoolide pingerida). Ülikoolide riikliku rahastamise või üliõpilaste liikuvuse toetamise sidumine registreeritud rahvusvaheliste üliõpilaste arvuga võib stimuleerida ainult inglise keeles tehtud ülikooliprogramme, pööramata piisavalt tähelepanu vastuvõtva riigi ametliku keele üliõpilaste õpetamisele. Lihtsa arvu välisüliõpilaste asemel võiks kasutada sellist näitajat nagu „üliõpilaste arv, kes õpingu lõpus saavutavad kohaliku keele oskuse C1-tasemel“, mis võiks motiveerida kõrgharidusasutusi edendama tõhusamalt keeleõpet rahvusvaheliste üliõpilaste seas. Üldiselt **tuleks erilist** tähelepanu pöörata sidususele turumajandusliku staatuse ja muude ELi poliitikavaldkondade vahel, millel on kaudne mõju keelelisele mitmekesisusele, ning LM+ 2 valemiga kohaldamisele, nagu kõrgharidus-, patendi- ja innovatsioonipoliitika „rahvusvaheline“ ning keelte kasutamine ELi institutsioonide veebisaitidel. Mõnikord on sellistes poliitikavaldkondades valdav monokeelsus või *de facto* kolmkeelsus, mis võib mõjutada üksikisikute ja perekondade stiimuleid, kus keeli õppida ja kasutada. Nagu eespool nimetatud komisjoni *talituste dokumendis märgitud: mitmekeelsust käsitlevale teatisele lisatud dokument: Euroopa rikkus ja ühine kohustus*: „Mitmekesisus on valdkondadevaheline küsimus, millel on mõju konkurentsivõimele ja Euroopa

kodakondsusele ning mis tuleks integreerida erinevatesse poliitikavaldkondadesse peale hariduse“ (Euroopa Komisjon, 2008c:5).

Un kokkuvõtvad märkused turumajandusliku kohtlemise lõppeesmärgi kohta on esitatud siin. Nõukogu kutsus komisjoni üles „võtma mitmekeelsust käsitleva uue tervikliku poliitikaraamistiku raames ja oma pädevuste piires meetmeid, et võtta arvesse kodanike ja institutsioonide keelelisi vajadusi, pöörates erilist tähelepanu i) Euroopa institutsioonide ja üldsuse vahelistele suhetele ning ii) Euroopa institutsioonide ja riiklike institutsioonide vahelistele suhetele, pöörates erilist tähelepanu teabe edastamisele kõigis ametlikes keeltes ja mitmekeelsuse edendamisele komisjoni veebisaitidel“. Komisjon ei käsitlenud seda rakendusaruandes ega sellega seotud dokumentides. Punktis 2.3 esitatud ütlused näitavad siiski, et mitmekeelsust saaks komisjoni veebisaitidel paremini propageerida. Lisaks sellele, et komisjoni veebilehed on uudiste või üldteabe hoidlad, sisaldavad nad ka materjale, mis võivad olla strateegilise tähtsusega selliste ettevõtjate jaoks nagu väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, ühendused ja valitsusvälised organisatsioonid, kes reageerivad pakkumiskutsetele, rahastamisprogrammidele või hankemenetlustele.

5 Viited

- Aldashev, Alisher, Johannes Gernandt ja Stephan L. Thomsen (2009). „Keelekasutus, osalemine, tööhõive ja sissetulekud – tõendid välismaalastele Lääne-Saksamaal koos mitme valikuallikaga“, *Labour Economics*, 16, lk. 330–341.
- Ammon, Ulrich (2015). *Die Stellung der deutschen Sprache in der Welt* Berlin: Gruyterist.
- Aparicio Fenoll, Ainhoa ja Zoë Kuehn (2016). „Kas võrkeeleoskus soodustab noorte rännet Euroopa Liidus?“, Gazzolas, Michele’is ja Bengt-Arne Wickström (toim.) *The Economics of Language Policy*, pp. 331–356. Cambridge: MIT Press.
- Araújo, Luísa, Patrícia Dinis da Costa, Salvo Flisi ja Elena Soto Calvo (2015). *Keel ja tööalane konkurentsivõime*. Luksemburg: Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus.
- Bane Mullarkey Ltd. (2009). *Iiri keelega seotud majanduslik kasu suurenes Galway City ja Galway Gaeltachtini*. Galway: Gaillimh Gaeilge.
- Beadle, Shane, Martin Humburg, Richard Smith, and Patricia Vale (2015). *Uuring võrkeeleoskuse ja tööalase konkurentsivõime kohta*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Budría, Santiago ja Pablo Swedberg (2012). *Keeleoskuse mõju sisserändajate sissetulekutele Hispaanias, IZA aruteludokument nr6957*. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit.
- CILT (2006). *ELAN: Mõju Euroopa majandusele, mida põhjustab võrkeelte nappus ettevõtluses*. London: CILT, Riiklik Keelekeskus.
- Euroopa Liidu Nõukogu (2008a). „Nõukogu 22. mai 2008. aasta järelused mitmekeelsuse kohta“, *Euroopa Liidu Teataja*, C 140, lk. 14–15.
- Euroopa Liidu Nõukogu (2008b). „Nõukogu 21. novembri 2008. aasta resolutsioon mitmekeelsust käsitleva Euroopa strateegia kohta“, *Euroopa Liidu Teataja*, C 320 (16.12.2008), lk. 1–3.
- Euroopa Liidu Nõukogu (2010). Nõukogu järelused keeleoskuse kohta liikuvuse suurendamiseks, *Euroopa Liidu Teataja*, C 372, lk. 27–30.
- Euroopa Liidu Nõukogu (2012). 17. detsembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1260/2012 töhustatud koostöö rakendamise kohta ühtse patendikaitse loomise valdkonnas seoses kohaldatava tõlkekorraldusega, *Euroopa Liidu Teataja*, L 361, lk. 89–92.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes ja Gigliola Paviotti (2008a). *Mitmekeelsus: poliitikaeesmärkide ja rakendamise vahel*. Brüssel: Euroopa Parlament.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes ja Gigliola Paviotti (2008b). *Mitmekeelsus: poliitikaeesmärkide ja rakendamise vahel – lisad*. Brüssel: Euroopa Parlament.
- Danguy, Jérôme ja Bruno Van Pottelsberghe de la Potterie (2011). „Ühenduse patendi kulude-tulude analüüs“, *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 2 (2), lk. 1–41.
- Di Paolo, Antonio ja Aysit Tansel (2015). Võrkeeleoskuse taastamine arengumaades: Türgi juhtum, *Journal of Development Studies* 51, lk. 407–421.
- Dustmann, Christian (1994). „Rääkivus, kirjaoskus ja sisserändajate sissetulek“, *Journal of Population Economics*, 7 (2), lk. 133–156.
- Dustmann, Christian ja Francesca Fabbri (2003). Keeleoskus ja tööturg. Sisserändajate tulemuslikkus Ühendkuningriigis“, *The Economic Journal*, 113, lk. 695–717.
- Egger, Peter H. ja Andrea Lassman (2016). „Kultuuriline intergration ja ekspordi mitmekesisus kattuvad riikide vahel“, Gazzola, Michele ja Bengt-Arne Wickström (toim.) *The Economics of Language Policy*, lk. 357–380. Cambridge: MIT Press.
- Egger, Peter H. ja Andrea Lassmann (2012). „Keeleline mõju rahvusvahelises

Euroopa mitmekeelsuse strateegia: tulud ja kulud. 52p/59

kaubanduses: Metaanalüüs", majanduskirjad, 116, lk. 121–124.

- Egger, Peter H. ja Farid Toubal (2016). „Üldkasutatav keel ja rahvusvaheline kaubandus“, Ginsburghis, Victoris ja Shlomo Weberis (toim.) *Palgrave'i majanduse ja keele käsiraamat*, lk. 263–289. Basingstoke: Palgrave.
- EPO-OHIM (2013). *Intellektuaalomandi õigustemahukad tööstusharud: panus Euroopa Liidu majandustulemustesse ja tööhõivesse. Tööstuse tasandi analüüsiaruanne, september 2013*. München-Alicante: Euroopa Patendiamet (EPO) ja Siseturu Ühtlustamise Amet (OHIM).
- Eureval (2010). *Kirjaliku tõlkepanus Euroopa Liidu mitmekeelsesse ühiskonda, kirjaliku tõlke ja mitmekeelsuse uuringud*. Brüssel: Kirjaliku tõlke peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (1999). *Vahendite kogumine – sotsiaalmajanduslike programmide hindamine* (6 köidet). Luksemburg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus.
- Euroopa Komisjon (2003). *Keeleõppe ja keelilise mitmekesisuse edendamine: Tegevuskava 2004–2006*, KOM(2003) 449 lõplik. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2005). *Uus mitmekeelsuse raamstrateegia*, KOM(2005) 596 lõplik. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2007). *Liikuvus – rohkemate ja paremate töökohtade loomise vahend: Euroopa tööalase liikuvuse tegevuskava (2007–2010)*, KOM(2007) 773 lõplik. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2008a). *EVALSED: Vahendid sotsiaal-majandusliku arengu hindamiseks*. Luksemburg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus.
- Euroopa Komisjon (2008b). *Roheline raamat "Ränne & liikuvus: ELi haridussüsteemide väljakutsed ja võimalused"*, KOM(2008) 423. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2008c). *Mõjuhinnaang. Teatisele "Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus"*, KOM(2008) 2444. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2008d). *Ülevaade ühenduse tegevusest mitmekeelsuse valdkonnas ja veebipõhise avaliku konsultatsiooni tulemused. Komisjoni teatisele Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele lisatud dokument: Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus"*, SEK(2008) 2443. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2008e). *Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus"*, KOM(2008) 566 lõplik. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2009). *Sisserändajate laste integreerimine Euroopa koolidesse*. Brüssel: Eurydice-Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2011a). *Ühenduse meetmete loetelu mitmekeelsuse valdkonnas – 2011. aasta ajakohastatud versioon*, SEK(2011) 926. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2011b). *Keelejuhend Euroopa ettevõtetele. Edukas teabevahetus Teie rahvusvahelises kaubanduses* Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2011c). *Keeleõppe koolieelsel tasemel: muuta see tõhusaks ja jätkusuutlikuks. Poliitika käsiraamat*, SEK(2011) 928 lõplik. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2011d). *Keeled töö jaoks. Pakkuda tööturu jaoks mitmekeelset suhtlusoskust.* , Teematilise töörühma „Keelid töökohtade jaoks“ aruanne. Hariduse ja koolituse Euroopa strateegiline raamistik. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2011e). *Kaardistada ELi parimad mitmekeelsed äritavad*. Brüssel: Kirjaliku tõlke peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2011f). *Aruanne nõukogu 21. novembri 2008. aasta resolutsiooni (mitmekeelsust käsitleva Euroopa strateegia kohta) rakendamise kohta*, SEK(2011) 927.

Brüssel: Euroopa Komisjon.

- Euroopa Komisjon (2012a). *Eurooplased ja nende keeled*, Eurobaromeetri eriuuring 386. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2012b). *Esimene Euroopa keeleoskuse uuring*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2012c). *Keeleoskus tööalase konkurentsivõime, liikuvuse ja majanduskasvatamiseks*. Lisatud dokumendile. Komisjoni teatis. „Hariduse ümberlõkkamine: Investeeringud oskustesse paremate sotsiaalmajanduslike tulemuste nimel“. SWD(2012) 372 final. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2012d). *Keeleoskus tööalase konkurentsivõime, liikuvuse ja majanduskasvu tagamiseks*. Lisatud dokumendile „*Rethinking Education: Investing in skills for better social-economic results*“, SWD(2012) 372 final. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2012e). *Hariduse ümberlõkkamine: riigialalüüs, I osa*. Lisatud dokument *Rethinking Education: Investing in skills for better social results* SWD(2012) 377 final. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2012f). *Veebisaidi Education: Investing „Oskused paremate sotsiaalmajanduslike tulemuste nimel“ ümberlõkkamine* COM(2012) 669 final. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Komisjon (2015). *Keeleoskus koolis ja töökohal. Uued tõendid riiklike keeletestide ja keeleoskuse väärtuse kohta tööturul*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Euroopa Parlament (2008). „Euroopa Parlamendi 24. märtsi 2009. aasta resolutsioon mitmekeelsuse kohta: Euroopa rikkus ja ühine kohustus (2008/2225(INI)), *Euroopa Liidu Teataja*, C 117 E, lk. 59–64.
- Eurostat (2016). *Võõrkeeleõppe statistika*, statistika, Eurostat.
- Fidrmuc, Jan ja Jarko FIDRMUC (2015). „Väliskeeled ja kaubandus: tõendid looduslikust eksperimendist“, *Empiiriline Economics*, DOI 10.1007/s00181-015-0999-7.
- Fidrmuc, Jan, Victor Ginsburgh ja Shlomo Weber (2010). „Ühehäälsusest kaugemale ulatuvad stsenaariumid: Kas liikmesriikide kvalifitseeritud häälteenamus võiks leevendada mitmekeelsuse koormat Euroopas?“, Hanfis, Dominikis, Klaus Malacekis ja Elise Muiris (toim.) *Keeled ja Euroopa integratsioon*, pp. 259–279. Brüssel: Peter Lang.
- Gazzola, Michele (2014a). *Keelerežiimide hindamine. Teooria ja kohaldamine mitmekeelsetele patendiorganisatsioonidele*. Amsterdam: John Benjamins.
- Gazzola, Michele (2014b). „Partecipazione, esclusione languagea e traduzione: Unavalutazione del regime languageo dell'Unione europea“, *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*, 43 (2), lk. 227–264.
- Gazzola, Michele (2015). „Keelelise ebavõrdsuse tuvastamine ja leevendamine patenditeabe haldamisel Euroopas“, *World Patent Information*, (40), lk. 43–50.
- Gazzola, Michele (2016). Kelle jaoks mitmekeelne suhtlemine? Keelepoliitika ja õiglus Euroopa Liidus“, *Euroopa Liidu poliitika*, DOI: 10.1177/1465116516657672.
- Gazzola, Michele (2016, tulemas). „Täiskasvanud sisserändajate keeleoskus ja tööhõiveseisund Euroopas“, Beacco, Jean-Claude, Hans-Jürgen Krumm, David Little ja Philia Thalgott (toim.) *Täiskasvanud sisserändajate keeleline integratsioon. Mõned õppetunnid uuringutest*. Berliin/Boston: Gruyter-Moutonist.
- Gazzola, Michele (2016, ajakirjanduses). „Dokumenti e Orientamenti dell'Unione europea in materia di multilinguismo“, Caretti, Paolo ja Giuseppe Mobilio (eds.) *La lingua come fattore di integrazione sociale e politica*, lk. 99–131. Torino: Giappichelli.
- Gazzola, Michele ja François Grin (2013). Kas ELF on tõlkimisest tõhusam ja õiglasem? A evaluation of the EU's mitmekeelne kord,“ *International Journal of Applied Linguistics*, 23

(1), lk. 93–107.

- Gazzola, Michele, François Grin ja Bengt-Arne Wickström (2016). „Keeleökonomika kokkuvõtlik bibliograafia“, Gazzolas, Michele'is ja Bengt-Arne Wickströmis (toim.) *Keelepoliitika* ökonomika, lk. 53–92. Cambridge (MA): MIT Press.
- Ginsburgh, Victor ja Juan Prieto (2011). „Naistest töötajate naasmine võõrkeeltesse ELis“, *Tööstus-ja töösuhete ülevaade*, 64 (3), lk. 599–618.
- Ginsburgh, Victor ja Shlomo Weber (2005). „Keeleline valimisõigusest ilmajätmine Euroopa Liidus“, *Journal of Common Market Studies*, 43 (2), lk. 273–286.
- Gobierno Vasco (2016). *Baski keeleväärtus ja majanduslik mõju*. San Sebastian: Baski valitsus – Haridus-, keelepoliitika ja kultuuriministeerium.
- Grin, François (1999). *Oskused ja hüved. Keelte väärtus Šveitsis*. Fribourg: Ülikooli väljaanded Fribourg.
- Grin, François (2003). „Keeleplaneerimine ja ökonomika“, *praegused keeleplaneerimise küsimused*, 4 (1), lk. 1–66.
- Grin, François, László Marác, Nike K. Pokorn ja Peter A. Kraus (2014). „Liikuvus ja kaasamine mitmekeelses Euroopas: Kirjalik seisukoht MIME projekti kohta“. Genf: Genfi Ülikool <http://www.mime-project.org/resources/MIME-POSITIONPAPER-V4.pdf>
- Grin, François, Tom Moring, Durk Gorter, Johan Häggman, Dónall Ó Riagáin ja Miguel Strubell (2003). *Vähemuskeeltetoetamine Euroopas*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Grin, François, Claudio Sfreddo ja François Vaillancourt (2009). *Võõrkeeled kutsetegevuses*, projekt nr 405640–108630. Genf: Genfi Ülikool www.elf.unige.ch
- Grin, François, Claudio Sfreddo ja François Vaillancourt (2010). *Mitmekeelse töökohaökonomika*. London: Routledge.
- Grin, François ja François Vaillancourt (1997). *Mitmekeelsuse ökonomika: Ülevaade ja analüütiline raamistik*, „Rakenduslingvistika iga-aastane ülevaade, 17, lk. 4365.
- Hagen, Stephen (2010). *ELAN-CAT uuring: Uuring keelte kasutamise kohta kaubanduses ja kaubanduses Kataloonias*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Hagen, Stephen (2011). *Aruanne Euroopa VKEd e keelejuhtimise strateegiate ja parimate tavade kohta: Pimlico projekt*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Hanf, Dominik, Klaus Malacek ja Elise Muir (2010). *Keeled ja Euroopa integratsioon*. Brüssel: Peter Lang.
- Harhoff, Dietmar, Karin Hoisl, Bettina Reichl ja Bruno Van Pottelsberghe (2009). „Patendi valideerimine riigi tasandil – tasude ja tõlkekulude roll“, *teaduspoliitika*, 38, lk. 1423–1437.
- Hornberger, Nancy H. (2006). „Raamistike ja mudelite keelepoliitika ja planeerimine“, Ricento, Thomas (ed.) *Sissejuhatus keelepoliitika*. Teooria ja meetodid, lk. 24–41. Oxford: Blackwell.
- ICF Consulting Services (2015). *Keeleõpe ja -õpe mitmekeelsetes klassides*. Brüssel: Hariduse ja kultuuri peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
- ICF GHK (2014). *Keeled hariduses ja koolituses: Lõplik riigipõhine võrdlev analüüs*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Knoepfel, Peter, Corinne Larrue, Frédéric Varone ja Michael Hill (2007). *Avaliku poliitika analüüs*. Bristol: Poliitiline ajakirjandus. [Originaal: *Avaliku poliitikaanalüüs ja juhtimine* (2. väljaanne), Genf-Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2006].
- Kraus, Peter A. (2008). Ühemõõtmeline mitmekesisus? Euroopa integratsioon ja keelepoliitika kallange“, Arzoz, Xabier (ed.) *Austus keelise mitmekesisuse kohta Euroopa Liidus*, lk. 86–103. Amsterdam: John Benjamins.

Euroopa mitmekeelsuse strateegia: tulud ja kulud. 55p/59

- Krzyzanowski, Michal ja Ruth Wodak (2011). Poliitilised strateegiad ja keelepoliitika: Euroopa Liidu Lissaboni strateegia ja selle mõju ELi keele- ja mitmekeelsuspoliitikale, *keelepoliitika*, 10, lk. 115–136.
- Lacey, Joseph (2013). Kas Euroopa peab olema ðveitsi? Hääletusruumi idee kohta ja mitmekeelse demose võimaluse kohta, " *Briti politoloogia Teataja*, lk. 1–22.
- Leslie, Derek ja Joanne Lindley (2001). „Keeleoskuse mõju Suurbritannia etniliste kogukondade tööhõivele ja sissetulekule“, *Economica*, 68, lk. 587606.
- Marsh, David ja Richard Hill (2009). *Uuring mitmekeelsuse panuse kohta loovusesse*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- McCormick, Christopher (2013). „Parema inglise keelega riikides on parem majandus“, *Harvard Business Review*, 15. november.
- Media Consulting Group (2011). *Subtiitrite kasutamiseuuring. Subtiitrite kasutamise potentsiaal võõrkeelte õppimise soodustamiseks ja võõrkeelte meisterlikkuse parandamiseks*. Brüssel: Hariduse ja kultuuri peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
- Melitz, Jacques (2008). „Keel ja väliskaubandus“, *European Economic Review*, 52, lk. 667–699.
- Riagáin, Pádraig (2015). Eurobaromeetri sümposiumil @ GESIS esitatud dokument „A comparative analysis of measure of language skills in EB and national surveys“ („Võrdlev analüüs keeleoskuse näitajate kohta EB-s ja riiklikes uuringutes“), dokument, mis esitati *Eurobaromeetri sümposiumil @ GESIS. Euroopa uuringute neli aastakümnet – Euroopa Komisjoni Eurobaromeetri uuringute perspektiivid*, 10.juuli 2015, Köln Saksamaa, http://www.gesis.org/fileadmin/upload/events/EBSymposium/Poster/ORIagain_Poster.pdf
- Phillipson, Robert (2003). *Ainult ingliskeelne Euroopa? Keeruline keelepoliitika*. London: Routledge.
- Priegnitz, Frauke (2014). „Zwischen englischsprachigem Studium und Landessprachigem Umfeld. International Absolventen deutscher und Dänischer Hochschulen“ PhD Thesis, Fakultät für Geisteswissenschaften Fachbereiche Sprache, Literatur, Medien & Europäische Sprachen und Literaturen der Universität Hamburg, Hamburg.
- Pym, Anthony, François Grin, Claudio Sfreddo ja Andy Lung Jan Chan (2012). *Tõlkija elukutse staatus Euroopa Liidus*, Tõlke- ja mitmekeelsuse uuringud. Brüssel: Kirjaliku tõlke peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
- Rendon, Silvio (2007). „Katalaani lisatasu: keel ja tööhõive Kataloonias“, *Journal of Population Economics*, 20, lk. 669–686.
- Rinsche, Adriane ja Nadia Portera-Zanotti (2009). *Keeletööstusesuurus ELis*. Brüssel: Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraat.
- Saville, Nick ja Esther Gutierrez Eugenio (2016). *CULT-komisjoniteadusuuringud – Euroopa mitmekeelsuse strateegia rakendamine – poliitika ja rakendamine ELi tasandil*. Brüssel: Euroopa Liit.
- Stevens, Anne (2010). *Uuring info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) ja uue meedia mõju kohta keeleõppele*. Brüssel: Euroopa Komisjon.
- Stöhr, Tobias (2015). Tagasipöördumine võõrkeelte kutsealase kasutamise juurde: Saksamaa tõendid, *Labour Economics*, 32, lk. 86–98.
- Troussel, Jean-Christophe ja Julien Debussche (2014). *Tõlkimine ja intellektuaalomandi õigused*. Brüssel: Kirjaliku tõlke peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
- Van der Jeught, Stefaan (2015). *ELi keeleõigus*. Groningen: Euroopa õiguse avaldamine.
- Van Parijs, Philippe (2000). Maailma esimesel korrusel: Keelelise globaliseerumise sotsiaal-majanduslike tagajärgede kohta, " *Rahvusvaheline politoloogia ülevaade/politoloogia rahvusvaheline ülevaade*, 21 (2), lk. 217–233.

Euroopa mitmekeelsuse strateegia: tulud ja kulud. 56p/59

- Van Pottelsberghe, Bruno ja Didier François (2009). „Patendisüsteemide kulutegur“, *Journal of Industry Competition and Trade*, 9, lk. 329–355.
- Van Pottelsberghe, Bruno ja Malwina Mejer (2010). „London Agreement and the cost of patenting in Europe“ (London Agreement and the cost of Patenting in Europe), *Euroopa Õigus- ja Majandusajakiri*, 29 lk. 211237.
- Vandenbrande, Tom (2006). *Liikuvus Euroopas. Eurobaromeetri 2005. aasta uuringu analüüs geograafilise ja tööturu liikuvuse kohta*. Dublin: Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fond.
- Williams, Donald R. (2011). „Multiple language use and income in Western Europe“, *International Journal of Manpower*, 32 (4), lk. 372–393.
- Zhang, Weiguo ja Gilles Grenier (2013). „Kuidas saab keelt siduda majandusega?“, *Keeleprobleemid & Keeleplaneerimine*, 37 (3), lk. 203–226.

6 Lisad

6.1 Haridustasemed ISCED/ISCED 2011 järgi

Võrreldes ISCED (rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus) = ISCED (rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus)1997, kus oli 7 haridus- või õpetamistaset, ISCED 2011 9 haridus- või õpetamistaset, 0–8 (kõrgharidus on üksikasjalikum):

- CITES 0: emaharidus = alusharidus (vähem kui algharidus)
- CITES 1: algharidus
- CITES 2: keskharidus (Prantsuse kolledž)
- CITES 3: keskharidus (prantsuse keskkool)
- CITES 4: keskharidusjärgne mittekõrgharidus
- CITES 5: lühitsükiline kõrgharidus (2 aastat: BTS, DUT Prantsusmaal)
- CITES 6: litsentsitase või samaväärne tase
- CITES 7: magistrikraad või samaväärne tase
- CITES 8: doktorikraad või samaväärne tase

6.2 ISCED tasemete 2011 ja ISCED 1997 vastavus

ISCED 2011 (alates 2014. aastast)	ISCED 1997 (alates 2013)
TSITAAT 01	*
TSITAAT 02	TSITAAT 0
TSITAAT 1	TSITAAT 1
TSITAAT 2	TSITAAT 2
TSITAAT 3 *	TSITAAT 3
TSITAAT 4 *	CITES 4
CITES 5	CITES 5
CITES 6	
CITES 7	
CITES 8	CITES 6
* kategooria sisu on veidi muudetud	
Allikas:	Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)#Correspondence_ISCED_2011-.3EISCED_1997

6.3 Inglise keele oskus 15-aastaste ja vanemate ELi kodanike seas, 2012

Riik	populatsioon >15	Inglise keele oskus võõrkeelena			Kokku
		väga hea	hea	Basiet	
	a)	B)	C)	D)	e)°
Saksamaa	64 409 146	9,00 %	26,00 %	21,00 %	56,00 %
Austria	7 009 827	15,00 %	31,00 %	26,00 %	73,00 %
Belgia	8 939 546	14,00 %	24,00 %	15,00 %	52,00 %
Bulgaaria	6 537 510	7,00 %	13,00 %	5,00 %	25,00 %
Küpros	6 604	31,00 %	31,00 %	12 %	73,00 %
Taani	4 561 264	38,00 %	34,00 %	15,00 %	86,00 %
Eesti	945 733	9,00 %	27,00 %	14,00 %	50,00 %
Soome	4 440 004	18,00 %	25,00 %	27,00 %	70,00 %
Prantsusmaa	47 756 439	3,00 %	16,00 %	20,00 %	39,00 %
Kreeka	8 693 566	19,00 %	19,00 %	13,00 %	51,00 %
Ungari	8 320 614	4,00 %	7,00 %	8,00 %	20,00 %
Iirimaa	3 522 000	LN	LN	LN	100,00 %
Itaalia	51 862 391	4,00 %	21,00 %	8,00 %	34,00 %
Läti	1 447 866	7,00 %	18,00 %	20,00 %	46,00 %
Leedu	2 829 740	5,00 %	17,00 %	15,00 %	38,00 %
Luksemburg	404 907	18,00 %	27,00 %	10,00 %	56,00 %
Malta	335 476	46,00 %	30,00 %	12 %	89,00 %
Madalmaad	13 371 980	28,00 %	52,00 %	10,00 %	90,00 %
Poola	32 413 735	7,00 %	15,00 %	11,00 %	33,00 %
Portugal	8 080 915	2,00 %	13,00 %	11,00 %	27,00 %
Tšehhi Vabariik	9 012 443	8,00 %	16,00 %	4,00 %	27,00 %
Rumeenia	18 246 731	7,00 %	14,00 %	10,00 %	31,00 %
Ühendkuningriik	51 848 010	LN	LN	LN	100,00 %
Slovakkia	4 549 955	7,00 %	13,00 %	5,00 %	26,00 %
Sloveenia	1 759 701	17,00 %	25,00 %	18,00 %	59,00 %
Rootsi	7 791 240	34,00 %	34,00 %	18,00 %	86,00 %
Kokku	408 879 069				
inglise keelt (väliskeelt) kõnelevate ELi kodanike osakaal pädevustaseme järgi		7 %	17 %	12 %	37 %
° mõne riigi puhul ei võrdu veergudes b, c ja d esitatud protsendimäärade summa 100 %ga puuduvate vastuste tõttu.					
LN = emakeelena kõnelejad. Lihtsuse huvides määrasime 100 % Ühendkuningriigis ja Iirimaa emakeelena kõnelevate või samaväärsete kõnelevate arvuks (vt Gazzola ja Grin 2013: Aruteluks 105). Seetõttu tuleb meie hinnanguid pidada ülempiiriks.					
Allikas: Gazzola and Grin (2013)					

6.4 Keelelisetõrjutuse määr 25 ELi liikmesriigis, elanikud vanuses 25–64 aastat, 2013

Riik	Keelte kasutamise kord							
	Inglise seul		3 keelt		6 keelt		täielik mitmekeelsus	
	VAIDLUS TE KOHTUV ÄLINE LAHEND AMINE	MAAELU ARENGU MÄÄRUS	VAIDLUS TE KOHTUV ÄLINE LAHEND AMINE	MAAELU ARENGU MÄÄRUS	VAIDLUS TE KOHTUV ÄLINE LAHEND AMINE	MAAELU ARENGU MÄÄRUS	VAIDLUS TE KOHTUV ÄLINE LAHEND AMINE	RDR*
Austria	33	82	0	7	0	6	0	6
Belgia	51	87	22	47	21	46	1	4
Bulgaaria	77	95	72	94	71	94	8	8
Küpros	20	65	20	64	20	64	0	11
Tšehhi Vabariik	64	92	46	90	45	90	0	1
Taani	9	66	8	64	8	63	0	3
Eesti	42	88	36	87	36	87	10	26
Soome	11	74	10	73	10	73	0	2
Prantsusmaa	52	93	1	5	1	5	1	4
Saksamaa	34	89	0	6	0	5	0	5
Kreeka	48	89	46	88	46	88	1	6
Ungari	76	94	66	92	66	92	0	0
Iirimaa	0	0	0	0	0	0	0	0
Itaalia	55	95	43	92	0	3	0	3
Läti	51	92	41	91	40	91	3	36
Leedu	63	93	52	92	41	85	0	9
Luksemburg	14	84	2	11	2	10	2	9
Malta	11	50	11	49	10	48	0	0
Poola	68	95	57	93	0	0	0	0
Portugal	57	90	47	86	42	84	0	1
Sloveenia	36	81	23	77	21	74	1	10
Slovakkia	66	95	49	92	48	92	0	0
Hispaania	69	94	62	91	0	6	0	6
Rootsi	12	62	12	61	11	60	1	8
Ühendkuningriik	0	0	0	0	0	0	0	0

Tulemused on esitatud protsendina

Et kompenseerida piisavate andmete puudumist Iirimaa ja Ühendkuningriigis, eeldasime, et kõik nende kahe riigi elanikud on kas inglise keeles emakeelena kõnelejad või väga pädevad inglise keeles võrreldena. Seetõttu on väljajätismäär null.

Eri riikide mitmekeelse poliitikaga seotud suhtelisestõrjutuse määra positiivne väärtus on tingitud vähemuste või välisriigi elanike kohalolekust, kelle suutlikkus elukohariigi ametlikus keeles on piiratud.

Allikas: Eurostat AES 2013, Gazzolas (2016)